

ZPRAVODAJ

Muzea Komenského v Přerově

červenec–září

2026

BUFFALO BILL

Muzeum Komenského v Přerově vás zve na křest knihy

7 OSOBNOSTÍ PŘEROVA Z PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

6. 8. 2026

v 17 hodin

přerovský zámek, Horní náměstí 1, Přerov

Kniha bude následně v prodeji v pokladně Muzea Komenského v Přerově.

Vstupné zdarma

Křest knihy proběhne společně s koncertem

Solitutticelli Brno Cello Quartet

Olomoucký kraj

Muzeum Komenského v Přerově je příspěvkovou organizací zřizovanou a financovanou Olomouckým krajem.

Přerov

Alce se křest za finanční podpory Statistického úřadu Přerova.

Malí i velcí návštěvníci v muzeu

Prázdniny právě začaly, ale než se všichni rozprchneme na výlety a dovolené, pojďme si alespoň výběrově ukázat, co všechno mohly školní skupiny i široká veřejnost během jarních měsíců v Muzeu Komenského zažít. A nebylo toho málo – však nás za prvních šest měsíců roku 2026 navštívilo více než 2300 žáků a na výtvarné dílny dorazilo více než 600 rodičů s dětmi.

Jana Trtíková

Vraťme se nejprve trochu zpátky. Na přelomu letošního března a dubna jsme školám poprvé nabídli program „Velikonoce na Hané“, který se odehrával v expozici národopisu Hané a Záhoří. Edukace nejenže připomenula křesťanské poselství tohoto svátku, ale upozornila i na projevy probouzející se přírody. Žáky čekala také výtvarná dílna: každý si domů odnesl dekoraci v podobě holubičky z kynutého těsta; ptáčci odkazovali na tradiční hanácký svaatební koláč, jelikož během čtvrté postní (tzv. Družebné) neděle se často domlouvaly sňatky. Ačkoli byl program úplnou novinkou, přilákal více než 400 dětí. A jelikož ohlasy byly více než kladné, určitě v příštím roce nabídneme program s drobnými obměnami znovu.

Malé návštěvníky také velice bavila (a nadále baví) návštěva výstavy „Kdo si hraje, nezlobí!“. Učitelé mohou zvolit jak formu klasické prohlídky, tak edukační program „Pěkně si hrej“, který je v nabídce ve třech podobách dle věkových kategorií. Ti nejmenší se zaměří na tvary, materiály a barvy hraček, starší žáci se pak dozvědí i souvislosti z historie 2. poloviny 20. století v Československu. Zápisy z návštěvny

knihy nám prozrazují, že se staré hračky líbí nejen dospělým, ale i dnešním dětem. Kdo z pedagogů výstavu se svou třídou nestihl ve školním roce 2025/2026 navštívit, nezoufejte. Výstava je k vidění až do 20. září 2026.

Stále oblíbená je například i zážitková prohlídka expozic školních tříd s názvem „Neobyčejné dějiny obyčejné školní třídy“. Jaké to asi je propadnout se do školy z dob dávno minulé, okusilo přes 300 žáků a studentů z Přerovska, ale i z mnohem vzdálenějších míst, například z Opavy. Pokusit se o krasopis není dnes příliš oblíbenou činností. Co je ovšem překvapivé, nejvíce mladé návštěvníky zajímají dříve běž-

né (a dnes nemyslitelné) tělesné školní tresty! Doslova se předhánějí, kdo je dobrovolně na vlastní kůži okusí jako první.

8. 7. 2026 Tvořivé středý v muzeu: Vyroby si hračky

Odhalte v sobě designéra a vytvořte si originální hračku z papíru a dalších materiálů!

15. 7. 2026 Tvořivé středý v muzeu: Vyroby si loutku 2

Podobné téma, avšak s jinými materiály. Maňasci z ponožek se na Vás už těší!

12. 8. 2026 Tvořivé středý v muzeu: indiánská čelenka a šerifova hvězda

Nejen pro ty, kdo nemohli přijít na Muzejní noc, opakujeme tvoření ve stylu Divokého západu.

19. 8. 2026 Tvořivé středý v muzeu: Ozdob si kufr!

Opravdu poslední příležitost ozdobit lepenkový kufřík od již zaniklé přerovské firmy Kazeto.

K DISPOZICI MÁME UŽ JEN POSLEDNÍCH 30 KUFŘÍKŮ!!!
Rezervace nutná! Volejte na tel.: 581 250 531

Nadále probíhají také výtvarné dílny z cyklu „Tvořivé středý v muzeu“. Nejúspěšnější středěční tvoření proběhlo v měsíci dubnu: výzvu „Vyroby si loutku“ vyslyšelo přes 50 tvořících. V květnu pak proběhla i jedna nedělní dílna, a to u příležitosti svátku matek. Namalovat hrníček a ozdobit lžičku jako dárek pro maminku přišlo přes 70 dětí i dospělých. Nadšené tvořivce přilákalo také červnové téma „Pytlík plný her“ – pro výbavu na prázdninové cesty si přišlo 29 dětí a dospělých.

Dělá nám velkou radost, že se k nám malí i velcí návštěvníci často vrací a pevně doufáme, že se s Vámi budeme potkávat také o prázdninách. Dílen jsme pro vás totiž připravili ještě více, navíc v rozšířeném režimu – v červenci a srpnu tvoření proběhne ve dvou časových blocích, a to dopoledne od 10 do 12 a odpoledne od 14 do 16 hodin. Všechny podrobnosti o jednotlivých dílnách najdete na webu nebo na sociálních sítích našeho muzea.

A na co se tedy u nás můžete o prázdninách těšit?

FLOTILA BEZ LODÍ

Historie vodní přepravy v Čechách a na Moravě sahá až do středověku, kdy byly řeky důležitými obchodními cestami. Po řekách se transportovalo dřevo, sůl, obilí, kámen i další zboží. Velký význam získala plavba na Labi, která spojovala české země se Severním mořem. Ve 20. století důležitost vodní dopravy poklesla kvůli rozvoji železniční a silniční sítě. Dnes je vnitrostátní lodní přeprava v ČR ceněna hlavně pro svou ekologičnost a rekreační využití. Velmi zajímavou součástí české dopravní historie byla Československá námořní plavba (1959–1998). Často téměř nové a moderní námořní i říční lodě však byly během „divokých devadesátek“ pokoutně rozprodány pod cenou a obě naše původně prosperující flotily, se v této době ocitly bez lodí a v úpadku.

Veronika Balajková

VNITROSTÁTNÍ LODNÍ DOPRAVA V ČESKÝCH ZEMÍCH

V Česku je vodní přeprava provozována zejména na řekách Labe, Vltava a Morava. Vodní doprava zde má dlouhou tradici. Voroplavba pro transport dřeva a dalších nákladů po řekách je provozována minimálně od středověku. Dopravu přes Labe a Vltavu také zajišťovalo a zajišťuje mnoho přívozů. Významným obdobím pro rozšíření vnitrozemské vodní plavby bylo 18. století. V té době vznikla **plavební komise**, pod jejímž dohledem došlo k řadě rozsáhlých stavebních prací vedoucích k lepšímu splavení našich tří největších řek. Například v letech 1788–1822 byl ve dvou etapách vystavěn podle návrhu **Josefa Rosenauera** (1735–1804) tzv. **Schwarzenberský kanál** propojující vodní toky Vltavy a Dunaje. Toto pozoruhodné technické dílo sloužilo k plavení dříví ze Šumavy do Rakouska téměř 170 let od roku 1793 do roku 1962.

V roce 1817 předvedl geniální český vynálezce **Josef Božek** (1782–1835) na Vltavě ve Stromovce svůj parní kolesový stroj. Velkým mezníkem říční plavby byl taktéž roku 1815 tzv. **Vídeňský**

Školní obraz KREIBICH, V.: Dopravní ruch ve velkoměstě na ulici a na řece. Praha: ÚUNK, 1939.

kongres, na němž se ustanovila pravidla svobodné plavby pro obchodní lodě na mezinárodních řekách. Díky této a mnoha dalším mezinárodním dohodám došlo během 19. století k obrovskému nárůstu říční plavby. V roce 1822 založili čeští podnikatelé Pražskou plachetní plavební společnost, která se pod různými názvy udržela v silné konkurenci až do období První republiky. Kromě dalších úprav vodních toků sloužících k lepšímu splavení byly budovány přístavy a překladiště schopné pojmout tisíce tun zboží. Objem přepravovaného artiklu na Labi se postupně zvýšil z 14 196 tun v roce 1822 na 3 413 179 tun v roce 1913. Ve 30. letech 20. století se rovněž začaly budovat první dvě vodní

díla Vltavské kaskády – Vrané a Štěchovice. Mezi přesvědčivé zastánce urychlené výstavby vodní cesty Dunaj–Odra se řadil i moravský podnikatel **Tomáš Baťa** (1876–1932). Po jeho tragické smrti převzal vedení podniku **Jan Antonín Baťa** (1898–1965), který na základě státem vypsané zakázky podpory zaměstnanosti na Moravě, obnovil některé dříve vybudované vodní cesty a vybudoval dle projektů další nové vodní cesty. Firma Baťa zaplatila polovinu nákladů na stavbu tzv. „**Batova kanálu**“ v trase Otrokovice–Rohatec, jež byla zřízena v letech 1934–1938. Vodní cesta o celkové délce 51 km byla vybavena 14 plavebními komorami. Plavba na této vodní cestě byla zahájena 2. prosince 1938. Návrhy počítaly i s prodloužením této izolované vodní cesty k Dunaji a do Zlína. Na řece Moravě byly také v trase D–O–L vybudovány jezy v Kroměříži, Spytihněvi, Nedakonicích a Hodoníně. V meziválečném období byla rov-

něž založena **Československá plavební akciová společnost Labská**, jejím úkolem byla doprava zboží a lidí po vodě stejně jako stavba a opravy lodí. Za II. světové války se společnost přejmenovala na **Českomoravskou plavební akciovou společnost**. Poslední válečné boje zapříčinily na Labi zničení většiny mostů a potopení mnoha lodí. Po roce 1945 byla firma znárodněna a 1. července 1952 došlo vládním nařízením ke vzniku národního podniku **Československá plavba labsko-oderská**, která provozovala plavbu tuzemskou i přepravu nákladní, zejména uhlí. Firma měla zahraniční zastoupení v Magdeburku, Hamburku, Braunschweigu, Duisburgu, Rotterdamu a Štětíně. Roku 1989 měla v majetku podniku 700 jednotek plavidel. Podnik byl privatizován v roce 1992 a přejmenován na **Československá plavba labská, a.s.** Ještě před privatizací přišla firma o přístavy Ústí nad Labem, Mělník, Praha a Kolín. V následujících deseti letech se však plavební společnosti nedařilo, dostala se do konkurzu a došlo k rozprodání firmy po jednotlivých funkčních částech, které dodnes provozují soukromé firmy.

ČESKOSLOVENSKÁ NÁMOŘNÍ PLAVBA

Vzhledem k tomu, že naše území přímo ne-sousedí s mořem, uplatňovali se Češi v námořní dopravě nejdříve hlavně jako konstruktéři nebo námořníci. Mezi revolucionáře námořní plavby patřil i český vynálezce **Josef Ressel** (1793–1857), který jako první vyřešil v roce 1827 problém pohonu lodí lodním šroubem. Plavidla poháněné tímto výkonnějším pohonem postupně vytlačily kolesové parníky. Rovněž v c. a k. Rakousko-Uherském námořnictvu sloužila řada Čechů. Versailleská mírová smlouva (1919) a na ni nava-zující Barcelonská deklarace umožnily používat státní vlajky na námořních lodích i zemím bez vlastního mořského pobřeží. Na základě této smlouvy udávající Československu tzv. nájemní pásmo pro vnitrozemskou plavbu uzavřelo ČSR nájemní smlouvu (1924) s Hansovním městem Hamburk a Štětín na 99 let. Od této dohody však fašistické Německo odstoupilo už roku 1936.

Průřez vývojem plavidel od pravěku po konec 20. století.
PILNÝ, M. Jak to bylo, jak to je. Brno 2013

Dokončení na následující straně.

Školní obraz BURIAN, Z.: Mořské pobřeží.
Praha: SPN, 1956.

V meziválečném období námořní lodě patřily různým společnostem, například Bance československých legií, další plavidla vlastnila firma Baťa, apod. Ve 30. letech 20. století vystudovalo námořní akademii v Jugoslávii 80 budoucích důstojníků, proto po druhé světové válce mělo Československo k dispozici řadu zkušených kapitánů pro nové lodě a dálkové plavby v nově budované československé námořní flotile. 1. ledna 1952 byla založena společnost **Čechofracht**, z níž se 1. dubna 1959 oddělila veškerá agenda týkající se námořní plavby a vznikla Československá námořní plavba. Podnik měl během své existence desítky lodí, které vyrobily loděnice přímořských států například Polska, Jugoslávie, Bulharska, Japonska. Největší československou lodí byla Ostrava o délce 170 metrů, šířce 22 metrů, plovoucí rychlostí 15,5 uzelů. Na československých plavidlech sloužili i čeští a slovenští námořníci, kteří studovali na námořní škole v Polsku. V roce 1984 mělo Československo 14 námořních lodí: Košice, Vítkovice, Blaník, Sitno, Radhošť, Kriváň, Praha, Mír, Bratislava, Třinec, Orlík, Slapy, Lipno a Ostrava. Během 80. let došlo k obnovení celé flotily, takže naše námořnictvo vstupovalo do nové éry ve skvělé kondici se zcela novým vybavením. Svědčí o tom i fakt, že poslední z těchto lodí (Třinec) bude vyřazena až na koncil letošního roku.

V roce 1992 byla Československá námořní plavba privatizována v první vlně kuponové privatizace a 15. června 1994 došlo v souvislosti s rozdělením České a Slovenské republiky k jejímu přejmenování na Českou námořní plavbu a.s. Lodě byly do roku 1998 postupně odprodány. Ačkoliv provoz lodí vykazoval dlouhodobé zisky, většinoví akcionáři (v čele s Viktorrem Koženým) České námořní plavby a.s. v roce 1998 rozhodli o výkupu akcií společnosti, což vedlo k utlumení činnosti společnosti a postupnému prodeji majetků a lodí pod cenou. Společnost se následně dostala do hluboké ztráty. Obrovský majetek, který společnost představovala, se tak „utopil“ v temných vodách mladého kapitalismu 90. let 20. století. Čeští a slovenští námořníci nadále v oboru působí, avšak pod hlavičkou jiných společností.

Školní obrazy lodí, dopravní mapy a časopisy pro mládež použité v tomto článku vlastní Muzeum Komenského ve svých sbírkách. Tyto a další sbírkové předměty včetně modelů papírových modelů vlaků Lukáše Vykydala a dopravních modelů Modelářského klubu Otrokovice budete moci prohlédnout od 15. října tohoto roku ve výstavních prostorách přerovského zámku na výstavě **Kola, křídla, kormidla a koleje: vývoj dopravních prostředků**.

Školní obraz zachycující zdymadlo, vorovou propust a jez na řece. Daněš, G. – Vítěk, A: Splavnění řeky.
Praha 1936.

Prázdninové novinky v muzeu!

Aneta Klárová

Máme pro návštěvníky novinku! Od července nabízíme rodinám s dětmi novou možnost, jak si prohlídku muzea zpestřit a zároveň se při ní něco dozvědět.

Připravili jsme tři pracovní listy, které vás provedou od pravěku přes historii školství až po lidové tradice a zvyky na Hané. Každý list je zpracován na základě odborných podkladů k jednotlivým expozicím, ale jeho jazyk je přizpůsoben speciálně pro dětské návštěvníky. Listy jsou navrženy tak, aby zaujaly zejména děti od šesti let, ale určitě budou bavit celou rodinu.

Každým pracovním listem vás provede jiný průvodce. Expozici Archeologie Přerovska vás provede paní archeoložka, školními třídami školák Jindra a národopisnou expozicí Hanák Janek. Všichni tři na vás budou promlouvat skrze Albi tužku – chytrého pomocníka, kterého stačí přiložit k označenému místu v expozici. Prohlídka se tak promění v interaktivní dobrodružství, při kterém děti aktivně pátrají, přemýšlejí a objevují. Rodiče pak získají další příležitost s dětmi sdílet své vlastní zkušenosti a zážitky.

V budoucnu se chystáme rozšířit nabídku pracovních listů tak, aby z nich vznikla sběratelská kolekce. V plánu je průvodce pro expozici entomologie, kde se dozvíte zajímavosti z říše hmyzu. Taktéž chceme

vytvořit samostatný list k osobnosti Jana Amose Komenského nebo Jana Blahoslava. Nápadů máme spoustu, určitě se máte na co těšit!

Jak to funguje?

Albi tužku si zapůjčíte přímo na pokladně muzea. Půjčení je na vratnou zálohu 500 Kč, kterou lze uhradit hotově nebo kartou. Jeden pracovní list stojí 20 Kč. Pracovní listy s Albi tužkou jsou k dispozici při každé návštěvě muzea.

Láká vás to?

Pravá chvíle to vyzkoušet. Těšíme se na vás!

ALBI TUŽKY V MUZEU? ANO!

Albi tužka je naším novým velkým pomocníkem i v dalších aktivitách. Od jara 2026 je pro žáky 7. a 8. tříd ZŠ v nabídce edukační program s názvem JAK prošel labyrintem. Jak název napovídá, ústřední postavou je Jan Amos Komenský, ale program se věnuje i širším historickým souvislostem 17. století, zejména třicetileté válce.

V první části programu žáci hledají odpovědi na otázky týkající se historie a náboženství v českých zemích v období baroka. Program využívá prvky badatelské výuky, která podněcuje k aktivnímu objevování, hledání souvislostí a vlastnímu přemýšlení nad tématem. V druhé části programu žáci pracují s Albi tužkou a pomyslně prochází ilustrací labyrintu z díla Labyrint světa a ráj srdce a skládají dohromady klíčové okamžiky ze života Jana Amose Komenského a postupně odkrývají celý jeho životní příběh.

Takže teď už zbývá co? Teď už zbývá nás pouze navštívit a začít si s námi hodně hrát, tak trochu objevovat, ale hlavně příjemně a užitečně trávit čas. A to nejen o prázdninách!

S příchodem jednoho z nejkrásnějších ročních období nadešel čas letních prázdnin, kdy mnozí z nás odlétají za odpočinkem daleko za hranice našich domovů, vstříc dobrodružství, nevšedním zážitkům a všeobjímající náruči slunečních paprsků a mořských vln. Prostě zasloužený relax, pohoda u azurového moře, kde jsou tropické dny přeci jen daleko snesitelnější a člověk na chvíli zapomene na starosti všedních dní.

Česká republika v samotném srdci Evropy má velmi pestré přírodní bohatství, nádhernou krajinu plnou hor, kopců, lesů, řek, potoků, jezer a rybníků, které nám poskytují ochlazení v letním slunce žáru. A tak jsme vděční, že naštěstí můžeme v našich podmínkách v úmorných letních vedrech vyrazit alespoň tak říkajíc „k vodě“ nebo „na koupák“.

Občas si někteří z nás postesknou, že k dokonalosti naší zemi chybí snad už jen to moře. I když v současné době u nás moře není, čas od času nacházíme doklady o jeho pradávné existenci do slova, co by kamenem dohodil za našimi domovy.

Když bychom popustili uzdu své fantazie a přemístili se v čase zpět o nějakých 17 milionů let do období mladších třetihor neogénu, velkou část dnešního území Moravy a Slezska pokrývalo moře, které bylo součástí subtropického miocénního moře Paratethys. To se rozkládalo v oblasti dnešní Evropy a bylo propojené se světovými oceány. Vody tohoto teplého relativně

mělkého moře představovaly ideální prostředí, které bylo nesmírně bohaté na život a stalo se domovem širokého spektra organismů. Patřila mezi ně například řada měkkýšů, koryšů, mořských savců a ryb. Před 11,6 milióny lety v důsledku posuvu kontinentálních desek vlivem geologických změn došlo k jeho postupné izolaci a stalo se mořem vnitrozemským, čímž došlo k dramatickému snížení vodní hladiny a následnému vysychání.

Z geologického hlediska je současná podoba krajiny na Přerovsku výsledkem poměrně dramatického vývoje, ke kterému došlo v průběhu střídání jednotlivých geologických období.

Moravská brána vznikla v období mladších třetihor (neogénu) v důsledku horotvorného tlaku, který vytvářely vrásnící se Karpaty nasouvající se na Český masív. Vlivem tohoto procesu došlo zhruba před 17 milionů lety k výraznému poklesu dílčí kry mezi Oderskými vrchy a Maleníkem, jenž byl do té doby součástí východního okraje Českého masívu. Hluboká sníženina,

kteřá je typickou ukázkou kerného poklesu, byla následně zaplavena mořem. V průběhu jednoho miliónu let se na dně příkopové propadliny Moravské brány vytvořily několik set metrů mocné mořské sedimenty štěrků, písků a jílu. V průměru dosahují tyto sedimenty neogenního moře mocnosti do čtyř set metrů, výjimečně 950 metrů. Před nárůstem mocnosti mořských usazenin nebyly okrajové svahy propadliny Moravské brány dostatečně stabilní a docházelo k dílčím kerným sesuvům. Trvalou souši vyčnívající nad mořskou hladinu zůstaly vrcholové partie Maleníku a Oderských vrchů.

Němými svědky z doby, kdy se v bečevské části Moravské brány mezi Přerovem, Lipníkem nad Bečvou a Hranicemi rozlévalo mělké subtropické moře s dostatečně okysličenou vodou, jsou zkameněliny mořských živočichů. Nejčastěji se můžeme setkat s fosiliemi měkkýšů.

Dokladem existence třetihorního moře mezi přerovskými místními částmi Kozlovce a Újezdec a obcemi Tučín a Želatovice je například výskyt zkamenělin nápadně radiálně žebrovaných schránek mořských mlžů v naorávaných lavicích vápnitého pískovce. Jedná se o fosilie lastur mořských mlžů rodu *Pecten* (česky hřebenatka). Schránka tohoto mlže má obvykle vejřovitý tvar s nápadným symetrickým ryhováním.

Zlomek zkamenělé lastury třetihorního mlže nalezená mezi Kozlovicemi a Grymovem.

K nejvýznamnějším geologickým lokalitám na Přerovsku, kde byly v minulosti učiněny zajímavé paleontologické objevy, patří obec Dolní Nětčice na Kelčské pahorkatině. V dnes již zaniklé pískovně byly v jemnozrnných vápnitých pískovcích žlutošedé až okrové barvy dokumentovány mimo jiné zkameněliny ramenonožců, ústřic a hřebenatek rodu *Chlamys*. Tato mořská fauna žila v prostředí mělkého pobřežního pásma. Z lokality pochází rovněž nálezy žraločích zubů.

Zcela výjimečně a s patřičnou dávkou štěstí lze najít zkameněliny třetihorních mlžů také v štěrkopískových sedimentech řeky Bečvy, což dokládají nálezy mezi Kozlovicemi a Grymovem.

Některé z těchto zkamenělých schránek mořských mlžů starých milióny let nám připomenou ty současné, které lze nalézt u moře při ranní procházce po písčné pláži vyvržené mořským příbojem.

Až nebudete moci o některé tropické letní noci usnout, představte si, jak k vám oknem proudí svěží mořský vánek a doléhá zvuk příboje vln subtropického třetihorního moře, které omývaly naposled před mnoha milióny lety prostor dnešního Pobečví.

Zkamenělá lastura mořského mlže nalezená poblíž obce Tučín je jedním z dokladů existence třetihorního moře.

77 osobností města Přerova – 77 osudů

Kristína Sehnálková

Běžný návštěvník muzea se s jeho pracovníky setkává velmi sporadicky. Prakticky jediný kontakt má s průvodci, kustody, lektory, edukačními pracovníky či tiskovými mluvčími, jejichž náplň práce je na interakci s veřejností primárně založena. S odbornou složkou muzejní struktury se tedy milovník muzea potká výhradně na specifických, pro veřejnost připravených akcích, jako jsou vernisáže, přednášky, odborné exkurze a zájezdy či oblíbené muzejní noci. Práce muzejních odborníků je však mnohovrstevnatá a na hony vzdálená onomu pozlátku vernisáží. Je to tvrdá, dlouhodobá a prakticky neviditelná dřina. Ovšem nastanou okamžiky, kdy výsledky oné dřiny spatří světlo světa. A tak se stalo i nyní.

Po letech výzkumu a mravenčí práce dala kolegyně Šárka Krákorová Pajůrková dohromady dílo, které pod názvem 77 osobností města Přerova z přelomu 19. a 20. století spatří světlo světa již letos v srpnu, a to symbolicky u příležitosti 770 výročí povýšení Přerova na město. Kniha čtenáře seznámí se 77 postavami přerovského veřejného života, narozenými mezi lety 1830 až 1875, jež se zásadním způsobem zasadily o rozvoj města na přelomu 19. a počátku 20. století. Nepůjde však o suchá katalogová hesla – každá jedna persóna zároveň představuje jeden silný příběh zasazený do kontextu tehdejších událostí doby. Práce Šárky Krákorové Pajůrkové je doplněna bohatým obrazovým materiálem, a to jak soukromými snímky jednotlivých osobností, tak i fotografiemi starého Přerova. To z ní činí nejen velmi čtivé dílo, ale zároveň „must have“ každého přerovského patriota.

Proto zveme všechny milovníky historie a kultury a zejména všechny Přerováky na slavnostní křest knihy, který se uskuteční ve čtvrtek 6. srpna 2026 v 17 hodin na nádvoří přerovského zámku za přítomnosti autorky a vzácných hostů. Na slavnostní zahajovací část programu plynule naváže přibližně hodinový koncert špičkového violoncellového uskupení Solitutticelli – Brno Cello Quartet, který, jak pevně věříme, pomůže neopakovatelnou atmosféru letního zámeckého podvečera hodnotně dotvořit.

Zájemci si budou moci novou publikaci zakoupit přímo na místě, následně pak bude v prodeji v pokladně přerovského zámku. Přijďte s námi oslavit vydání této významné knihy a prožít příjemný čas s historií a hudbou.

Těšíme se na vás!

Od Mussoliniho po pěnici černohlavou

Martin Vymazal

Co má společného vyhlášení fašistické diktatury Benitem Mussolinim s vládou jedné strany v Itálii, vznik německé automobilky Mercedes-Benz, naměření nejnižší teploty na severní polokouli v SSSR (-71 °C), královna Spojeného království Alžběta II., kubánský revolucionář Fidel Castro nebo americká herečka hvězda Marilyn Monroe? Všichni přišli na svět přesně před 100 lety a zároveň nějak ovlivnili světové dějiny ať už na poli politiky, kultury, průmyslu nebo vědy.

Pro české ornitology je tento rok zásadní ale i jinak. Do tohoto roku bylo poznávání ptáků záležitostí záliby jednotlivců, kteří nebyli nijak řádně organizováni. Přesně před 100 lety se nejpodnikavější z nich sešli v pražské restauraci U Bumbříčka, kde se domluvili na založení **Československé ornithologické společnosti**, jejíž ambicí byl od počátku výzkum, ochrana a popularizace ptactva v Československu. Za uplynulé století se ze spolku pár nadšenců stala největší nevládní organizace pro ochranu přírody v České republice se členskou základnou přes 8 000 členů, která se neztratí ani v celoevropském porovnání. Spolek si prožíval časy nadšeného entuziasmu i útlumu činnosti, časy čistě dobrovolnické práce i následné profesionalizace, časy uzavřeného spolku odborníků i spolku široce otevřeného veřejnosti. Sto let je prostě dlouhá doba, Česká společnost ornitologická zajímavá organizace a jak to s ní bylo a je se můžete dozvědět až do 1. listopadu 2026 na výstavě, kterou

Pozorování ptáků v 50. letech 20. století.

jsme pro vás připravili a nazvali **Pod křídly černohlávka: 100letí ČSO.**

A jak že se dostal do názvu výstavy černohlávek a co to vlastně je? Černohlávek je lidové označení pěnice černohlavé, což je jeden z našich nejběžnějších ptáků a Česká společnost ornitologická jej má ve svém

znaku již od počátku. Stejně tak se od počátku intuitivně řídíme myšlenkou Jiřího Jandy – prvního předsedy ČSO: „*Máme-li skutečně s prospěchem hájiti zájmu i těch námi pohlcovaných, jest, jako v každém podnikání, první podmínkou, že je musíme znáti. Dobrá vůle je mnoho, ale bez poznání je prázdný pojem.*“

Tři čeští překladatelé Kozennova atlasu

V předchozím čísle našeho Zpravodaje jste si mohli přečíst o významném rakousko-uherském školním atlasu B. Kozenna. Atlas byl zpracován v němčině, takže pro české školy musel být převeden do češtiny. Doplnění českých místních názvů měli v průběhu let na starosti postupně tři různí autoři, které si přiblížíme v tomto článku, a samozřejmě nezapomeneme ukázat i jejich další zajímavé publikace, která přerovské muzeum uchovává ve své sbírce.

Marta Konířová

Matěj Radoslav Kovář

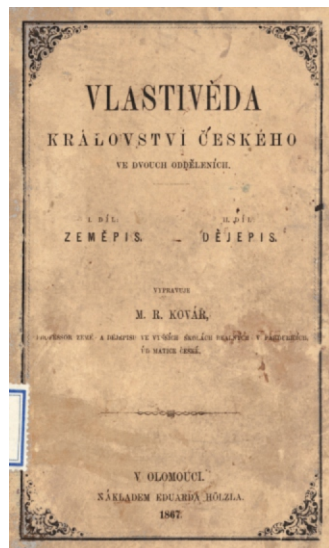
Kozennův atlas zprvu opatřil českým názvoslovím Matěj Radoslav Kovář (1837–1872), středoškolský profesor a knihovník a autor zeměpisných a dějepisných učebnic. Studoval na gymnáziích v Praze a Písku, poté pokračoval ve studiu zeměpisu a dějepisu na filozofické fakultě vídeňské univerzity.

V době svého pražského gymnaziálního studia (1852) se spolu s několika dalšími spolužáky podílel na vydávání studentského časopisu *Ohlas*, založeného Josefem Šustou (malá odbočka: jako zajímavost uvedme, že J. Šusta se později zasloužil o racionalizaci chovu kapra a jeho výkrmu, neboť vlastním výzkumem doložil, že kapr není býložravec, jak se do té doby myslelo, nýbrž všežravec).

Časopis *Ohlas* však neměl dlouhého trvání, v období postupujícího Bachova absolutismu vedl jeho obsah k policejnímu vyšetřování, naštěstí pro studenty končícím jen přísným pokáráním. Hůře dopadl ředitel gymnázia, spisovatel a dramatik Václav Kliment Klicpera. Policejní vyšetřování studentských aktivit bylo zá-

minkou k jeho penzionování. Svou pedagogickou činnost zahájil M. R. Kovář roku 1861 jako výpomocný učitel na c. k. vyšší reálce v Olomouci. Roku 1864 ve Vídni složil učitelskou zkoušku a poté působil na vyšší reálce v Pardubicích, nejprve jako zatímní učitel, od příštího roku již jako učitel definitivní. V Pardubicích vyučoval až do své smrti v roce 1872; zemřel poměrně mladý ve věku 35 let. Kovář byl autorem několika vzdělávacích publikací pro mládež, sepsal například *Zeměpis všeobecný ku potřebě mládeže v nižších školách středních a občanských* anebo *Všeobecný dějepis ku potřebě žáků reálných škol českoslovanských*, který po jeho úmrtí přepracovali a pod mírně pozměněným názvem znovu vydali středoškolští profesoři J. J. Řehák a K. V. Seydler.

České místní názvy doplnil Kovář nejen do Kozennova školního atlasu, ale také do některých dalších Kozennových map, např. do *Visecí mapy Evropy* či *Příruční a cestovní mapy Markrabství moravského a Vévodství slezského*. Přerovské muzeum ve své sbírce uchovává vyjma Kozennova

Toto vydání Kovářovy Vlastivědy Království Českého z roku 1867 spojuje v jednom svazku jak první (zeměpis), tak druhý (dějepis) díl příručky.

atlasu také výše zmíněnou učebnici dějepisu pro reálné školy a rovněž *Vlastivědu Království Českého*, jejíž první díl je věnován zeměpisnému a druhý díl dějepisnému učivu. Ve fondu pedagogické knihovny je pak uložena Kovářova příručka *Všeobecné dějiny odrůstajícím dívkám českoslovanským*.

Podle dochovaných vpisků byl tento konkrétní exemplář Kovářových Všeobecných dějin z roku 1871 uložen (otázka je, zda i užíván) ve školní knihovně ještě i v 40. letech 20. století, tj. přes 70 let od jeho vydání.

Josef Jireček

Dalším, kdo se věnoval správnému českému názvosloví Kozennova atlasu, byl Josef Jireček (1825–1888), jazykovědec, literární historik, poslanec českého zemského sněmu a rakouské říšské rady a necelý rok (1871) také ministr kultu a vyučování.

Po dokončení gymnázia v Litomyšli studoval Jireček v letech 1844 až 1849 historii, jazyky a právo na pražské univerzitě. Poté v roce 1849 působil jako překladatel při pražském guberniu, ale již v následujícím roce 1850 odešel do Vídně a pracoval na ministerstvu kultu a vyučování na různých pozicích. Po demisi Hohenwartova kabinetu, v němž působil necelých devět měsíců jako ministr školství, se vrátil

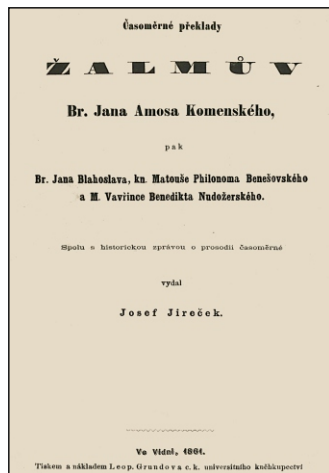
do Prahy a věnoval se dále politickému a veřejnému životu jako poslanec českého zemského sněmu i říšské rady.

Jako uznávaný vědec byl členem Královské české společnosti nauk a více než desetiletí rovněž jejím předsedou. Byl také členem několika jiných odborných společností, mezi jinými například Královské historické společnosti v Londýně.

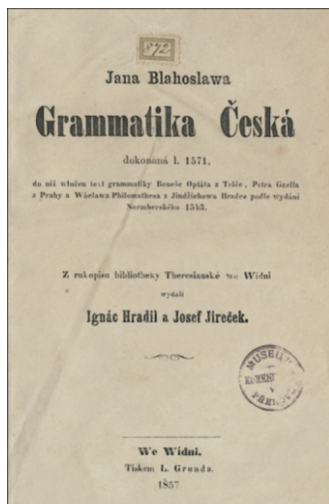
Vydal řadu odborných studií a příspěvků k dějinám literatury, z nichž tu jmenovitě zmíníme pouze publikaci **Časoměrné překlady žalmův Br. Jana Amosa Komenského, pak Br. Jana Blahoslava, kn. Matouše Philomona Benešovského a M. Vavřince Benedikta Nudožerského**, které přerovské muzeum také uchovává ve své sbírce komenián. Jako literární historik zasáhl Jireček i do bojů o rukopisy, kde stál na straně obhájců jejich pravosti.

Pro školy Jireček sestavil čítanky a výbory textů pro nižší i vyšší gymnázia, kterým byl ve své době vytýkán nedostatek českého i slovanského vlaste-

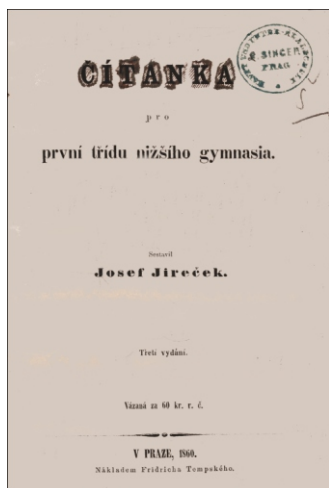

Jirečkův příspěvek ke komeniologické literatuře: *Časoměrné překlady žalmův Br. Jana Amosa Komenského... z roku 1861; výtisk z přerovské sbírky komenián.*

nectví. Jak již bylo uvedeno, zpracoval také české místní názvy pro Kozennův atlas. Práce na Kozennově atlasu navazovala na jeho předchozí úsilí. Již roku 1850 vydal **Národopisný přehled království Českého**, považovaný za první moderní geografické pojednání o Čechách s českým názvoslovím. Jireček byl také členem komise, kterou v roce 1851 ustanovilo ministerstvo kultu a vyučování. Pod vedením P. J. Šafaříka tato skupina vypracovala **Německo-český slovník vědeckého názvosloví pro gymnázia a reálné školy**. Dalšími členy komise byli F. L. Čelakovský, V. V. Tomek, K. J. Erben a K. B. Štorch. Kromě Kozennova atlasu opatřil Jireček českým názvoslovím také další dvě školní mapy – **Školní nástěnnou mappu Ameriky** a **Závěsnou mappu hor a řek Evropy**, obě sestavěné Vincencem z Haardtu.

Spolu s Ignácem Hradilem vydal Jireček v roce 1857 *Grammatiku Českou* přerovského rodáka Jana Blahoslava. Razítko na titulní straně tohoto exempláře dokládá, že byl součástí již původní sbírky Musea Komenského, založeného Františkem Slaměním.

Titulní strana *Čítanky* pro první třídu nižšího gymnasia z roku 1860. Jirečkovým čítankám bylo rovněž vytýkáno, že „formalismu filologickému obětovaly téměř všechnu věcnou zajímavost a duchovní svěžest obsahu“. Název tohoto exempláře z přerovské sbírky pokreslil některý z původních uživatelů čítanky.

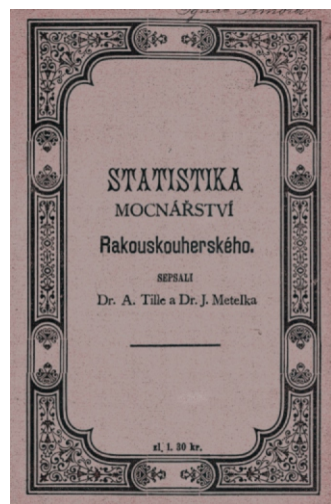
Jindřich Metelka

Posledním a nejvýznamnějším tvůrcem české verze Kozenova atlasu byl kartograf, středoškolský profesor a podporovatel českého menšinového školství Jindřich Metelka (1854–1921). Vystudoval geografii a historii na pražské univerzitě, od roku 1885 až do odchodu do důchodu pak vyučoval zeměpis na reálce v Praze. Je spoluautorem učebnice pro vyšší třídy středních škol *Statistika mocnářství rakousko-uherského*, která vyšla v několika vydáních. Další jeho příspěvek k učebnicové tvorbě bylo právě české názvosloví v Kozennově atlasu, jehož tvorbu a redakci převzal po úmrtí J. Jirečka. Byl v této oblasti uznávaným odborníkem, takže si všechna nová vydání atlasu udržovala vysokou odbornou kvalitu. Publikoval též články v různých pedagogických a učitelských časopisech.

Vedle pedagogické činnosti se věnoval rovněž školské organizaci a politice. Roku 1903 se jako zástupce města Prahy stal členem zemské školní rady

a věnoval se zde zejména otázce českých menšinových škol. Od roku 1906 působil ve výboru Ústřední matice školské roku 1912 se stal jejím předsedou.

Desky jednoho z vydání učebnice Statistika mocnářství rakousko-uherského, které je uloženo v přerovské muzejní sbírce.

Vedle školství byla další oblastí Metelkova celoživotního zájmu právě kartografie. Napsal několik odborných kartografických prací i řadu časopiseckých příspěvků. V některých spojil oba vystudované obory, tj. zeměpis a historii – stalo se tak v publikacích **O mapě kard. Mikuláše Cusy z prostředka XV. století** a **O neznámém dosud vydání mapy Islandu Olaa Magna z roku 1548**. Ve sbírce komenián přerovského muzea je pak uložena jeho studie **O Komenského mapě Moravy**.

Jindřich Metelka měl rovněž významný podíl na založení České společnosti zeměvědné (dnes Česká geografická společnost) v roce 1894 a byl jejím dlouholetým tajemníkem. Spo-

lečnost chtěla Metelku za jeho zásluhy jmenovat čestným členem, ale on odmítl. Čestné členství České geografické společnosti mu bylo uděleno in memoriam roku 1994.

Nejvýraznějším Metelkovým kartografickým počinem byla jeho redaktorská práce na českém **Ottově zeměpisném atlasu**. Těto činnosti se věnoval od roku 1900, bohužel dokončení jeho vydávání v roce 1924 se již nedožil. Zemřel v roce 1921 a po pohřbu v libereckém krematoriu byl pochován v Turnově, v kraji, který si oblíbil a kam jezdíval na dovolenou. Jeho jméno nesou turnovské Metelkovy sady, kde je rovněž umístěn jeho pomník.

5. sešit právě vyšel!

Ottův Atlas

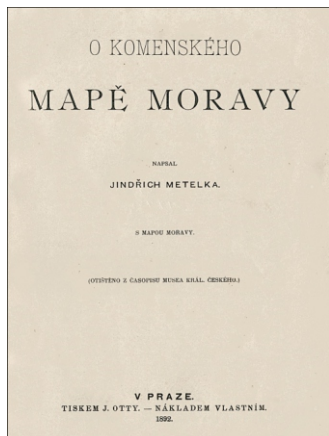
zeměpisný.

Pomocí rady odborníků
vydává
Česká společnost
zeměvědná.

~~~~~

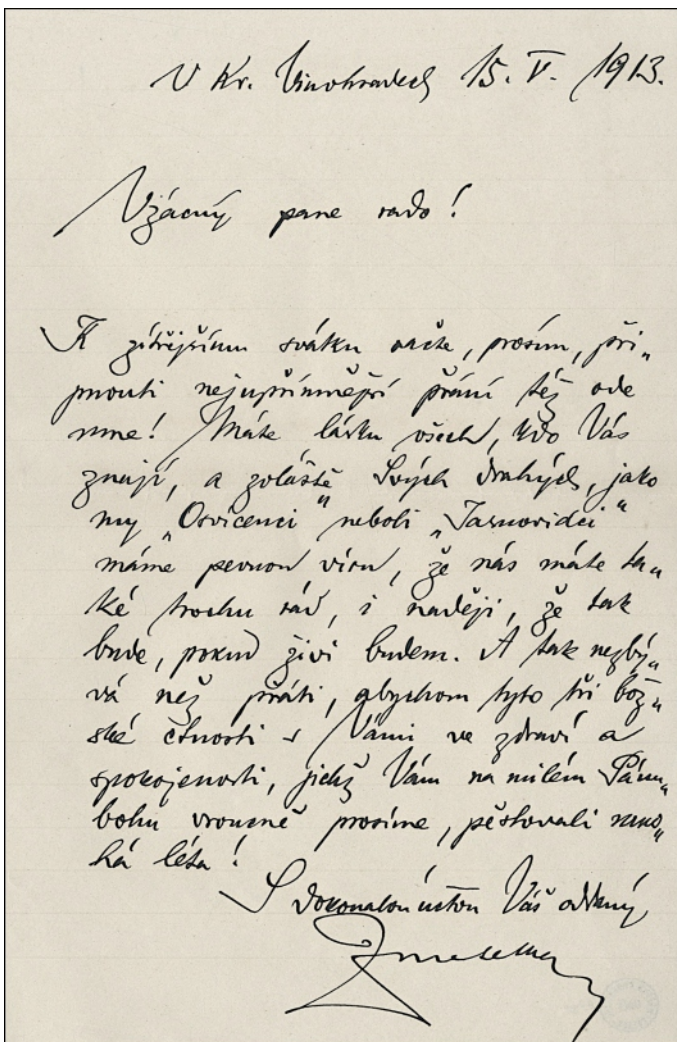
Rediguje
prof. dr. J. Metelka.

Ottův zeměpisný atlas vycházel sešitově. Na dobové reklamě k vydání 5. sešitu (1904) je zmíněn i redaktor J. Metelka.

Titulní strana Metelkovy publikace *O Komenského mapě Moravy* (1892), která je uložena v přerovském muzeu.

V náročné redaktorské práci na Ottově zeměpisném atlasu mu později pomáhal František Machát, který po Metelkově úmrtí dílo dovedl ke zdárnému konci. František Machát je mimo to spoluautorem školního zeměpisného atlasu, který po vzniku Československa nahradil Kozennův atlas.

Ukázka rukopisu Jindřicha Metelky.

ŘÍMSKÉ LEGIONÁŘSKÉ DENÁRY MARCA ANTONIA

Zdeněk Schenk

Příběhy vepsané do reliéfů starých mincí mají schopnost promlouvat k nám současníkům po desítkách, stovkách, ale dokonce po několika tisících letech. Jsou to často příběhy z časů, kdy ženy byly tak krásné, že muži kvůli nim sváděli války, a muži tak slavní, že jejich jména neupadají dodnes v zapomnění.

Poblíž městyse Dřevohostice na Přerovsku na levobřežní straně říčky Moštěnky objevil Michal Bortník v roce 2017 prostřednictvím detektorové prospekce unikátní hromadný nález stříbrných mincí. Malý depot roztroušený volně v ornici byl uložen do země před dvěma tisíci lety. Pozoruhodný soubor mincí obsahoval jedny z nejmladších keltských ražeb kmene Eravisků, které jsou v našem prostředí velmi vzácné. Až na výjimky se objevují především na území Maďarska, kde keltský kmen Eravisků sídlil. V českých zemích se teprve v posledních letech objevilo několik ojedinělých ztrátových mincí a dva depoty obsahující mimo jiné mince Eravisků. První pochází z obce Ovčáry na Mělnicku v Čechách a druhým je právě depot z Dřevohostic na Přerovsku, který obsahuje 19 kusů eraviských ražeb, jednu minci kmene Ansalů, tři římské republikánské ražby a čtyři stříbrné denáry císaře Augusta. Právě přítomnost stříbrných denárů císaře Augusta v hromadném nálezu mincí nám z chronologického hlediska usnadňuje určení

Reliéf na lící straně legionářského denáru s vyobrazením římské lodi a zkratkou slov Antonius Augurus a zkratkou III·VIR·R·P·C. - Tresviri Rei Publicae Constituendae. Foto Z. Schenk

časového horizontu uložení depotu, který spadá do rozmezí let 2 před Kr. až 4 (?) po Kr.

Mezi originálními římskými republikánskými ražbami zastoupenými v dřevohostickém souboru se nacházel rovněž legionářský denár známého římského politika a vojévce Marca Antonia z doby 32–31 před Kristem.

O několik let později dne 19. října 2024 nalezl dlouholetý spolupracovník Muzea Komenského v Přerově Miroslav

Komínek další exemplář denáru Marca Antonia během preventivní detektorové prospekce v rámci dohledávky orbou narušeného hromadného nálezu mincí u Dřevohostic.

Z Přerovska pochází rovněž samostatný nález legionářského denáru Marca Antonia nalezený v roce 2010 autorem příspěvku v přerovské místní části Kozlovice. Tento denár představuje ztrátovou minci, která byla zachráněna v prostoru germánské osady ze starší

doby římské při západním ústí Moravské brány, kudy procházely důležité dálkové obchodní stezky, z nichž ta nejvýznamnější představovala jednu z větví známé jantarové stezky.

Jedná se v pořadí o třetí známý nálezný ražby zachráněný v průběhu posledních dvou desetiletí na území Přerovska.

Člověk si uvědomí, že přívalstek křižovatka cest, kterým byl a je Přerov označován, není pouze prázdnou frází, ale nabývá s každým podobným nálezem na významu.

Všechny tři zmíněné římské mince náleží mezi republikánské takzvané legionářské denáry ražené v neznámé mobilní mincovně v letech 32–31 př. n. l. Ty byly určeny především na zaplacení výdajů armády. Tento typ denáru Marca Antonia oblíbený zejména ve vojenském prostředí byl ražen v obrovském množství a zůstal po dlouhou dobu v peněžním oběhu. Dnes patří obecně mezi nejčastěji nacházené mince z období pozdní římské republiky.

Na lící straně nalezených ražeb je plasticky ztvárněn motiv lodi. Jedná se o galéru s různým počtem vesel, která bývá někdy popisována jako vlajková loď Marca Antonia. U záďe lodi je patrné kormidlo. Před má nápadně protáhlý tvar, který býval opatřený klounem určeným pro taranování (prorážení) trupů lodí nepřátel v námořních bitvách. Nad palubou je patrná řada vedle sebe umístěných kruhových bodů, kterými jsou patrně schematizy znázorněné hlavy členů posádky nebo štíty umístěné na boku lodi. Na přední a zádi

Líc a rub stříbrného římského legionářského denáru Marca Antonia z Kozlovic.

jsou zřetelné dřevěné konstrukce nástaveb převyšujících palubu. Nad lodí je umístěn nápis ANT·AVG, který je zkratkou jména Antonius spolu s jedním z jeho titulů Augustus. Pod kýlem lodi se nachází zkratka jeho dalšího titulu III·VIR·R·P·C. - Tresviri Rei Publicae Constituendae, odkazující na Druhý triumvirát, který vznikl v Římě v roce 43 př. n. l. po zavraždění Julia Caesara. Na rubu denáru je umístěn legionářský orel jako symbol cti legie mezi dvěma standartami a nápis LEG doplněný konkrétním číslem jedné z legií pod vedením tohoto triumvira. V případě kozlovického exempláře je patrné ozna-

čení LEG XIII a u denárů z Dřevohostic LEG VIII a pravděpodobně LEG X.

Nalezené exempláře z Přerovska představují krásné ukázky masové produkce římského mincovnictví v období pozdní republiky. Nápadná ikonografie a rovněž snadná rozpoznatelnost byla podle předního českého numizmatika Jiřího Militkého zároveň indikátorem kvality těchto mincí. Z prostředí římských provincií pak pronikaly dále na sever do barbarika a není tedy náhoda, že se s nimi setkáváme jednak v podobě ztrátových mincí, ale také v hromadných nálezech v Čechách a na Moravě.

Líc a rub stříbrného římského legionářského denáru Marca Antonia z hromadného nálezu mincí u Dřevohostic.

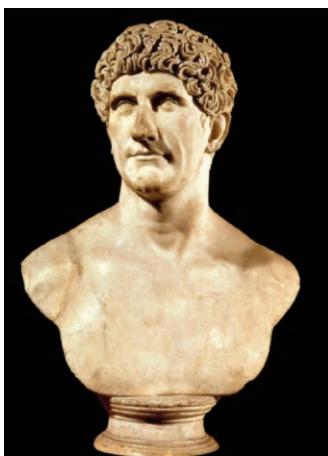
MARCUS ANTONIUS (83 – 30 př. n.l.)

Marcus Antonius se narodil v roce 83 př. n. l. v Římě do patricijské rodiny. Podle líčení řeckého historika Plútarcha se jeho mládí neslo ve znamení nezřízeného života. Později odjel do Řecka studovat rétoriku v Aténách. Brzy však prokázal své vojenské schopnosti v roli velitele jízdy během tažení do Judee a Egypta.

Roku 54 př. n.l. vstoupil do vojska Julia Caesara, kde se v průběhu galských válek potvrdily jeho mimořádné velitelské schopnosti. Coby Caesarův loajální stoupenec a zároveň přítel získal po jeho boku postupně řadu významných funkcí. Poté, co byl Caesar v březnu roku 44 př. n.l. zavražděn, uzavřel spolu s Octavianem a Markem Aemiliem Lepidem politické spojenectví nazývané Druhý triumvirát, který se posléze pod tíhou neshod rozpadl v roce 33 př. n. l. Triumvirové si rozdělili sféry vlivu, přičemž Antonius své vojenské a politické aktivity soustředil ve východní části římské říše. Stejně jako před ním Caesar podlehł kouzlu a moci egyptské královny Kleopatry VII., s níž v roce 37 př. n.l. uzavřel sňatek, přestože v Římě zanechal manželku Octavii s dítětem, což neakceptoval její bratr Octavianus, jeden z členů druhého triumvirátu. Vzájemné neshody vyústily v rozpad triumvirátu, po němž vypukla občanská válka.

V jejím závěru se odehrála dne 2. září roku 31 př. n. l. osudová námořní bitva u Actia, jejímž výsledkem byla porážka společného loďstva Antonia

a Kleopatry. Z místa osudového střetu uprchli oba do Egypta, kde v roce 30 př. n. l. spáchal Antonius a záhy po něm jeho milovaná egyptská královna Kleopatra VII. sebevraždu. Jejich vztah se stal symbolem konce Římské republiky. Antoniova smrt otevřela cestu Octavianovi, který vešel do nové kapitoly dějin Římské říše jako první císař Augustus.

Mramorová busta Marca Antonia vytvořená století po jeho smrti. Byla nalezena poblíž Tor Sapienza před Porta Maggiore v první pol. 19. století. V současné době je součástí sbírek Vatikánských muzeí, Muzea Chiaramonti.

Elisabeth Taylor jako Kleopatra a Richard Burton v roli Marca Antonia v hollywoodském filmovém trháku z roku 1963 Kleopatra.

Nesporně poutavý milostný tragický příběh, jehož ústředními postavami byli Antonius a Kleopatra, zaujal na počátku 17. století jednoho rodáka z anglického městečka Stafford nad Avonou natolik, že mu věnoval jednu ze svých divadelních her. Tím Angličanem nebyl nikdo jiný než světově proslulý dramatik William Shakespeare, který vycházel z překladu díla Životopisy slavných Řeků a Římanů od řeckého filozofa a historika Plútarcha.

Ostatně kdo by neznal slavný příběh Marca Antonia, jedné z vůdčích postav druhého triumvirátu, z hodin dějepisu na základní škole nebo ze spektakulárního hollywoodského ztvárnění této historické postavy ve slavném filmu Kleopatra z roku 1963, kde se ústředních rolí zhostily hvězdy stříbrného plátna Elizabeth Taylor a Richard Burton. Ale to už je jiný příběh.

Legionářské mince Marca Antonia jsou něm svědkové, kteří v sobě nesou dva tisíce let starý příběh ze samotného závěru římské republiky. Tyto římské denáry jsou cennými přírůstky v numizmatické sbírce Muzea Komenského v Přerově.

Středomoravská výstava v Přerově

Petr Sehnálek

90 let od nejmimořádnějšího hospodářského a kulturního počínu v dějinách města

Léto roku devatenáctistého třicátého šestého proměnilo město Přerov v obrovskou výstavní síň, která představila dynamickou současnost i starobylou minulost středomoravského regionu. Prezentace hospodářského a kulturního pokroku formou veřejných výstav byla v oné době v českých zemích již zaběhlou tradicí. Původním impulsem k uskutečňování výstavních podniků se stala touha představit hospodářskou vyspělost a zároveň zvýšit odbyt prezentovaných výrobků. Postupně se přidružila i kulturní rovina, v jejímž rámci byly prezentovány tradice, památky či přírodní krásy. Nezbytnou součástí velkých výstav byly atrakce ryze zábavní, které „odlehčovaly“ hlavní seriózní náplň a lákaly k návštěvě široké vrstvy obyvatelstva. Prvním domácím počinem se v této oblasti v roce 1891 stala pražská Jubilejní zemská výstava. Velký úspěch podniku pak zapříčinil, že se v roce 1895 uskutečnila národopisná výstava, která byla laděna hlavně historicky a etnograficky. Pražský příklad pak inspiroval i zbytek českých zemí a menší krajinské neboli regionální výstavy se rozšířily i do dalších českých a moravských měst, přičemž ani Přerov tehdy nemohl zůstat výjimkou.

Vůbec prvním místním podnikem tohoto druhu byla Průmyslová, hospodářská, národopisná a umělecká výstava v Přerově, která roku 1893 prezentovala zejména rostoucí průmyslový význam města. Hlavní areál s výstavkami výrobků místních podniků se rozkládal na tehdy ještě nezastavěné ploše ohraničené ulicemi Komenického, Palackého a budoucí Bartošovou. Ač se od té doby krajinské výstavy staly široce rozšířenou záležitostí, Přerované si museli na další pokračování akce tohoto druhu počkat více než čtyři desítky let. Nakonec se však díky nezměrnému nadšení a usilovné práci obrovského množství členů organizačního uskupení podařilo v létě 1936 veřejnosti zpří-

stupnit velkoryse pojatou výstavní událost nazvanou Středomoravská výstava. Příprava na přerovskou „hlavní událost roku“ se nesla ve znamení hořečné činnosti, která se promítla i ve vzhledu města. Rychlým tempem se dokončovala

monumentální stavba nové sokolovny, z ulic mizely staré zchátralé stavby, které do té doby hyzdily tvář Přerova, a ulice města zkrášlila bohatá slavnostní výzdoba, jíž tvořila záplava vlajek a transparentů, slavobrány a také systém oz-

dobného osvětlení, které po dobu výstavy atraktivně ozářovalo hlavní přístupové trasy k výstavišti, zámek, Michalov či kostel sv. Vavřince. Speciálně pro nadcházející výstavu byly na přístupech k areálu výstavy dokonce postaveny dokonce nové veřejné záchodky, a to v Komenského třídě, Palackého ulici, na náměstí Svobody a nábřeží. V sobotu 20. června byly v prostorách hlavního výstaviště a téměř všech školních budov slavnostně otevřeny expozice státní správy a samosprávy, dopravy, kultury, regionální historie, tradic československého státu a boje za jeho samostatnost, dále školství, sportu, peněžnictví, obchodu, průmyslu, živností a také spolkového života. Hlavní události výstavy a taktéž zábavní atrakce se odbyvaly v nově vybudovaném výstavním areálu, jenž se rozkládal na pravém břehu Bečvy, v místech mezi lávkou a městským parkem Michalovem.

Pavilónové výstaviště navržené Ing. Aloisem Pilcem bylo tvořeno 35 metrů dlouhou hlavní třídou a výstavním náměstím. Do ústředního areálu se vstupovalo dvěma vstupy: hlavním z Máchovy ulice a vedlejším z ulice Bezručovy. Z Máchovy ulice se vcházelo do hlavní třídy, v jejímž středu byla vysázena zeleň a po stranách byly postaveny výstavní

pavilony. Hlavní třída ústila do výstavního náměstí, do něhož byl možný přístup vedlejším vchodem z Bezručovy ulice. Podél prostorného výstavního náměstí se vedle výstavních pavilónů nacházel restaurační pavilón s krytým i venkovním posezením a také hudební pavilón s tanečním parketem. Rovnoběžně s hlavní třídou se rozprostírala třída

tržní tvořená stánky nejrůznějších firem z Přerova a jiných středomoravských obcí. Součástí Středomoravské výstavy byl také zábavní park rozprostřený za Michalovem. Zde houpačkám, autodromu, kolotočům, střelnicím, toboganu, housenkovým drahám či cirkusu vévodila padáková věž, kterou Masarykova letecká liga vystavěla k zpřístupnění zážitku bezpečného seskoku padákem z výšky 35 metrů. Z tohoto technického unikátu se za dobu konání výstavy uskutecnilo úctyhodných 5 tisíc seskoků.

Středomoravská výstava byla ozvláštněna četnými doprovodnými akcemi a za dobu jejího konání se v Přerově uskutecnilo na 80 sjezdů rozličných spolků, korporací, institucí či politických stran a rovněž byly uspořádány poutavé národopisné slavnosti. O víkendech si tak v Přerově, obrazně řečeno, podávali dveře včelaři, motoristé, hasiči, úředníci, váleční veteráni a invalidé anebo pokrokové ženy. Velkorysé pojetí, pečlivé organizační zajištění a bohatý program zapříčinili vysokou návštěvnost

a jen za první měsíc zavítalo na Středomoravskou výstavu 300 tisíc hostů. Až do posledního dne 16. srpna si tak akci nenechalo ujít téměř půl milionu lidí a přímo poslední výstavní víkend Přerov hostil na 40 tisíc návštěvníků. Z významných osobností si přerovskou výstavní událost nenechali ujít např. ministerský předseda dr. Milan Hodža, předseda poslanecké sněmovny národního shromáždění Jan Malypetr, ministr železnic Rudolf Bechyně, zlínský továrník Jan Antonín Baťa nebo americký konzul John H. Bruins, jehož obzvláště nadchly hanácké národopisné

slavnosti. Většina ze slavných návštěvníků a 19 tisíc „řadových“ hostů se zvečnilo svým podpisem do velké návštěvní knihy, jež pro Středomoravskou výstavu zhotovilo knihařství Bedřicha Ferta v Bartošově ulici. Autorem návrhu a v podstatě i celého díla jako takového byl Miroslav Fert, absolvent Státní grafické školy v Praze. Vazba byla zhotovena z jednoho kusu přírodní kůže, vepřovice, kterou daroval majitel přerovského závodu na výrobu kufrů a kožených výrobků Karel Zejda. Kniha byla určena pro Městské museum sídlící na Žerotínově náměstí. Zde byly pro tuto příležitost instalovány expozice Karla staršího ze Žerotína a obsáhlé expozice československé státnosti věnované mimo jiné významu Tomáše Garrigue Masaryka, Milana Rastislava Štefánika a Edvarda Beneše. Kniha byla umístěna ve zvláštní místnosti ve 2. poschodí na prohlídkové trase výstavních expozic. Kniha byla náležitě zdobena, jak se ostatně slušelo na tak reprezentativní předmět. Písmo, znaky a lipové lístky byly vkládány barevnými kozinkami,

místy bylo užito takého zlatého konturování a slepotisku. Ozdobně byla vyvedena rovněž ořízka, která je zlatá, cizelovaná a opatřená znakem města Přerova. Desky knihy jsou centimetr tlusté, a tak byly na delších hranách slepotiskem vyvedeny názvy hlavních témat výstavy: historie, zemědělství, obchod, průmysl, živnosti, technika, kultura, umění, sport a obrana vlasti. Do knihy bylo svázáno téměř 390 listů. Kniha je 75 cm vysoká a 55 cm široká, přičemž při rozevření měří 120 cm. Těmto mírám

odpovídala i celková váha plných 40 kilogramů.

K podpisu návštěvníků bylo určeno celkem 740 číslovaných stran. Každá strana byla rozdělena na čtyři sloupce o pětadvacetí řádkách, takže se zde mohlo podepsat až sto hostů. Počítalo se tedy, že expozice na zámku mohou navštívit až 74 tisíce lidí. Toto úctyhodné číslo pramenilo z celkového odhadu návštěvnosti Středomoravské výstavy, který činil na tři sta tisíc osob (mimořádně tento odhad byl překonán již počátkem srpna). První samostatně

číslované strany (římskými číslicemi) byly určeny pro hosty obzvláštní důležitosti. Zvěčnil se zde například „třetí muž republiky“ předseda poslanecké sněmovny Národního shromáždění Jan Malýpetr, náměstek předsedy vlády a ministr železnic Rudolf Bechyně, továrník Jan Antonín Baťa či americký konzul John H. Bruins, jenž se stal nadšeným divákem národopisných slavností v závěru výstavy. Přerov v době konání výstavy navštívil rovněž ministerský předseda dr. Milan Hodža. Zde samozřejmě zhlédl rovněž některé expozice Středomoravské výstavy včetně těch umístěných na zámku. Bohužel však podpis tohoto nejvýznamnějšího hosta však v pamětní knize nenalezneme. Po úvodních dvanácti stranách pro zvláštní zápisy následovalo 187 stran zaplněných podpisy místních i přespolních návštěvníků, kterých se tam, vesměs spořádaně, zvěčnilo na devatenáct tisíc. Zápisy v knize dokazovaly, že se do Přerova na výstavu sjížděla takřka celá republika.

Vedle kostrbatého písma dětí obecných škol přibývaly i pečlivě vyvedené podpisy ministerských úředníků či středoškolských profesorů. Dokonce se zde několik vtipálků podepsalo proslulým podpisem negramotných, třemi křížky. Pamětní kniha Středomoravské výstavy je tak unikátní nejen tím, že je nejobemnější a nejtěžší knihou ve sbírkách přerovského muzea, ale také, že je předmětem spojeným s největším počtem konkrétních, lehce dohledatelných lidí.

Pokračování na následující straně.

Vždyť každý zápis reprezentuje, jeden den v životě lidském téměř devatenácti tisíců návštěvníků, kteří se onoho léta 1936 rozhodli strávit příjemné chvíle na Středomoravské výstavě v Přerově a prostřednictvím pamětní knihy zanechat svou stopu v dějinách.

Takovýto zájem pak nebyl jen mimořádným úspěchem v šíření dobré pověsti Přerova a celého středomoravského regionu, nýbrž i značným přínosem místnímu hospodářství včetně těch nejobyčejnějších živnostníků. Úspěšný výsledek akce by ovšem nebyl možný bez usilovné práce desítek ba stovek dobrovolníků sdružených v téměř třech desítkách specializovaných organizačních odborů a sekcí, přičemž nějakou práci pro zdar Středomoravské výstavy vykonal snad každý významnější občan města. Zájem návštěvnické obce se ovšem nesoustředil jen na nově vybudovaný areál výstaviště u městského parku Michalova. Poutavé expozice byly otevřeny takřka po celém městě a návštěvníci se mohli těšit na, ve městě do té doby netušené atrakce. K návštěvě četných lákadel tak ponoukala i vkusná výzdoba ulic města, která již sama osobě fungovala jako „pozvánka“ k důkladné prohlídce všech částí výstavy. Svou „předpremiéru“ si v době konání výstavy tak odbyla např. i novostavba sokolovny na Brabansku, v jejíchž útrobách byla instalována letecká výstava Masarykovy letecké ligy. Dvorana sokolovny se totiž stala největším sálem ve městě, a tudíž byla schopna pojmut právě i skutečnou leteckou techniku. V rámci

instalačních prací tak byly v sále umístěny například stíhací jednoplošník Letov Š 20, letoun Zlín 12 z Baťových závodů, bombardovací letoun A 11 a také bezmotorové kluzáky. Technicky zajímavá byla rovněž expozice Československých státních drah, jež si kladla za cíl připomenout význam železnice a její bohatou historii. V jedenácti místnostech průmyslové školy v Havlíčkově ulici se návštěvníci mohli seznámit s exponáty ukazujícími přepravní výkony tehdejších drah, jejich funkci a organizaci, činnost služby dopravní, strojní i stavební, současná i historická kolejová vozidla drah, modely železničních staveb a strojů a mnoho dalšího. Patrně nejatraktivnější pak byla dynamická ukázka drah přímo v obvodu osobního nádraží, kde na diváky čekala výstavka skutečných železničních vozidel. Předně zde byla, tehdy zbrusu nová, lokomotiva řady 475.0 (vyroben pouze jeden kus) přezdívaná „bába s nůši, která vozívala zájemce v kabině strojvůdce k Horní Moštěnici a zpět. Dále zde návštěvník našel historickou parní lokomotivu Kladno z roku 1855,

elektrické lokomotivy, motorový vůz „Modrý šíp“, moderní jídelní vůz, sanitní vůz a několik druhů drezín včetně dvorního exempláře posledního rakouského císaře Karla. Názorností oplývala i expozice Československé pošty v sousední budově gymnázia, v níž si mohli návštěvníci vyzkoušet činnost nejmodernější automatické telefonní ústředny nebo názorně sledovat cestu poštovního balíku od odesílatele až k adresátovi. Technickým unikátem a „magnetem“ zájmu

návštěvnictva se stala téměř čtyři desítky metrů vysoká první padáková věž v Československu, jež byla postavena v prostorách zábavního parku. Její provoz byl kvůli komplikacím průběhu stavby zahájen sice až po dvou týdnech od otevření výstavy, ovšem již od prvních dnů se zařízením nacházelo doslova v obležení odvážných zájemců o bezpečný seskok padákem, ale i zvědavých přihlížitelů. Padáková věž však sloužila i jako rozhledna a po absolvování výstupu po 165 schodech (anebo za příplatek výtahem) se ve výšce 35 metrů rozprostřel daleký výhled do okolní krajiny. Seskok padákem mohly absolvovat již dvanáctileté děti, pakliže měly písemný souhlas rodičů. Do konce trvání výstavy bylo vykonáno téměř 5 tisíc seskoků a při největších návalech dosahovala frekvence i 40 za hodinu. Vícenásobné seskoky nebyly výjimkou ani u dětí a rekordmanem byl technik obsluhující zařízení, který se na lanem jištěném padáku snesl k zemi více než 120 krát.

V rámci stručného vyprávění o Středomoravské výstavě je vhodné zmínit také výši vstupného, jakož i dalších vydání z peněženek návštěvnické obce. Základní vstupenka stála 7 tehdejších Korun československých, což v přepočtu odpovídá zhruba současně stokrát. Pro účastníky doprovodných sjezdů byla částka snížena na 5 korun, vojáci a studenti platili 3 koruny a děti a školní mládež pak 2 koruny a 40 haléřů. Toto vstupné plátce opravňovalo navštívit veškeré výstavní objekty, včetně večerních koncertů. Po 18. ho-

dině byly částky ještě sníženy a obyčejný lístek stál dvě koruny a poloviční pak korunu. Návštěvníci samotného zábavního parku platili korunu a studenti, vojáci a děti polovic. Pro stálé hosty výstavy byly k dostání i permanentní vstupenky, které v plné výši stály 50 korun (tj. cca 750 dnešních Kč). Slevy z plné částky byly poskytovány vdaným ženám či dětem. Projížďka na lokomotivě, která vozila zájemce z přerovského nádraží do Horní Moštěnice a zpět stála 2 koruny a 20 haléřů a v ceně bylo započítáno i pojištění.

Po dobu výstavy zajistily dráhy i autobusové spojení mezi nádražím a hlavním výstavním areálem u Michalova. Jízdné spoje, který sloužil cestujícím vždy od 7. do 23. hodiny, činilo jednu korunu. „Přespolní“ návštěvníci, kteří chtěli nashromáždit z výstavy co nejvíce dojmů, na což jim ovšem jednodenní výlet zpravidla nestačil, mohli v Přerově přenocovat v místních hotelích anebo v sokolské noclehárně. Ta byla po dobu výstavy zřízena ve třetím patře novostavby

sokolovny a své služby nabízel již za „láci“ 6 tehdejších korun. Ještě příznivěji se pro kapsu účastníků jevila padáková věž. Vstupné na rozhlednu stálo korunu (s použitím výtahu o korunu padesát drážek) a seskok vyšel na pět korun (bez použití výtahu tak dokonce na pouhé tři koruny a padesát haléřů). Jednou z dalších možných zábav byla projížďka motorovým člunem po Bečvě, což dospělého vyšlo na korunu a deset haléřů. Návštěvníci výstavy mohli zakoupit i speciální výstavní cigarety, které přímo v hlavním areálu vyráběl stroj státního podniku Čs. tabákové režie. Dvacet kusů tohoto kuřiva tak stálo v rozmezí 6 až 8 korun (tj. cca 90 až 120 dnešních Kč). Jak už to ale někdy bývá, platilo i v době trvání výstavy pořekadlo, že ne vše se za peníze dá koupit. V době největších návštěv, jež bývaly v neděli, tak návštěvníci výstavy nesehnali u žádného ze stánků s občerstvením čerstvé pečivo, neboť v tento sváteční den tehdy platil přísný zákaz práce. Nechtěným vydáním některých hostů se však staly ztráty způsobené kapsáři a v Přerově se tehdy několikrát dokonce podařilo chytit při činu i zahraniční zloděje.

Od svatého Jiří k svatému Kryštofovi

Jelikož text článku z minulého čísla musel být pro svou délku poněkud zredukován, rád bych se nyní vrátil alespoň k několika vynechaným moravským zastávkám a také našim muzejním sbírkám. A následně přejdeme k dalšímu ze 14 svatých pomocníků, svatému Kryštofovi, kterého si budeme připomínat právě v tomto čtvrtletí.

Lubomír Vyňuchal

Z našich sbírek

Také v našich sbírkách výtvarného umění by se dalo najít několik předmětů s motivy sv. Jiří. Zmíním alespoň lidovou podmalbu na skle a dřevěnou polychromovanou plastiku drakobijce na koni.

Podmalba na skle s motivem svatého Jiří, jižní Morava – Ždánicko, malíř štětcem malovaného obočí, první třetina 19. stol., 38,5 x 51 cm, sbírka MKP (U1123)

Pozdrav z Prahy

Jelikož patřím mezi obdivovatele starých pohlednic, rád bych nyní představil jeden letitý kousek, který 2. listopadu roku 1898 odeslal jistý „Miloň“ velectené paní Marii Böhmové, choti úředníka banky Slavie v Praze, která toho času dlela v Trhových Dušních u Příbrami. Lícová strana dopisnice

Dřevěná polychromovaná plastika sv. Jiří s drakem, 15. stol., sbírka MKP

je opatřena na levé straně fotografií interiéru chrámu sv. Jiří na Pražském hradě a zbytek tvoří úhledný rukopis, který

drobným písmem popisuje stručnou historii svatostánku. Pan Miloň byl dozajista velký vlastenec, což přiblíží i poslední dvě věty: „Nyní skvost národa již se rozpadává. Ó dejž Bůh, by opět povstal ku slávě jména drahého národa českého!“ Zmíněná slova mi tak trochu připomínají závěrečnou věštbu či proctví pramáti dynastie Přemyslovců, dcery vojvody Kroka a manželky Přemysla Orače, mytické kněžny Libuše: „Můj drahý národ český neskoná, on hrůzy všechny slavně překoná!“

Kostel na „bílé“ císařské silnici mezi Tišnovem a Brnem

Významnou památkou středověkého stavitelství se zachovalou figurální freskovou výzdobou presbytáře je v oblasti jižní Moravy také farní jednolodní kostel sv. Jiří v obci Čebín na

okrese Brno-venkov (cca 20 km severozápadně od Brna). Jádrem svatostánku je románské (východní část lodi) a gotické, pětičlono ukončené kněžiště s křížovou klenbou bylo vystavěno v 1. polovině 14. století. V jeho bočních zdech se nacházejí dvoudílná kamenná sedile (výklenky se sedadly pro kněze a jeho asistenty), jejichž oblouky dosedají na odstupňovaný střední krakorec. Fresky z poloviny 14. století zobrazují Korunování Panny Marie, Smrt Panny Marie a Pašijový cyklus. Nad novorománským hlavním oltářem je umístěn obraz souboje sv. Jiří s drakem, který nesou pozdně barokní dřevorezby letících andělů.

Čebínka

Čebín

Kostel byl samozřejmě v průběhu staletí několikrát upraven, např. po požáru v r. 1772 se jednalo o barokní přestavbu. Dnes je ve stěně nad vstupem do kostela mělký výklenek chránící sgrafito zobrazující drakobijce sv. Jiří (jedná se o reprodukci díla Mikoláše Alše, signovanou rokem 1960). Před kostelem stojí kamenná plas-

tika sv. Floriána. Zsvěcení kostela připomíná také znak obce (polovinu děleného znaku s modrým podkladem tvoří stříbrné křídlo s červeným heroldským křížem v jeho středu). Kostel je možné obdivovat také z nadhledu, neboť nad obcí můžete navštívit rozhlednu Čebínka. Jedná se o upravenou ocelovou věž mobilního operátora, která byla veřejnosti otevřena v roce 2003. K vyhlídkové plošině ve výšce 30 metrů musíte vystoupat po 161 schodech.

Impozantní gotická freska s motivem drakobijce

Také obec Bořítov v okrese Blansko má ve svém znaku figuru připomínající zsvěcení místního farního kostela. Nejedná se však o postavu sv. Jiří, ale o draka probodeného kopím, které je zakončeno vlajkou s heroldským křížem. Bořitovský kostel je pozdně románskou stavbou z doby kolem r. 1200, která byla přestavována ještě v pozdní gotice,

ale taktéž v 19. století. Nejstarší částí stavby je samotná loď, ostatně při úpravách v roce 1874 byla pod vápennou omítkou na její jižní straně objevena velká románská freska z 2. čtvrtiny 13. století představující postavu sv. Kryštofa s Ježíškem.

Bořítov

Nás však budou nejprve zajímat gotické fresky (cca 1480) pokrývající stěny presbytáře. Ve třech páslech nad sebou jsou to náměty ze života sv. Jiří, přičemž západní stěnu zdobí „Zápas s drakem“ a nad ním výjev z Posledního soudu. Čelní stěna obsahuje scény Mučení sv. Jiří a jižní stěna obsahuje výjevy z Kristova života. Na severní stěně najdete Navštívení a Narození Panny Marie a v boční kapli sv. Anny malbu sv. Mikuláše s donátorem. V roce 1913 bylo v průčelí chrámu nalezeno původní zazděné gotické okno, které bylo následně obnoveno a doplněno vitráží s motivem sv. Jiří. Mezi významné památky patří také stříbrná, jemnými ornamenty zdobená gotická monstrance o výšce 80 cm a váze cca 4 kg.

Sv. Kryštof v Bořitově

Tys' velký jak strom a silný jako býk...

A nyní se vrátíme k zmíněné bořitovské románské malbě, která patří k vůbec nejstarším v Česku. Představuje tradiční vyobrazení tohoto křesťanského mučedníka jako statného muže s plnovousem, který se, opíraje o hůl, brodí přes řeku a na ramenech nese dítě (Ježíše Krista). Křesťanský svět si jej připomíná 25. července, jinak Kryštofové slaví svůj svátek 18. září. Je patronem motoristů (nejednu palubní desku či řadící páku zdobí světcův motiv), obecně všech cestujících a poutníků, dětí, svobodných mládenců, letců a leteckých záchranářů (v Česku je volacím znakem vrtulníků zá-

chranné služby kombinace jména Kryštof a čísla), atletů, lodníků, lučištníků, námořníků, převozníků, horníků, tesařů, kloboučníků, barvičů, knihařů, ovocnářů a zahradníků. Chrání horské cesty a je vzýván proti živlům (vodě a ohni), při bolesti zubů, proti nákazám (zejména moru) a náhlé smrti. Jeho postava je častým námětem kostelních fresek a obrazů, navíc je známá legenda, že pokud člověk spatří obraz sv. Kryštofa, tak ten den nezemře (často zobrazení provází tato slova v latině: „*Christofori sancti speciem quicumque tuetur illo namque die nullo langore teneatur*“). Název odstavce představují slova poustevníka, který budoucímu svěťci radil a nakonec mu doporučil: „*Pomáhej tedy lidem při přechodu řeky.*“ Obr totiž prohlašoval, že bude sloužit jen tomu, koho se bojí i ďábel. Poustevník mu doporučil Mesiáše a pomáhat pocestným pro něj bude tou nejlepší službou. Po přenesení Ježíše Krista v podobě dítěte, Kryštof, tehdy ještě slyšící na jméno Reprobus, pravil: „*Zdálo se mi, jako bych na ramenou nesl celý svět.*“ Ježíš mu poté odpustil hříchy, nechal rozkvést jeho hůl a pokřtil jej jménem Christophorus (řecky „*Ten, kdo nosí Krista*“). Sv. Kryštof, narozený někdy ve 3. století na území dnešního Turecka, byl odsouzen k smrti za šíření víry v maloasijské Lýkii. Oheň ani šípy mu neublížily, tudíž nakonec zesláblého, hladovějícího a žízdního obra sťali sekerou. Další velkolepé fresky a vyobrazení sv. Kryštofa u nás najdete např. v chrámu sv. Barbory v **Kutné Hoře**, v kostelích v **Brandýse n. L.**, **Horšově**,

Vyšším Brodu či **Žirovnici**. Ve většině případů jsou okolo nohou svěťce vyobrazení vodní živočichové, zejména ryby a raci.

Vůbec největší světcovu fresku najdete v kostele Obětování Panny Marie na Piaristickém náměstí v **Českých Budějovicích**. Tento trojlodní chrám s konventem si dochoval původní raně gotickou podobu a bezmála desetimetrová freska zdobí čelo severní boční lodi. Asi znáte také místní pověst o kamenném chrličovi v podobě žáby pod střechou kostela. Když se totiž zmíněný oboživelník dostane až nahoru, nastane konec světa.

České Budějovice

Zcela jistě se vám vybaví také mohutná čtyřmetrová bronzová socha svěťce s Ježíšem na ramenech, která stojí na obchvatu Olomouce nad esta-

kádou u **Nemilan**. Jejím autorem byl rožnovský sochař, malíř a pedagog Marius Kotrba (1959–2011). Sochu zde nainstalovali r. 2006 a její druhý originál zůstal ve vlastnictví rodiny. Ten čas od času vycestuje z Rožnova pod Radhoštěm na některou z výstav moderního umění (např. v roce 2022 stála před Domem umění v Ostravě a r. 2024 se odtud přestěhovala do Brna před Mahenovo divadlo).

Sv. Kryštof u Nemilan

Návštěvníkům Prahy jen připomenou kamennou sochu světce stojící na šestém pilíři **Karlova mostu** nad malostranskou částí toku Vltavy, kterou r. 1857 vytvořil Emanuel Max. Objednavatelem sousoší byl pražský purkmistr JUDr. Václav Wanka, který na její zhotovení vypsal sbírku. Na čelní straně podstavce si můžete přečíst latinský nápis, který v českém překladu zní takto: „*Kěž by Onen nás, zmítané v moři věků, mocnou paží dovedl k přístavu spásy, jako jsi ty, šťastný Kryštofe, podivuhodné dítě s láskou*

přenesl příbojem, o to Tebe, nebeského patrona těch, kteří podstupují nebezpečí ve vlnách, prosí občané pražští.“ Známy je taktéž roubený raně barokní farní kostel sv. Kryštofa v horské údolní vesnici **Kryštofovo Údolí** na Liberecku, včetně nedaleké lesní kaple. Druhý kostel s tímto zasvěcením najdete v **Kryštofových Hamrech** v okrese Chomutov. Byl vystaven v empírovém slohu a jeho oltář zdobí obraz světce z r. 1832 od akademického malíře Josefa Führicha, který byl r. 1861 povýšen do šlechtického stavu (titul rytíře). Ještě vím o nedávno vystavěné kapli sv. Kryštofa v Praze, ale ta si zaslouží samostatný odstavec, neboť zde opravdu ožívá sama legenda o světcích.

*Freska sv. Kryštofa
v Kutné Hoře*

Kaple z pohledového betonu

Pohledový beton je symbolem jednoduchosti a trvalosti. Kapli z tohoto materiálu, který je přiznán uvnitř i navenek, nechala vystavět v letech 2024–2025 Arcidiecézní charita Praha v zahradě svého areálu u penzionu „U svatého Kryštofa“ v **Záběhlicích**. Docela mě to připomnělo bílou geometrii a hru světla nedaleké kaple sv. Vendelína v Oseku nad Bečvou, ovšem pražská a zcela odlišná stavba byla navržena architekty z ateliéru JIRSA – ARCHITEKTI. Legenda o světcích zde ožívá především za deště, neboť voda ze střechy plní mělké oblázkové koryto, vytvořené vedle této netradiční stavby, navíc poblíž teče potok Botič. Na betonové zídce před kaplí byla vytvořena malba světce s Ježíškem a jeho malá soška zdobí taktéž interiér, přičemž světlo dovnitř propouští úzká diagonální okna a světlík ve střeše, díky němuž paprsky dopadají přímo na velký dřevěný kříž na stěně. Součástí svatostánku je samozřejmě také zvonička s vloženým inverzním znamením kříže. Pro přístupnost kaple, i když vchod představují velké prosklené dveře, stačí zajít na recepci zmíněného penzionu.

První dálniční kaple v Česku

Brněnské biskupství letos plánuje dokončit první dálniční kapli v Česku. Bude zasvěcena sv. Kryštofovi a svatě Zdislavě. S nápadem na její vystavění přišel před několika lety, díky zkušenostem ze zahraničí, dnes emeritní brněnský biskup a současný biskupský vikář Vojtěch Cikrle. Stavba z betonu a skla vyrůstá u dálniční od-

Záběhlvice

počívky s čerpací stanicí nad Velkým Meziříčím na 145 kilometru D1 směrem na Brno. Kaple z pohledového betonu bude svou plnou zdí natočena k dálnici, přičemž velké okno na protější straně umožní nádherný výhled na níže položený zámek. Návrh kaple je dílem architekta Zdeňka Bureše a interiér si vzal na starosti Karel Rechlík. Již příští rok si odtud mohou řidiči odnést samolepku s motivem Anděla strážného jako symbol ochrany na jejich cestách, případně do speciální schránky vložit svou prosbu či podekování.

U Kryštofa vodu přejeď

Zmíním taktéž kamennou sochu světce z roku 1746 od Františka Rottera, která je umístěna ve vysoké a hluboké nise na vnější straně kostela sv. Jakuba Apoštola (na ose presbytáře) v Hřivčicích (okr. Louny). Ježíšek, sedící na levém rameni světce, se pravou rukou drží hlavy sv. Kryštofa a v levé ruce svírá velké říšské jablko s kříž-

kem. Stařec se opírá o stylizovaný ulomený kmen stromu, který svírá oběma rukama. Další socha, tentokrát z 2. poloviny 19. století, stojí před kostelem sv. Stanislava v **Úvalech u Valtic** (okr. Břeclav). Socha v obci **Lipí** poblíž Manětína byla vytvořena v 1. polovině 18. století. Poblíž ní stojí turistické odpočívadlo s netradiční lamelovou kovovou kostrou a dřevěným stolem i sedačkou z masivního dřeva. Na čelním boku sedačky je vyřezán nápis velkými písmeny: „U Kryštofa vodu přejeď.“ S vodou je spojena i socha v **Plenkovicích** v okrese Znojmo, odhalená v červnu roku 2006. Stojí totiž na cihlovém podstavci při středovém okraji kamenného můstku u přepadu Plenkovickeho rybníka. Další sochu mám spojenou s návštěvou zříceniny hradu **Košumberk**, resp. s cestou k této památce. Najdete ji u křižovatky v blízké obci Doly nedaleko Skutče a její výjimečnost je dána faktem, že spodní část vysokého omítnutého hranolového podstavce

slouží zároveň jako původní silniční směrovník i s kilometrickými údaji. Netradiční bude i poslední upozornění, které vás zavede až na Sokolovsko do obce **Dolní Luby**. Místní sochu, stojící na podstavci někdejších božích muk přímo u cesty s názvem obce, vytvořil r. 2010 sochař Milan Krsek ve spolupráci se studenty základní umělecké školy.

Plenkovice

Církvicí deska

Z dalších cenných výtvarných děl, zobrazujících svatého Kryštofa, je známá tzv. „Církvicí deska“, pocházející z farního kostela sv. Vavřínce v obci **Církvice** u Kutné Hory (dnes ve sbírce Národní galerie v Praze). Tato tempera na dřevě je dílem Mistra třeboňského oltáře a je datována před rok 1380. Původně se jedná o horní část levého křídla velkého ztraceného oltáře o němž není nic známo. Na vnější straně

desky je obraz Bolestné Panny Marie. Světec z desky vám asi bude hodně připomínat deskové obrazy Mistra Theodorika z karlštejské kaple Sv. Kříže. Je oděn do výrazného červeno-hnědého pláště, oběma rukama se opírá o hůl (či spíše větev stromu) a na ramenou nese kudrnatého Ježíška v tmavě zeleném hábitu, který má díky ručce s prsty u svého čela doslova myslitelský výraz. Obě postavy zvýrazňuje zejména zlaté pozadí malby, tudíž celá deska doslova září.

Ze současných zralých autorů jsem zaznamenal krásnou bronzovou sochu sv. Kryštofa z r. 2014 od všestranného umělce Miroslava Houště (*1953), který tvoří ve svých ateliérech v Tursku (okr. Praha-západ, naproti kostela sv. Martina) nebo v italské Calabrii. Příslušné fotografie najdete na jeho pečlivě vedených stránkách: <http://www.pitturaclassica.com> v oddílu „Dílo/Socha“.

Dům u svatého Kryštofa

Při procházce po Velkém náměstí v **Prachaticích** vás na jeho severní straně zcela jistě zaujme průčelí měšťanského renesančního domu, který je taktéž nazýván „Dům u svatého Kryštofa“ (vchod z Křišťanova ulice, č. p. 36). Fasádu domu totiž zdobí sgrafitová výzdoba arkýře s motivem brodícího se světce. Obdélníkový obraz sv. Kryštofa je umístěn mezi dvěma okny a inspirací pro toto sgrafito byla rytina Albrechta Dürera. Pod ním se nachází erb Viléma z Rožmberka s pětilistou růží. Dnes si zde můžete zakoupit třeba kreslicí potřeby, neboť v současnosti je zde provozováno Papírnictví

„U svatého Kryštofa“. Přímou naproti se nachází další renesanční perla, tzv. Sitrův dům (č. p. 13), který poznáte podle manýristických maleb alegorických postav čtyř Ctností mezi okny (Spravedlnost – Trpělivost – Opatrnost – Statečnost), tři kartuši s erby (království, císařství, město Prachatice) a slunečních hodin ve štítě. Dnes zde sídlí Prachatické muzeum.

Prachatice

Kaple v Rychlebských horách
Naučná stezka a cyklostezka Schroth-Priessnitz spojuje sedlo Na Pomezí s areálem Priessnitzových léčebných lázní **Jeseník**. Poblíž cesty z lázní k zaniklému Waberovu prameni byla v roce 2014 vystavěna a zároveň vysvěcena výklenková kaplička sv. Kryštofa. Jedná se o nápad i dílo dvou místních patriotů, Víta Cézy a Kamila Zajíčka (ostatně ve spodní části zadní stěny je datovaný základní kámen doplněný iniciálami stavitelů). Od bílé omítnuté kaple s prosklenou nikou a jednoduchou sedlovou stříškou je krásný výhled na masív Šeráků. Můžete se zde posadit na lavičky a obdivovat mj. také mohutný, asi 180 let starý Škývarův dub, pojmenovaný na počest hajného, který se o zdejší lesy staral v letech 1946–1971. Pro místo v nadmořské výšce 599 metrů se jedná o zcela výjimečný strom. Zbývá jen dodat, že v nice umístěnou dřevěnou sošku sv. Kryštofa vyřezal Dušan Ingr, umělecký truhlář a tvůrce dřevěných hraček z nedaleké Vápenné. Tak udělejte něco pro zdraví a přijďte si tyto informace sami ověřit.

Jeseník

Stopa známé horolezkyně

Znalci místní krajiny by se asi ošívali, kdybych nezmnínil také druhou drobnou sakrální stavbu v blízkém okolí, zasvěcenou patronu poutníků a horských stezek. Nyní vás tedy zavedu na rozhraní hned tří pohoří: Rychlebských hor, Hrubého Jeseníku a Králíckého Sněžníku, konkrétně do areálu horské chaty **Paprssek**. 26. září roku 2009 zde byla totiž vysvěcena dřevěná kaple sv. Kryštofa, jejímž donátorem byl místní chaťář, pan Miloslav Míka, který v onom roce oslavil šedesáté narozeniny. Zajímavostí interiéru kaple je obrázek světce nad oltářní mensou a obrazy křížové cesty, vytvořené technikou podmalby na skle. Jejich autorkou je totiž významná československá horolezkyně, humanitární misionářka, matematická a spisovatelka Dina Štěrbová (*1940). O této výjimečné ženě natočila r. 2024 celovečerní dokument režisérka Hana Pinkavová. Nesl název „Za oponou velehor. Tři životy horolezkyně Diny Štěrbové“. Na závěr této připomínky

bych rád ocitoval krátkou pasáž o dobývání vrcholků hor z knihy „Čo Oju, tyrkysová hora“ (Olympia 1988), kterou sepsala tato vedoucí 1. ženské čs. himalájské expedice: „*Dobývání hor je dobývání nesmyslného. Jsou nádherné v nekonečných obměnách, zrádné a bezcitné jako Sirény. Nešitě na míru člověku, který přichází nezván do jejich hájemství. Na vrcholech není stupeň vítězů, jen ledová skála, kde maraton má otočku a my možná pochopíme podstatu bytí.*“

Sv. Kryštof Diny Štěrbové

Kaple sv. Kryštofa na Paprsku

Zlatá horečka a dukáty se svatým Kryštofem

A když připomínáme ono propojení Rychlebských hor a svatého Kryštofa, nesmí chybět také zmínka o polském městečku Złoty Stok (německy Reichenstein, česky Rychleby) hned za hraničním přechodem **Bílá Voda**. Toto městečko totiž koupil v roce 1581 i se všemi zlatými doly a mincovnou český šlechtic Vilém z Rožmberka (1535–1592). Vlastní zlaté dukáty a stříbrné tolary, které zde nechal razit, měly na lici jeho podobiznu a na rubu postavu svatého Kryštofa. Na některých mincích nechyběl ani Řád Zlatého rouna, kterým byl Vilém oceněn na sklonku roku 1584 španělským králem Filipem II. a stal se tak teprve třetím českým šlechticem s touto poctou. Budova historické mincovny, z jejíhož sklepa vedl nízký tunel do krypty dnes již bývalého evangelického kostela sv. Kryštofa, dnes slouží jako bytový dům a jeho původní účel připomíná pouze informační tabulka u vstupních vrat. Ve zmíněném kostele se v současnosti nachází kulturní a turistické centrum. V tradici ražby mincí pokračoval po Vilémově smrti i jeho bratr Petr Vok (1539–1611), jehož zlaté dukáty o průměru 21–23 mm a váze 3,5 g byly datovány roky 1592 až 1595. Na aversu opět nechyběl sv. Kryštof a na reversu znak „vladaře domu rožmberského“. Samotné městečko představuje vůbec nejstarší hornicko-hutnický komplex v Polsku. Dnes zde můžete navštívit hornické muzeum a zlatý důl. Ten je otevřen denně a propojuje historické stoly „Gertruda“ a „Černá horní“,

z níž se vyjíždí oranžovým důlním vláčkem. Vstupné činí 58/48 zlotých. V rámci prohlídky spatříte mj. také jediný podzemní vodopád v Polsku o výšce 8 m. A svatého Kryštofa vám může připomínat např. další místní zážitková atrakce – podzemní splavování části štol na člunu. Zbývá jen dodat, že do uzavření zlatých dolů se zde celkově vytěžilo asi 16 tun zlata.

Berete si zde přítomnou...

Další horská kaplička se nachází vedle chaty Slovanka mezi Pecí pod Sněžkou a Černým dolem v Krkonoších. Vznikla poblíž místa původní, v 60. letech zbořené kaple, a také je jejím stavitelem a donátorem je dlouholetý provozovatel a dnes majitel zmíněné boudy, Josef Matyáš. Zděný svatostánek s šindelovou stříškou a věží opatřenou zvonem byl dokončen roku 2015. Dne 27. srpna 2016 byl slavnostně zasvěcen sv. Kryštofovi. Uvnitř jsou čtyři lavice a během letní sezóny se zde mj. konají svatební obřady.

Malé hradní okénko

V rámci článku o svaté Barboře, která mimochodem také patří mezi 14 svatých pomocníků, jsem na stránkách Zpravodaje

popisoval svého času také unikátní renesanční kapli této světice na hradu **Grabštejn** na Liberecku. Přímo pod hradem, u silnice poblíž parkoviště nedaleko autobusové zastávky „Chotyně, Grabštejn, hrad“, stojí na žlutě značené Svatojanské cestě barokní kaplička Čtrnácti svatých pomocníků. Stavba z konce 18. století se sedlovou střechou, rekonstruovaná r. 2006, má uvnitř křížovou klenbu, ovšem nenajdete zde žádné další vybavení. Tedy až na poněkud naivistický obrázek opředený pavučinami, obsahující všech 14 postav světic a světců i s jejich atributy. V levém dolním rožku stojí svatý Jiří v přilbici a brnění doprovázený malým dráčkem a přesně ve středu se nachází nepřehlédnutelná postava svatého Kryštofa s Ježíškem na rameni a nohama ponořenýma v řece jménem Nisa. Na obrázku je v pravém horním rožku zachycena i podoba samotné kapličky a nad ní se tyčící hrad Grabštejn. V levém rohu zase můžete zaznamenat siluetu hory Ještěd.

A teď nás čeká doslova ona třetí kaplička na dortu, neboť vás zavedu na místo, které dozajista znáte. A pokud ne osobně, stačí zhlédnout oblíbenou filmovou pohádku Lotrando a Zubejda, neboť v kulisách hradu **Zvíkov** a jeho gotické kaple se odehrává scéna přijetí hlavního hrdiny do klášterní školy. Kaple sv. Václava, která se nachází v jižní části hradního paláce, pochází ze 13. století. Po jejích bocích jsou sedilia a v západní části se nachází tribuna, ovšem nás dnes bude zajímat především místní soubor fresek světic a světců. Ty jsou asi o 200 let mladší a byly malovány ve 2. polovině 15. století. Přímo nad fragmentem oltáře „Oplakávání Krista“ z 1. desetiletí 16. století se nachází vysoké gotické okno a vlevo od něj jsou vyobrazení zvíkovští patroni sv. Mikuláš a sv. Václav, vpravo pak velká freska sv. Kryštofa. Náš světec se dokonce stal hlavním motivem básně Adolfa Heyduka z 80. let 19. století s názvem „Ve Zvíkovské kapli“ /Zpěvy pošumavského dudáka (1887–1890)/. Je poměrně

Grabštejn: 14 sv. pomocníků se sv. Kryštofem uprostřed

dlouhá, všech jejích 14 slok dnes prezentovat nehodlám, ale kratší ukázka s vynecháním vlasteneckých pasáží, určitě nebude na škodu.

Sv. Kryštof na Zvíkově

*Z Šumavinyých bílých řader
dvě řeky se taví,
nad řekami dvěma stojí
Zvíkov, pomník slávy.*

*V staré kapli na Zvíkově
v javorovém lese
velikánský svatý Křištof
Mesiáška nese.*

*O hůl vetchou, sukovitou
podpírá se v chůzi;
hrud' se vzdouvá, temné oko
plno svaté hrůzy.*

*Klekl jsem tam na dlaždice
s orlíky a draky,
zašeptal jsem: Pomoz, Bože,
a ty, svatý, taky!*

*Světy letí jako divy,
my se nehnem' z místa,
pomoz, svatý velikáne,
druhu Jesu Krista.*

Místo má z mého pohledu opravdu silný genius loci. Ono propojení architektury, ticha i příběhu zachycených na freskách, navíc když máte tu možnost pobývat zde zcela o samotě – to se prostě slovy nedá vypovědět. Jinak kromě těch reliéfních dlaždic „s orlíky a draky“, které zmínil básník, jsou zde také motivy s dvouocasým lvem doplněné německými nápisy. Všechny pochází z časů Přemysla Otakara II. a texty v překladu říkají: „Lvem mne nazývají, králové české země mne nosívají“ nebo „Králi, ty jsi pokojě skála“. Ale najdete zde i další zoomorfní a heraldické moti-

vy, např. slony či gryfy (bájně okřídlené tvory se lvím trupem). Dnes již nešlapete po originálech, ty jsou uloženy v depozitářích a několik kousků je součástí hradní expozice. Také zmiňované fresky byly v 19. a 20. století restaurovány. Samozřejmě ona nádherná fresková malba sv. Kryštofa nesmí chybět ani v naší obrazové příloze, ovšem je třeba dodat, že postava světce zdobí taktéž pravou spodní desku oltáře v sakristii kaple. Kdo nevěří, ať tam běží... a nakonec třeba zvoláte stejně jako malíř Mikoláš Aleš v roce 1893: „Nad Zvíkov na světě není!“

Oltář "Klanění Tří Králů" v sakristii zvíkovské kaple (vpravo dole sv. Kryštof)

Mezi permoníky

Poslední pozvánka bude opět ze zcela jiného soudku a zavede vás na opačný konec republiky do Krušných hor. Na Hřebečně u Albertam je pro veřejnost v rámci historického cínového dolu Mauritius zpřístupněna jeho nejstarší část z poloviny 16. století – štola Kryštof. Koná se celkem pět

prohlídek denně, přičemž samotný podzemní okruh měří necelého půl kilometru a jeho prohlídka trvá asi hodinu. Kdo tedy má odvalu a netrpí klaustrofobií, může zde mj. obdivovat impozantní důlní komoru o délce 65 metrů, šířce až 9 metrů a výšce mezi 15–25 metry. Samozřejmě zapůjčení helmy

se světlem, pláštěnky a holínek je zahrnuto do ceny vstupného (250/200 Kč).

Ještě mi po návštěvě jednoho bazaru cinkla v hlavě poslední zajímavost. Reliéf sv. Kryštofa totiž můžete zaznamenat také na zvoncích starých jízdních kol.

Na závěr zbývá už jen popřát všem čtenářům a příznivcům našeho muzea překrásný čas prázdnin či dovolených a ať vás na všech cestách provází svatý Kryštof.

Cínový důl Mauritius na Hřebečné u Albertam

KELTSKÁ BRONZOVÁ PLASTIKA VODNÍHO PTÁKA Z TUČÍNA

V měsíci dubnu 2026 nalezl spolupracovník Muzea Komenského v Přerově Miroslav Komínek během preventivní detektorové prospekce na povrchu ornice poblíž Tučina na Přerovsku nepoškozený exemplář keltské bronzové zvířecí plastiky znázorňující vodního ptáka s kapkovitým tělem, hlavičkou s výraznými vypouklými očima a dlouhým zobákem zakončeným nápadným rozšířením.

Zdeněk Schenk

Drobná plastika má plochou, mírně vkleslou podstavu. Délka plastiky činí 23 mm, maximální šířka základny je 17 mm, výška 16–17 mm. Hmotnost předmětu je 9,888 g.

Formu zobrazení vodního ptáka lze v případě tučínského exempláře označit za neobyčejně elegantní. Nález se řadí mezi ornitomorfní plastiky z doby laténské. Identifikovat konkrétní rody či druhy je vzhledem ke stylizaci jednotlivých nacházených plastik problematické, přesto by značné množství mohlo být považováno za „kachny“. Nejpočetněji jsou figurky vodních ptáků zastoupeny na významné centrální laténské lokalitě Němčice nad Hanou na Prostějovsku, dále pochází z rakouské lokality Roseldorf a laténské obchodního centra Nowa Cerekwia v Polsku. Ojedinelé nálezy jsou pak známy z lokalit rozmístěných podél koridoru Jantarové stezky. To je také případ nově objeveného exempláře drobné bronzové plastiky z Tučina, který lze ve shodě s obdobnými nálezy z Němčic datovat do mladší doby laténské.

Původní význam těchto schematizovaných plastik zvířátek dnes nelze jednoznačně stanovit. Nicméně Kelové považovali některá zvířata za posvátná a přisuzovali jim náležitý symbolický

význam, což se mohlo promítnout také v produkci drobné figurální plastiky znázorňující oblíbená zvířata, např. koně, psa či vodní ptáky.

Již v mladší době bronzové a ve starší době železné – halštatské se objevuje ve schematizované podobě symbolický motiv vodních ptáků zapřažených do sluneční bárky reprezentující solární božstva. V keltské mytologii je motiv vodních ptáků spojovaný se slunečním kultem či posmrtným životem.

Tento unikátní archeologický nález představuje cenný přírůstek do Nové archeologické sbírky Muzea Komenského v Přerově.

LIDÉ MUZEA

Muzeum utvářejí lidé, kteří v něm pracují. Profesní příběhy většiny muzejníků však mohou být poněkud zastíněny výstavami a akcemi pro veřejnost a skryty za dveřmi jejich pracoven a depozitářů. Naše rubrika Lidé muzea chce pravidelně představovat kolegyně a kolegy, jejichž odborné specializace, ale i pracovní osudy jsou právě v muzeu nevšedně pestré a mimořádně zajímavé. Dnes nás do tajů své práce zasvěti

DAVID RUBÁČ

Radost z uchování předmětů starých stovky let

V muzeu pracuješ jako restaurátor od roku 2003. Které zajímavé konzervátorské či restaurátorské úkoly považuješ během doby tvé praxe v muzeu za nejzajímavější?

Vzhledem k mému oboru jsou to určité předměty ze sbírek nábytku – samozřejmě ty, které jsou pro restaurátora něčím zajímavější, jako je například unikátní materiál použitý na stolové desce, pro představu perleť a mosaz zakomponované v intarziích či inkrustacích. Věnuji péči a konzervuji i předměty z kovu, které byly vyzvednuty v rámci archeologických výzkumů. Například bronzový meč nebo sekera stará tisíce let určitě patří k těm nejzajímavějším. A to nejen pro své stáří, ale i když si představím, jaký příběh může být spjat s takto starým artefaktem. Někdy mě navíc při konzervaci běžných užitných předmětů překvapuje, jak si naši předchůdci před dávnými lety dokázali pomoci jednoduchým a efektivním řešením, na které se již dnes zapomnělo.

Máš tuto práci rád? Proč sis vybral právě tento obor?

Tento obor si vlastně vybral mě. Od jedenácti let jsem začal vytvářet věci ze dřeva a moje cesta pak pokračovala přes řezbářskou střední školu až k restaurování nábytku. Prvotně to byla touha vytvářet předměty ze dřeva, vyřezat z kusu špalvu svou představu. Vytvářel jsem tehdy abstraktní reliéfy a sošky. Později mě oslovil um nábytkářů, kteří před staletími vytvářeli propracované nábytkové kusy. Radost mi tedy přináší, že se mohu podílet na uchování a oživení starožitných předmětů starých stovky let. Restaurování je však jiné než řezbářství – při restaurování musíte potlačit vlastní kreativitu,

důsledně dodržovat postupy a techniky původních tvůrců. To ovšem neznamená, že by restaurování bylo nezajímavé. Někdy je to spíše napínavá hra – například když potřebuji odejmout tři sta let starou truhlici klíčem, který si musím sám vyrobit.

Po dokončení rekonstrukce budovy na nábřeží Dr. E. Beneše 21 (bývalá Střední škola elektrotechnická) v roce 2019 tam bylo pracoviště konzervátorů-restaurátorů přestěhováno z histo-

rické budovy na Horním nám. 31 (Korvinský dům). Můžeš tato dvě pracoviště srovnat?

Z pohledu restaurátora mě budova Korvinského domu nadchla. Těšilo mě pracovat na tak krásném místě. Mé nadšení však postupně ochladlo ve chvílích, kdy jsme museli s kolegy přenášet větší sbírkové předměty po strmém a úzkém schodišti do restaurátorských dílen. Nové pracovny na nábřeží Dr. E. Beneše jsou moderním a praktickým restaurátorským pracovištěm s mnoha místnostmi. Každá z nich má své specifické využití. V některých místnostech můžete najít pískovací zařízení pro čištění kovu nebo speciální sušárny, které se využívají při konzervaci. V dalších jsou pak umístěny speciální skříně na hořlaviny nebo velké digestoře, které chrání pracovníky před zápachem či výpary z používaných látek. Speciální světla v pracovnách, tzv. Day Light (denní světlo), pomáhají restaurátorům při barevných retuších zvolit správný odstín barvy. Všechny dílny mají u vstupu široké dveře pro snadnou manipulaci se sbírkovými předměty. A v neposlední řadě máme velký výtah, který nám umožňuje bezpečně převážet cenné muzejní artefakty.

Pravidelně pomáháš jako vedoucí instalační čety při výstavě kovaných exponátů během světově známého setkání uměleckých kovářů Hefaiston na hradě Helfštýně. Určitě máš s touto akcí spojenou řadu pestrých zážitků. Chceš se o nějaký podělit?

Při registraci a instalaci řemeslných děl kovářů z mnoha zemí se nevyhnete neustálému pendlování po hradě. Vzhledem k tomu, že Helfštýn je opravdu krásný, ale pro pobíhání také velmi rozlehlý, může si čtenář udělat představu, kolik kilometrů člověk za den nachodí, když nejprve zkontroluje hradní palác v zadní části a hned potom musí jít něco vyřídit před hrad. V polovině cesty po hradě jsem si šel vyměnit propocenou košili a v čisté vyběhl před hrad. S kolegou jsme řešili převoz většího díla na instalaci. Chod Hefaistonu zajišťují desítky dobrovolných brigádníků, kteří doplňují stavy i v průběhu akce. V době, kterou jsem trávil před hradem, se vyměnilo osazenstvo u kontroly vstupenek, takže mě noví brigádníci neznali. Když jsem se vracel do hradu, byl jsem požádán o zakoupení vstupenky a má karta pořadatele se mi smála v pokoji na té propocené košili.

Jsi absolventem Střední řezbářské školy v Tovačově. S touto školou nadále spolupracuješ. Jak?

Muzeum Komenského zajišťuje na svých pracovištích odborné praxe pro studenty různých středních a vysokých škol. Naše restaurátorské pracoviště tak umožňuje odborné stáže studentům nábytkářských a jiných oborů. Pod mým vedením absolvovalo odbornou praxi několik desítek studentů. Mnozí z nich jsou právě ze Střední školy řezbářské v Tovačově a někteří pak pokračují studiem na školách zaměřených právě na restaurování.

S tvými kontakty na řezbáře souvisel i jeden starší projekt: Ptáčí lípa na zahradě ORNIS. Můžeš čtenářům „nepamětníkům“ tuto akci přiblížit?

Nápad zhotovit z osmimetrového stojícího kmene lípy na zahradě ORNIS řezbářské dílo padl při obědě s kolegou a tehdejším vedoucím ORNIS Zdeňkem Vermouzkem. Záměrem bylo vytvořit mnoho různých ručně vyřezávaných reliéfů s vyobrazením ptáků po celém obvodu kmene. Ve svém nadšení jsme ještě netušili, co

nás čeká – od instalace lešení až po shánění sponzorů. Náročná byla také koordinace desítek řezbářů, kteří se museli při vyřezávání postupně střídat. Na tvorbě se podílelo sedm mých bývalých spolužáků a také studenti řezbářské školy v Tovačově. V roce 2010 byl kmen kvůli havarijnímu stavu kořenů rozřezán. Podařilo se však zachránit několik ucelených reliéfů, které jsou nyní uloženy v muzejním depozitáři.

Snad můžeme prozradit, že tvoje žena je Lucia Rubáčová, zooložka a ornitoložka, která dříve pracovala na Ornitologické stanici. Podílíš se také nějak při jejich pozorováních ptáků nebo na cestovatelsko-ornitologických výpravách?

Cestování a pozorování ptáků máme spojené. Manželka se dívá přes optiku dalekohledu, já zase přes objektiv fotoaparátu. Některé z mých fotografií můžete dokonce najít v učebnicích ornitologie. Ptačí svět je nejlepší pozorovat brzy ráno, kdy jsou ptáci neaktivnější. Další část dne si užíváme přírodu, místního koloritu, případně moře. Naše dovolené nás už zavedly do zemí jako je Venezuela, Ekvádor, Kostarika a jiné.

Za rozhovor děkuje Radim Himmler

David Rubáč, DiS. (*1981). V roce 2002 dokončil studium oboru Konzervování a restaurování nábytku a nepolychromované dřevorezby na Vyšší odborné škole uměleckých řemesel v Brně (titul DiS.). V Muzeu Komenského v Přerově působí od srpna 2003 na pozici restaurátora. Při konzervování a restaurování mu prošly rukama tisíce sbírkových předmětů, převážně z materiálů dřeva a kov. Podílel se na přípravě exponátů pro nejvýznamnější výstavy připravované v Muzeu Komenského a také na záchraně souborů napadených plísněmi a červotočem v bývalých depozitářích v Tovačově a Oplocanech po jejich převozu do centrálního depozitáře. Je členem Komise konzervátorů-restaurátorů Asociace muzeí a galerií České republiky. Dlouhodobě se věnoval skautingu. Žije v obci Citov.

OKRAJOVĚ ORNITOLOGICKÁ (Lubomír Vyňuchal)

Včera zřejmě pod vlivem barbiturátů,
spatřil jsem ptačí hnízdo z drátů.
Příroda se zde v industriální krajině ztrácí,
tady se na svět klubou jenom oceloví ptáci.

POD TRNOVOU KORUNOU (Lubomír Vyňuchal)

Jeden okresní zástupce ptačí říše
vystavěl své hnízdo na rameni Ježíše,
a teď pod ochranou pozlaceného Spasitele,
v poklidu sleduje, jak se to dole pod ním mele.

Okénko do muzejních sbírek

Mnohé knihy, které v minulosti patřily mezi oblíbená, ba dokonce mezi nejčtenější díla starší české literatury, dnes známe pouze ze školních učebnic dějepisu a literatury. K této skupině náleží také *Kronika česká*, na níž katolický kněz Václav Hájek z Libočan pracoval v letech 1534 až 1539. Její první vydání nese dataci 1541 a je dílem pražských tiskařů Jana Severina ml. a Ondřeje Kubeše ze Žípů. Výrobu poznamenal požár, při němž shořela část hotových vytištěných listů. I přes zdržení s novou sazbou se náklad odhaduje na tisíc kusů.

Helena Kovářová

Kronika vypráví české dějiny od příchodu praotce Čecha (Hájek tuto událost datuje rokem 644) až do nástupu Ferdinanda I. z rodu Habsburků na český trůn. Text je bohatě prokládán ilustracemi. Pozornému čtenáři ale neušlo, že štočky s dřevorezy se opakují a náměty obrázků pak nemusí odpovídat dějové lince příslušného příběhu. Václav Hájek z Libočan při sepisování prostudoval řadu domácích i zahraničních kronik, stejně tak dalších dokumentů z rodových šlechtických archivů. K dispozici měl opisy ze zemských desek a výtahy z mnoha listin. S informacemi ale pracoval volně, nekriticky a často zapojoval svou vlastní fantazii, zařazoval staré i soudobé pověsti. O faktografické správnosti některých údajů pochybovali již soudobí kritici, jazyková hodnota díla je ale nepopíratelně velká. Hájkovo vypravěčské umění, líčení detailů významných událostí (i když vyfabulovaných), drželo jeho kroniku na pomyslném žebříčku nejoblíbenějších knih velmi vysoko dlouhou dobu. Díky své popularitě ovlivňovala pohled na české dějiny po téměř tři staletí. Nepopíratelný je její vliv na národní sebevědomí

Ilustrace z prvního českého vydání Hájkovy Kroniky české.

v pobělohorské době. V širokých vrstvách obyvatel udržovala povědomí o starobylosti českého národa. Její přetisk z roku 1819 inspiroval mnohé autory beletrie zpracovávající historická témata, např. Josefa Kajetána Tyla nebo Aloise Jirásk.

Ve sbírkách Muzea Komenkého v Přerově se ale kromě vydání Hájkovy *Kroniky české* (1541) nachází také její německý překlad, který pod názvem *Böhmische Chronica* připravil

městský písař protestantského vyznání Johann Sandel. Zatímco původní česká verze se druhého vydání dočkala až rok 1819, německý překlad byl vytištěn třikrát. V přerovských fondech se nachází druhá edice od norimberského tiskaře Baltazara Joachima Endtera z roku 1697. Poprvé *Böhmische Chronica* vyšla v Praze (1596), potřeťí v Lipsku (1718). Přestože postrádá bohaté ilustrace českého originálu, ovlivňoval německý překlad zásadním způsobem zahraniční náhled na české dějiny. Čerpali z něho i Johann Wolfgang Goethe, Johann Gottfried Herder nebo básník Karl Egon Ebert.

Přerovské muzeum spravuje více exemplářů různých vydání: dvě české z roku 1541, dvě německé z roku 1697 a dva přetisky českého vydání z roku 1819. Provenienční údaje se u nich dochovaly sporadicky. V jednom českém vydání (1541), které pochází z původních sbírek Slaměnickova Musea Komenského (č. 7831) je uvedena vlastnická poznámka „Til. Hanseen von Capellenberg“, která zatím nebyla blíže identifikována. Jeden z německých překladů (1697) obsahuje razítko učitelské knihovny reálného gymnázia v Hranicích a jméno tamního profesora Františka Tvarůžka (1855–1925).

Popularitě českého i německého vydání odpovídá také špatný stav některých z těchto starých tisků. Chybějící listy nebo jejich části byly v minulosti nahrazovány novým papírem s rukopisným přepisem původního textu, poškozená vazba vyměňována novou nebo neodborně opravována.

Böhmische Chronica Václava Hájka z Libočan v překladu Johanna Sandela, vydání z roku 1697. Foto Jana Kovandová

Knihy se dochovaly v často alarmujícím stavu, v jednom případě pouze torzovitě (čtvrtina knižního bloku bez desek). Nedávno se podařilo zajistit pro dva staré tisky kompletní restaurátorský zásah: pro české vydání Hájkovy Kroniky (1541) u MgA. Ivana Kopáčka

z Univerzity Pardubice, pro německé vydání (1697) v dílně Jany Kovandové. Knihy jsou v současnosti uloženy ve speciálních boxech z archivní lepenky, což zvýšilo jejich ochranu proti vnějším vlivům a poškození.

Lubomír Vyňuchal

Stojí majestátně jako lípa

Cítím bratrskou sympatii k stromům stojícím osaměle v živé krajině. (Otto František Babler)

V dalším díle našeho seriálu se mj. dovíte, který známý muzikant sedává na dvorku své horské chaloupky pod statnou lípou. Následně se poblíž jeho dřevěnky posadíme na některou z laviček pod dvěma letitými lipami na vyhlídkovém místě s malou kapličkou a dřevěným křížem. Zmíníme taktéž dvanáctou divadelní hru proslulého žižkovského divadla, která v roce svého uvedení získala Cenu Alfréda Radoka. Připomeneme si fenomén tzv. stromových kaplí, navštívíme jednu sakrální památku zapsanou na Seznamu světového dědictví UNESCO a nebudou chybět ani minule inzerované ukázky textů písní či lidové poezie i další výletní tipy.

Ale té lípy se nevzdám!

Víte, ve které hře Divadla Jára Cimrmana zazní ještě před otevřením opony sborově zpívaná píseň na známou melodii „Čechy krásné, Čechy mé“? Hned v jejím úvodu uslyšíte tato slova:

*Tuhle hru, co hrajem vám,
napsal Jára Cimrman.
Dílo je to zábavné
a dobře to dopadne.*

A v první replice jedné z hlavních postav v podání Zdeňka Svěráka tento praví: „*Nazdar kolegáčkové! Tady jsem myslím už hrál. Kolik je tu míst?*“ Poznáváte název tohoto kusu? Napovím, že se zde jedná o postavu věhlasného kočovného herce Karla Infelda Prácheňského v roli otčima Vavrocha. Herecká výpomoc z Plzně jako náhrada za dezertujícího člena původního souboru. Ano, jistě už jste poznali malou ukázkou

ze hry „Záskok“, jejíž premiéra se uskutečnila 27. 3. 1994. A co má ona taškařice společného s názvem článku? Zdeněk Svěrák ve své roli totiž cituje vybrané věty z děl klasiků: A. Jiráskova, bratří Mrštíků či A. N. Ostrovského. Zvláště má v oblibě testovat akustiku sálu známou replikou mlynáře Libora z Jiráskovy Lucerny: „*Ale té lípy se nevzdám! Je našeho rodu od nepaměti. Rostla staletí, a jak bych mohl dopustit, aby padla její*

koruna, kde ptactvo nocuje a zpívá.“

A když už píšu o hercích a divadle, rád bych zmínil taktéž počín Divadelního spolku Ochoz, který má svou domovskou scénu v Ochozi u Brna v místní Orlovně. Jeho členové totiž 29. května roku 2010 vysadili lípu malolistou (či chcete-li srdčitou) přímo poblíž vrcholu hory Říp. Na nerezové tabulce, umístěné na kovovém

sloupku, můžete číst tato slova: „Kdo tuto lípu zalije, patnáct kroků od ní ujde, jednou se na podpatku otočí, dvakrát do země kopne, pak na jihovýchod vzhledne a smysl života pochopí.“ Vzhůru tedy k prozření až na vrcholek naší bájně hory! Ostatně také patriotický nápis na místní turistické chatě hlásá: „Co Mohamedu Mekka, to má být Čechu Říp.“

Oblak, jenž nikdy neodplynul

Román „Lípa“ od spisovatele Josefa Karla Šlejhara (1864–1914) začíná těmito slovy: „Často jezdívav známou vesnicí, nikdy neopomněl jsem se zastavit při oně obrovské, podivuhodně lípě u dvou rozsáhlých statků jinak na mírném návrší nedaleko silnice. Tím, že byla lípa na návrší, zdála se ještě vzneslejší a mohutnější. Případalo to, jako by se snášel oblak, jenž ale nikdy neodplynul, tkvěje tam na svém místě od věků, alespoň co jsem pamatoval.“ Knižně román poprvé vyšel v roce 1908 v pražském nakladatelství J. Otty a dnes je jako volné dílo dostupný i v digitá-

lizované formě např. v databázi Moravské zemské knihovny v Brně. Mladý sedlák Stuchlík necitlivě spravuje zděděné hospodářství a snaží se porazit lípu, „matku rodu“, rostoucí více než pět staletí na hranici jeho pozemku. Příběh spisovatel vypráví ústy jeho souseda, starého sedláka Kučery, který je zastáncem tradičního venkovského života, mravní čistoty i pokorného vztahu k práci. Oba muži se nedokáží dohodnout a Stuchlík nakonec podetne na své straně lípě kořeny. Zkroušený stařík ještě naposledy zazvoní na zvonek u stromu a v zápětí zlomený

umírá za přicházející bouře přímo pod jeho korunou. Během následného řádění živlů se poškozený strom vyvrátí přímo na stavení svého ničitele a značně jej poškodí. Holt vyšší spravedlnost, evokující přísloví o božích mlýnech, na sebe tentokrát nenechala dlouho čekat. Rád bych připomněl, že autor v době sepisování románu působil jako učitel střední školy, od r. 1901 učil na obchodní akademii v Hradci Králové, poté na obchodní škole v Kolíně a od r. 1907 až do konce života na dvouleté obchodní škole v Praze. A ještě malá perlička na závěr. Podle Šlejharovy povídky z roku 1889 „Kuře melancholik“ natočil o 110 let později režisér Jaroslav Brabec stejnojmenný film, který byl dokonce oceněn Českým lvem.

Chrást pro další generace

V roce 2016 byla uskutečněna myšlenka Hany Matějkové, autorky projektu s názvem „Stromová kaple“. Jednalo se o celkem 24 lip, vysazených do

linií ve tvaru obdélníku, přičemž na oltářové straně byl vztyčen dřevěný kříž a do vnitřního prostoru umístěno šest lavic z masivních dřevěných hranolů. Chrám ticha, první svého druhu v Česku, slouží hlavně k zastavení a rozjímání. Místo pro všechny poutníky bez ohledu na víru, jehož zdi tvoří stromové sloupy a klenbu za desítky let vytvoří jejich koruny. Zkrátka se jedná o architekturu trpělivosti a tato přírodní kaple poroste spolu s krajinou i lidmi. A kam se vlastně vydat za tímto zážitkem? Zůstaneme na Moravě a zamíříme na kopec nad obcí **Nová Lhota** v Bílých Karpatech. Zajímavostí je i skutečnost, že na výsadbě lip se podílely také děti z místní školy, které proměny „jejich“ kaple mohou sledovat po celý život. Prvotní nápad se následně dočkal i dalších realizací. V roce 2018 vznikla Stromová kaple věčného pramene v **Brně-Medláncích** (18 buků), v **Lanžhotě** na Břeclavsku u rybníka s názvem Kempink to byla stromová kaple Ve Hvězdách (kruh 11 dubů). Na rozcestí mezi obcemi **Hýsly** a **Žádovice** na jižní Moravě poblíž Kyjova byla r. 2021 vysázena stromová kaple, kterou tvoří 19 lip. O rok později vznikla kaple v **Brně-Jehnicích** v parčíku poblíž hřbitova. Vstupní alej zde tvoří javory a kruh kaple vždy dvojice habrů, dubů, lip a buků. Vnitřní prostor doplňuje dřevěná plastika anděla od Jaroslava Ekla. Další zástupkyně najdete např. v obci **Moutnice** na Brněnsku (kruh z dubů, 2017), **Luběnicích na Hané** pod Velkým Kosířem (Kaple souznění, 16 třešní a 4 lípy,

Holý vrch u Radějova

kovový kříž, 2022), **Pohoří** v Českém ráji (Sluneční kaple, kruh z habrů, 2017), **Radějově** v Bílých Karpatech (Kaple ve větru na Holém vrchu, kruh 11 jeřábů, 2016 – druhá Stromová kaple v ČR) a zcela na závěr zamíříme i do Čech, konkrétně přímo do hlavního města, kde zahrada Husovy kaple v **Libni** skrývá stromovou Kapli dvanácti apoštolů (12 okrasných třešní, 2022). A samozřejmě přibývají další. Bližší informace můžete načerpat také z webových stránek: stromovekaple.cz.

Podobnou zajímavost mají rovněž v **Ivančicích**, kde bylo v březnu roku 2009 vysázeno do kruhu o průměru asi 50 metrů celkem 27 stromů. Onu louku najdete na východním okraji města nad meandrem řeky Jihlavy s názvem Lobpreisova zátoka a každý strom reprezentuje vždy jeden stát Evropské unie. Jedná se samozřejmě o národní stromy či stromy pro daný stát typické. U zrodu tohoto projektu s názvem „Stromokruh Evropy“ stála Martina Turečková z Okrašlovacího spolku Ivančice, který o místo také pečuje a na jeho stránkách

najdete rovněž texty z informačních tabulí, fotografie, videa i samotný soupis stromů, jejich patrony, jména donátorů a dalších spolupracovníků. Sama autorka svou myšlenku tenkrát okomentovala těmito slovy: „Úplně jsem viděla, že až ty stromy dorostou, budou se svými korunami dotýkat jako lidé držící se za ramena, tančící nějaký kruhový tanec“. Samozřejmě vše nebylo tak růžové, jak by se z úvodních informací mohlo zdát. Našli se lidé, kteří projektu vědomě škodili, několikrát zde řádili vandalové, před Vánoci např. zmizel finský smrček a odcizen byl třeba i cedr zasazený za Kypr. Ale dobrovolníci vždy vysadili stromky znovu. Středu stromového kruhu vévodí zvonice s volně spuštěným provazem, na jejíž dřevěné konstrukci je zavěšeno kovové Srdce Evropy se zvonom. Mimochodem bronzový zvon uvnitř tepaného srdce byl vytvořen ve zvonářské dílně v Brodce u Přerova. Na stojnách zvonice jsou vyryté dvě básně. Zmíníme alespoň jednu z nich: „Poutníku, cinkni na srdce a vyjdi z toho svého ven. Probud' v sobě

přátelství a naplněná dávný lidský sen". Poblíž najdete i další kovovou plastiku s názvem Vzlétnutí, představující velký psací brk a samozřejmě nechybí ani

dřevěné lavičky k odpočinku. Na závěr jen doplním, že lípy ze Stromokruhu zastupují Česko, Lotyšsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko.

vený poutník asi neocení. Místo s nízkým světelným smogem je ideální k pozorování noční oblohy a samozřejmě se jedná o vyhlášenou lokalitu mezi krajinářskými fotografy.

Stromokruh Evropy v Ivančicích u Brna

Tip pro krajinářské fotografy

Na trase beskydské „Jezdecké stezky Velké Karlovice“ objevíte v nadmořské výšce 774 m, nedaleko cyklostezky od vrcholu Javorníček (862 m), nádherné vyhlídkové místo s názvem „Kaplička na Štrčkově“. Oválná, bíle omítnutá kaplička s kuželovitou šindelovou stříškou, je svým tvarem v této oblasti opravdu výjimečná. Stojí zde od roku 1915 (letopočet najdete nad proskleným oknem), kdy ji postavil Petr Bukovjan z nedaleké samoty. Jednalo se vlastně o poděkování Bohu za to, že přežil kruté boje 1. světové války. V r. 1999 byla kaple opravena bratry Sedlákovými z Jezerného a do její niky umístěna soška Panny Marie. Drobná stavba stojí na mírně vyvýšenině mezi dvěma vzrostlými lipami. V jejich stínu nechybí prosté dřevěné

lavičky. Výšku kaple mírně převyšuje dřevěný kříž s litinovým korpusem Krista, usazený u jejího levého boku. Jedno z nejromantičtějších míst, která znám, ovšem za bouřky, mlhy, vánice či trvalého deště, tuto skutečnost zna-

*Jestli ještě nejdeš spát
můžem spolu poslouchat
písň vody, trávy a stromů
cvrčky, noc a vítr k tomu*

*Jestli se ti nechce spát
můžem spolu poslouchat
jenom samé dobré zprávy
v písničkách stromů, vody a
trávy*

*(Petr Ulrych: Písň stromů, vody
a trávy, 2006)*

Kaplička na Štrčkově

Když dříví v peci tiše praská

Ukázka textu písně Petra Ulrycha, interpretovaná skupinou Javory, zde není jen tak náhodou. Poblíž trasy oné zmíněné koňské stezky je totiž malá chaloupka se samostatným dřevníkem, kam jezdí relaxovat a hledat inspiraci sourozenci Ulrychovi s rodinami a přáteli. Stačí si v archivu ČT vyhledat televizní dokument z r. 2004 s názvem „Hana a Petr Ulrychovi – Javorová píseň“ (ČT Brno, režie: Jiří Vondrák). Oba aktéři zde u stolečku s lavičkami pod vzrostlou lípou u své chalupy vzpomínají na léta minulá a vlastní hudební začátky. Posezení před dřevěnicí, chráněné nízkým plůtkem, je doslova oázou klidu. To se to pak skládá, když vám nad hrníčkem s kávou či horkým čajem šumí listy krásné stromové pamětnice!

*Já vidím strom, co k zemi padá
umírá jako by neznal bolesti
hnízdo, co nesl, tiše vychládá
jen vůkol závěť lesů šelestí*

*Když dříví v peci tiše praská
v chalupách plamenem jasným
zahoří
na popel promění se láska
strom naposledy k lidem hovoří*

*Já vidím strom, co lidi chrání
a v kůře místa bolavá
nechce znát smrt, zná jenom
zrání
když podzim život uspává*

*Pupence čerstvou mizu loudí
a je tu jaro jak sis přál
posílám pozdrav dolů s proudy
strom žije dál, strom žije dál
(Petr Ulrych: Javory, 1976 /výběr*

Třisovská lípa

Impozantní památný strom rostoucí v CHKO Blanský les nad skalnatým údolím řeky Vltavy. Najdete jej poblíž železniční zastávky u obce Třisov, jen pár desítek metrů od vstupní brány do keltského oppida (v 1. století př. n. l. zaujímalo plochu 26 ha). Mohutná lípa stojí přímo na poutnické Svatojakubské cestě, mířící

k nedalekým zříceninám hradu Dívčí Kámen. U paty stromu s obvodem přesahujícím 750 cm a rozsáhlým kořenovým systémem, stojí od roku 1777 výklenková kaplička, zasvěcená Panně Marii Sedmi-bolestné. Z důvodu rychlého nárůstu obvodu kmene lípy dokonce muselo dojít roku 1989 k jejímu přestěhování. Informační tabule místní naučné stezky udává výšku stromu 36 metrů, tedy zřejmě se jedná o nejvyšší lípu v jižních Čechách, ovšem ona stačí jedna bouřka a vše je jinak. I údaje o jejím věku jsou sporné, neboť každý zdroj udává něco jiného. Nicméně strom je proslulý také svou pozitivní energií. Asi půl kilometru severně od Třisovské lípy, na téže poutnické cestě, stojí u objektu hájovny další památná lípa malolistá s obvodem kmene téměř 5 metrů. O 200 metrů dále narazíte při severním okraji keltského hradu na pomník archeologů Dr. Jiřího Břeně (1929–1995) z Národního muzea v Praze a Dr. Jiřího Poláčka (1924–1990) z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích, kteří svého času vedli archeologické výzkumy na okolních lokalitách.

Lípa u Rajske brány

Další putování nás zavede do jihovýchodní části Kraje Vysočina, konkrétně do města Třebíč. Na vydlážděném náměstíčku mezi severní chrámovou předsíní s proslulým románským portálem baziliky svatého Prokopa a místním Infocentrem, jehož fasádu zdobí psaníčková sgrafita, stojí jediný strom.

Třebíč

Ostrůvek s kmenem vzrostlé košaté lípy s kulovitou korunou ohraničují dřevěné sloupky s provlečeným lanem. Ten pohled se naskytne příchozím návštěvníkům už během průchodu zámeckou branou či během stoupání k bazilice průchodem mezi hradbami benediktinského opatství a potvrdím, že se opravdu jedná o nezapomenutelný zážitek. Zelená oáza mezi kamennými stěnami. Součástí tohoto prostoru je rovněž vstup do zámecké budovy, která je sídlem Muzea Vysočiny Třebíč. Před vchodem se můžete zastavit u míst-

ní knihobudky se stovkami titulů, která tak trochu připomíná obrovskou kovovou barovou lednici s prosklenými dvířky. Nabídka je opravdu rozmanitá, a pokud si nějakou knihu vyberete, můžete s ní hned zamířit na lavičky zámeckého parku do stínu dalších mohutných lip. Na závěr jen dodám, že v roce 2003 byla místní bazilika spolu s Třebíčskou židovskou čtvrtí zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO.

Hrádek v Konické vrchovině

V severovýchodní části Dražanské vrchoviny, mezi Protivanovem a Konicí na okrese Prostějov, se rozprostírá obec Lipová. Své jméno dostala podle velkého množství lipových stromů na svém katastru, přičemž trojice lip nechybí ani na samotném znaku obce a čtyři lipové listy na její vlajce. Na okolních svažitých loukách jste mohli zaznamenat hromady kamenů, které místní nazývali „skály“, případně nasucho skládané zídky. Jejich základ

položili na přelomu 18. a 19. století tzv. bezzemci, jež se snažili přeměnit obecní pastviny na ornou půdu. Toho využil bývalý kamnář Zdeněk Procházka, který si jako důchodce našel neobvyklou zábavu. Západně od Lipové, na okraji lesa ve svahu nad říčkou Hloučelou, totiž z těchto kamenů začal vytvářet miniaturní napodobeninu středověkého hradu. Začal v roce 1992 a celá stavba mu zabrala celých osm let. Dnes je pod názvem „Lipovský hrádek“ či „Špacířištejn“ (podle přezdívky autora), dokonce zanesen do map, tudíž jeho lokalizace není žádným problémem. Za svůj um a přínos regionální turistice obdržel jeho stavitel v roce 2021 první cenu Olomouckého kraje v oblasti cestovního ruchu v kategorii „Neobjevený skvost“. Až na klenby byl celý hrádek vystavěn bez malty a pro obdivovatele tohoto stále udržovaného místa je k dispozici také ohniště s posezením. Uvnitř jediného zastřešeného místa, tzv. „jeskyňky“, najdete za vstupními vrátky mimo pa-

Hrádek u Lipové

mětní knihy také kamennou desku s ručně vepsaným mottem pana Procházky: „Každý člověk by měl v životě stvořit mistrovské dílo.“ A že tato kamenná skládanka tyto parametry zcela naplňuje, se ostatně můžete přesvědčit sami. Otevřeno je každý den v roce. Návštěvu můžete spojit i s blízkou přírodní rezervací **Lipovské upolínové louky**. Chráněná mokřadní luka byla pojmenována podle vytrvalé jedovaté byliny z čeledi pryskyřníkovitých, upolínu nejvyššímu (*Trollius altissimus*). Dorůstá do výšky 60 cm a v létě upoutá svými nápadnými žlutými kulovitými květy o průměru 2–3 cm.

K vrcholu vyhaslé čtvrtohorní sopky

Čtyřřadou lipovou alej k poutnímu kostelu Panny Marie Pomocné na Uhlířském vrchu u Bruntálu nechal vysázet mezi lety 1766–1770 svobodný pán komtur von Riedheim, velitel místní komendy Řádu německých rytířů. Hlavní alej široká 12 metrů byla určena pro kočáry a dvě boční aleje o šířce 4 metrů pro poutníky. Oblouková křivka aleje má délku 1140 metrů a její součástí je 15 zastavení originální křížové cesty. Od roku 2001 na nich pracoval bruntálský řezbář František Nedomlel a 13. října roku 2007 bylo kompletní dílo slavnostně pozhášáno. Na její vybudování přispívali formou sbírky lidé z celé republiky. Podstavce tvoří bloky z několika druhů hornin z Nizkého Jeseníku a také plastiky s výjevy Kristovy cesty na Golgotu jsou vyřezány z různých druhů dřev. Na čelních stranách kvádrů jsou umístěny mramorové

Uhlířský vrch u Bruntálu

desky se jmény donátorů jednotlivých zastavení. Mimochodem o autorovi dřevorezby chystám článek do příštího čísla Zpravodaje, věnovaný unikátním řezbovaným betlémům. Místní lípy získaly status památných stromů v roce 1973 a o dvacet let později se celý areál včetně aleje stal kulturní památkou. Uhlířský vrch (672 m n. m.) patří k nejmladším sopkám v České republice, navíc jižně od vrcholu můžete navštívit opuštěný lom po bývalé těžbě čedičových tufů.

Lípy v populární hudbě

Vzpomenete si ještě na jméno obrýleného zpěváka, který v roce 1973, samozřejmě tentokrát již bez pomůcky ke korekci vidění, ztvárnil epizodní roli mnicha ve filmovém muzikálu *Noc na Karlštejně*? Byl to Pavel Bartoň, který se o rok později zúčastnil festivalu Bratislavská lyra s písní „Lípo, lípo má“. Hudbu složil Daniel Dobiáš a text, který si připomeneme alespoň částí refrénu, napsal Petr Bukovský.

LÍPO, LÍPO MÁ

*Zelená lípo, lípo má,
ty lípo, spoustu květů máš,
ve svých květech známou
píseň ukrýváš...*

Dále se zaměříme na interpretku s charakteristickým podmanivým hlasem a elegancí. Tato česko-německá zpěvačka a šansoniérka se proslavila mj. účastí na světové výstavě EXPO 67 v kanadském Montrealu, kde účinkovala spolu s K. Gottem, H. Hegerovou a J. Lauferem v pořadu „Pop stars of Prague“. Zcela jistě si vyba-

KVETOUcí ALEJ

(Jan Skácel)

V aleji bílé

tajili jsme dech.

*Jak sněh ležely květy
vysoko na stromech.*

*A každý strom
tu pyšně život slavil
a třímal bez únavy
rozkvetlou sílu svou.*

*Slova jsem lámal
jak kámen v starém lomu.*

*Má žena řekla jen:
Chtěla bych žít v tom stromu.*

víte v jejím podání některé z hitů jako např. „Akropolis, Adieu“, „Dominiku“ či „Řekni, kde ty kytky jsou“. Následuje ukázka textu jedné z neoptimističtějších písní v repertoáru Judity Čerovské.

JE PO DEŠTI

(Bedřich Nikodém/Vladimír Dvořák, 1962 – zpívá Judita Čerovská)

*Je po dešti a všechny cesty
voní jako z jara,
je po dešti a sto let stará lípa
není stará,
už je po dešti a svět je
blažený,
ach muži, nemračte se na
ženy.*

Další textovou ukázkou představuje melancholický hit, který v 70. letech minulého století často zpíval Waldemar Matuška. Jedná se o českou verzi francouzské skladby „Je ne pourrai t'oublier tout à fait“ a v černobílém videoklipu, natočeném r. 1970, se tento vousatý elegant sám doprovází na kytaru.

KVETOU LÍPY

(J. P. Guigon/Hugues Aufray,
český text: Ivo Fischer,
zpěv: Waldemar Matuška, 1969)

*Kvetou lípy v alejích, padá
tma a kraj už ztich'
jenom já vím, že bych už
neměl tady stát*

*R: /: Že tvou lásku, jak ji
znám, odvál vítr Bůh ví kam
a že nemám a nesmím tě mít
rád :/*

*Kvetou lípy v zahradách,
padá tma a hvězdný prach
v něm je psáno, co se musí
lidem stát*

*R: /: Kvetou lípy kolem nás,
růže voní ze všech váz
jenom pro mě ten můj
sedmikvítek zvad*

*R: /: Z lípy květ už opadal,
jenom já tu stojím dál,
i když vím, že bych už neměl
tady stát*

Na chvilku zabrousíme také k našim východním sousedům a zmíníme autora první slovenské bigbitové desky (Zvoňte, zvonky /1969/), zpěváka, skladatele, kytaristy, výtvarníka a vystudovaného právníka, Pavla Hammela. Určitě si rádi zabroukáte jeho známé hity jako např. „Cirkus Leto“, „Čas malín“ či „Medulienka“, ale dnes si připomeneme jeden z těch nejsmutnějších, pojednávající o lidských pocitech při kácení stromů. Má název „Dnes už to vím“ a píseň vyšla roku 1983 v nakladatelství OPUS na stejnojmenném studiovém albu kapely Prúdy.

DNES UŽ TO VIEM

(Boris Filan, Pavol Hammel,
1983 – Pavol Hammel a Prúdy)

*Vždy, keď pília krásny strom,
je mi ho ľúto.*

*Vždy, keď pília krásny strom,
som s ním, som v ňom, som on.
Dnes už viem, keď láska stráca
dych,*

to sa stáva.

...

*Vždy keď pília krásny strom,
viem, že sa vráti,
v dyme, v daždi, v ústiach riek,
v nežnom smútku zápaliek, ...*

A samostatnou kapitolou jsou lidové písně. Těch napočítáte desítky, tudíž namísto celých textů tady máme alespoň takový skromný apoštolský výběr, z něhož budeme citovat pouze krátké pasáže či úvodní slova:

1. *Hořela lípa, hořela, pod ní panenka seděla...*

2. *V širém poli lípa stojí, pod tou lípou vojsko leží...*

3. *Až se bude suchá lípa u Nymburka zelenat...*

4. *Už jsem osiřela, jako lípa v poli, toho jsem se nenadála, kam můj milej chodí...*

5. *Před tím naším okénečkem stojí lípa zelená, často na tě můj holečku, mé srdččko vzpomíná...*

6. *Tam nahoře pod lípami, tři mládenci spolu stáli, o lásce si povídali...*

7. *Pod lipkou, nad lipkou, jedna mala dve červené jablčka...*

8. *Mezi horami, lipka zelená, zabili Janka, Janíčka Janka, místo jelaňa...* (balada z moravsko-slovenského pomezí "Mezi horami" ze stejnojmenného alba kapely Čechomor (1996). V další písni tohoto seskupení s názvem „Z Pulčínského kostelíčka“ se mj. zpívá: *Rubaj synku, rubaj lipku/ svojej milej na kolíbkul/ Proč bych já tu lipku rubal/ když jsem já snínelehával*).

9. *U našeho jazera, stojí lipka zelená...*

10. *Pod Muráňom stojí lipka zelená...*

11. *Pod tou naší starou lípou stávala malá lavička...* (k interpretům této písně se mj. zařadil také Karel Gott, kterého doprovázela kapela Veselka Ladislava Kubeše)

Dej si, chlapče, radit

A pro dnešek skončíme letitou básní, která tak trochu připomíná krátký úryvek ze Slávy dcery (1824) od Jána Kollára (viz minulé číslo Zpravodaje). Tentokrát se bude jednat o dílo českého vlastence, básníka, spisovatele, novináře a politika, Karla Havlíčka Borovského (1821–1856), které patří do cyklu „O posledních věcech člověka“ z roku 1854 a bylo zveřejněno např. v České čítance pod názvem „Hrob“.

SYNKU, RADÍM TOBĚ

*Synku, radím tobě,
není stejno v hrobě,
nedávej se pochovati
nikde na hřbitově.*

*Tam nedojdeš slávy,
ve způsobu trávy
spasou tebe každé léto
farářovy krávy.*

*Lépe o samotě,
nech si, chlapče, radit,
a tam si dej na svém hrobě
mladou lipku vsadit.*

*Když košatá lipka
rozkvete v červenci,
budou pod ní sedávati
panny a mládenci.*

*Lipka z tebe vsaje
toku medového,
pilné včelky nasbírají
med do úle svého.*

*Dej si, chlapče, radit,
pomni na tu slávu,
ještě budou hezké holky
tebou sladit kávu!*

Buffalo Bill:

Legenda Divokého západu

Zdeněk Schenk

Americká legenda Divokého západu plukovník W. F. Cody zvaný Buffalo Bill, charismatický, po všech stránkách talentovaný muž mnoha povolání se stal ještě během svého života legendární postavou, která symbolizovala spojení se světem dobrodružství a idealizované romantiky. V únoru letošního roku uplynulo 180 let od jeho narození.

Jeho život je příběhem odvahy, odhodlání, využitého talentu, štěstí a úspěchu. Jednu z neslavnějších postav amerických dějin provázela na jejich cestách šťastná hvězda na rozdíl od jiných hrdinů. Málokterému se ovšem dostalo takové pozornosti jako právě Buffalo Billovi, k čemuž nepochybně přispívala skutečnost, že se na své osobní image svým vystupováním nemalou měrou podílel. Jeho dobrodružný život se stal předmětem mnoha literárních, divadelních i filmových zpracování. Svým způsobem byl ztělesněním amerického snu.

Buffalo Bill projel se svojí Wild West show od roku 1883 Spojené státy a Evropu, aby během posledního evropského turné zavítal na Moravu a doputoval po železnici až na Hanou. Spektakulární představení, jehož hlavním protagonistou byl samotný Cody, nabízelo divákům ve své době nevídanou podívanou. Program se odvíjel podle předem osvědčeného scénáře. Součástí show byly ukázky jezdeckého umění, ostrořelby, přepadení dostavníku, jízdy Pony Expressu i rekonstrukce slavné bitvy u Little Bighornu.

V letošním roce uplyne 120 let ode dne, kdy se v Přerově 10. srpna 1906 v rámci evropského turné uskutečnila dvě představení proslulé Buffalo Bill's Wild West show.

„Právě kvůli mému velkému zájmu o Západ a víře, že jeho rozvoji napomůže zájem, který mohu probudit v ostatních, jsem se rozhodl přivést Západ na Východ prostřednictvím pořadu Divoký západ.

William Frederick Cody (1846–1917)

Legenda Divokého západu plukovník W. F. Cody zvaný Buffalo Bill sedící v zamyšlení. Sběrka Jiřího Krtečky (Podle Čvančara-Čvančara 2017, 244).

Život Buffalo Billa (26. 2. 1846 – 10. 1. 1917)

Buffalo Bill, vlastním jménem William Frederick Cody, se narodil dne 26. února 1846 ve městečku Le Claire ležícím na březích horního toku řeky Mississippi ve státě Iowa ve Spojených státech. Byl čtvrtým z osmi dětí, které se Mary a Isaacovi Codyovým narodily. Mladý William vyrůstal v rodině farmáře, který byl odpůrcem otroctví a se svou rodinou se několikrát stěhoval. V roce

1853 se odstěhovali do Kansasu. Nakonec se usadili poblíž pevnosti Fort Leavenworth, kde byl také jeho otec pobodán při potyčce se stoupcem Jihu. Okolnosti předčasné otcovy smrti se nesmazatelně vryly do paměti jedenáctiletého chlapce a ovlivnily jeho život. William a jeho starší sestra Julie podporovali svou nemocnou matku a starali se o mladší sourozence. Pracoval mimo jiné coby honák dobytka či jako posel místní dopravní společnosti Russell, Majors and Waddell, která později v letech 1860–1861 provozovala Pony Express. Tato proslulá společnost přepravovala expresní poštovní zásilky napříč nebezpečným americkým Západem z Missouri až do Kalifornie na trase dlouhé přes 3000 kilometrů. Úspěšně se rozvíjející podnik, jehož elitní jezdci výrazně zkrátily dobu doručení, v důsledku rozšíření telegrafní sítě po 19 měsících existence zaniká. William F. Cody si postupně vydobyl pověst zkušeného jezdce, mladíka s dobrodružnou povahou a dobrým orientačním smyslem při rychlých přesunech v krajině, který detailně znal prostředí této legendární kurýrní služby. V roce 1863 jej hluboce zasáhla smrt jeho matky Mary. V únoru následujícího roku 1864 vstoupil za Občanské války na svoji žádost ve věku 18 let do 7. kanasské kavalérie, dobrovolnického pluku Unie. V armádě setrval až do konce války Severu proti Jihu.

V roce 1866 se oženil s Louisou Fredericiovou, s níž měl čtyři děti. V té době přechodně pracoval jako kočí poštovního dostavníku v jižní Nebrasce a také provozoval bývalou ubytovnu své matky v Salt Creek valley v Kansasu. Role hoteliéra mu ovšem nebyla souzena. Zkušený jezdec, lovec, který vyrostl na hranicích divočiny a od dětství byl v kontaktu s indiány, jejichž jazyk si osvojil, si našel daleko přílehavější uplatnění. V letech 1866–1867 byl armádním průzkumníkem. Jako civilní zaměstnanec sloužil u armády i v průběhu let 1868–1872, kdy během indiánských válek pracoval jako průvodce a zvěd. Generál Philip Sheridan považoval Williama Fredericka Codyho za skromného a zároveň výřečného přirozeného vůdce, na kterého se mohl spolehnout. Za jeho vysoce ceněné dovednosti ho jmenoval velitelem skautů 5. jízdního pluku.

V letech 1868–1869 ulovil a dodal během osmi měsíců 4820 bizonů pro výživu dělníků na

PONY EXPRESS
ST. JOSEPH, MISSOURI to CALIFORNIA
in 10 days or less.

WANTED

YOUNG, SKINNY, WIRY FELLOWS
not over eighteen. Must be expert riders, willing to risk death daily.
Orphans preferred.
Wages \$25 per week.

APPLY, PONY EXPRESS STABLES
ST. JOSEPH, MISSOURI

Legendární poštovní služba Pony Express v letech 1860–1861 hledala do svých řad schopné mladé jezdce. Sbirka Jindřicha Bílka (Podle Čvančara-Čvančara 2017, 29).

stavbě železnice společnosti Kansas Pacific Railroad, čímž si vysloužil svoji přezdívku Buffalo Bill, která ho provázela až do konce života. Při lovu bizonů mu byl nejlepším čtyřnohým společníkem kůň Brigham a společníci jeho puška výrobní značky Springfield ráže 50, které dal přezdívku „Lucretia Borgia“.

Jako vůdce loveckých výprav získal řadu přátel a setkal se s mnoha významnými osobnostmi. V roce 1872 provázal syna ruského cara Alexandra II. Nikolajeviče Romanova, jímž byl velkokníže Alexis. Okázaly několikadenní lov podle vládních pokynů organizoval generál Philip Sheridan za spoluúčasti generála George A. Custer.

Na počátku 70. let 19. století se Buffalo Bill také doprovázel řadu umělců, etnografů a vědců, mezi které patřil rovněž paleontolog profesor Othniel Charles Marsh z Yaleovy university, který v oblasti Bighorn Basin prováděl průzkumy kosterních pozůstatků dinosaurů.

Buffalo Bill zažil v krajině hor a velkých plání starého amerického Západu v průběhu let na tisíce příběhů, které by jistě vydaly na několik životů. A právě tyto dobrodružné a napínavé zážitky, které uměl velmi barvitě odvyprávět, mu otevřely cestu k nové životní etapě.

Hlavní protagonisté hry „Zvěřové prémie“ z roku 1872: Ned Buntline, Buffalo Bill Cody, Giuseppina Morlacchi a Texas Jack Omohundro. Sbirka Jiřího Krčízky (Podle Čvančara-Čvančara 2017, 71).

Buffalo Bill – zrod legendy

Za osudové lze označit setkání Wiliama Fredericka Codyho s novinářem a publicistou Nedom Buntlinem v červnu 1869, který vycítil v příbězích vyprávěných známým lovcem bizonů značný potenciál. Již v prosinci téhož roku vyšla první povídka o Buffalo Billovi v týdeníku New York Weekly, který své čtenáře zásoboval levnými „šestákovými“ romány. V příběhu na pokračování Buffalo Bill, The King of the Border Men byl William pasován do role krále hraničářů. Postupně vydávané dobrodružné barvitě líčené příběhy stály u zrodu legendy a zajistily Billovi nebyvalou popularitu u veřejnosti. V květnu 1872 byla Codymu udělena Čestná medaile Kongresu (Congressional Medal of Honor) za projevenou statečnost v pozici armádního průzkumníka. V prosinci téhož roku proběhla v Chicagu premiéra divadelní hry Zvěřové prémie (Scouts of the Prairie) od Neda Buntlina, kde Buffalo Bill ve svých 26 letech ztvárnil hlavní postavu. Přes určité výhrady některých kritiků si získal publikum svým neotřelým okouzlejícím stylem showmana. Ústředních rolí v tomto dramatu se dále zhostili Ned Buntlin

a Codyho přítel, účastník loveckých výprav, John B. Omohundro zvaný Texaský Jack a jeho manželka, známá tanečnice Giuseppina Morlacchiiová. V následujícím roce Cody angažoval do představení starého dobrého přítele, proslulého průzkumníka, šerifa, excelentního pistolníka i profesionálního karbaníka, kterým byl James Butler Hickock zvaný Divoký Bill. Ten dal ovšem brzy přednost návratu do skutečného prostředí Divokého západu a jen o pár let později v roce 1876 byl v městě Deadwood zastřelen ranou do týla při partii pokeru držíce v sevřené ruce „čtyři esa a červenou osmu“, kombinaci do dnes nazývanou The Dead Man's Hand, tedy ruka mrtvého muže. Rok 1876 prostě nepřinesl Buffalo Billovi dobré zprávy, nejprve mu v dubnu zemřel jeho jediný syn Kit Carson, v červnu se pak odehrál masakr v bitvě u Little Bighornu, v níž několik spojených indiánských kmenů zdecimovalo příslušníky Sedmé kavalerie v čele s podplukovníkem Georgem A. Custerem, čímž byl šokovaným Američanům uštědřen nepřijemný políček ze strany původních obyvatel prérí.

V roce 1883 založil Wiliam F. Cody svou proslulou Buffalo Bill's Wild West – Divoký západ Buffalo Billa, s nímž procestoval v následujících třech desetiletích Spojené státy a rovněž neváhal podniknout výpravy přes Atlantik, kde v rámci celkem osmi turné v Evropě nabídl miliónům diváků různých národností atraktivní podívanou. Poslední evropské turné proběhlo v roce 1906 a o rok později ve Spojených státech. Do své show postupně získal řadu známých osobností, jakými byli ostrostřelci Annie Oakley, Frank Buttler, později rovněž pistolníci Calamity Jane známou svým nezřízeným životem. V roce 1885 v představeních dokonce krátce v Americe a Kanadě vystupoval náčelník Siouxů Sedící býk. V roce 1893 se na Světové výstavě v Chicagu nedílnou součástí show stali Drsní jezdci světa, čímž se název podniku změnil na Buffalo Bill's Wild West and Congress of Rough Riders of the World.

V roce 1896 se Buffalo Bill stal jedním ze zakladatelů městečka Cody ve státě Wyoming, poblíž východního vstupu do Yellowstonekého národního parku. Po řadě úspěšných let však přišel postupný úpadek, který posléze díky Codyho neuváženým investicím vyústil v roce 1913 v bankrot a zabavení majetku.

Poslední dny svého života setrvala chřadnoucí legenda sužovaná vážným onemocněním zánnětu plic a těžkou poruchou funkce ledvin v domě své nejmladší sestry May a jejího manžela Louise E. Deckera v Denveru. Zemřel 10. ledna 1917 pět minut po poledni. V průběhu života projevil opakovaně Cody přání zapsané i v jeho závěti, aby byl pochován na úpatí hory Cedar Mountains (Cedrové hory) nedaleko jím založeného města Cody ve Wyomingu. Jeho přání nebylo splněno, neboť místem posledního odpočinku této legendy Divokého západu se stal vrchol Lookout Mountain nad městečkem Golden poblíž Denveru ve státě Colorado, odkud se na naskýtá jeden z nejkrásnějších výhledů na Skalisté hory.

Samotný pohřeb byl významnou událostí, které se účastnilo přes 20 000 lidí, z nichž mnozí během obřadu nevynechali příležitost se na-

Legenda Divokého západu plukovník W. F. Cody zvaný Buffalo Bill u proslulého poštovního deadwoodského dostavniku s britskými gentlemany a urozenými osobnostmi. Sbirka Jiřího Krticzky (Podle Čvančara-Čvančara 2017, 124).

posledy rozloučit u otevřené rakve s jejich tolik obdivovaným a pro nejednu generaci tolik populárním Buffalom Billem, s nímž definitivně odešel jeden z posledních pamětníků navždy spojený se starými časy Divokého západu.

„Chystám se vydat na zpáteční cestu Divokým západem. Západem, který jsem znal a miloval. Po celý život mi bylo potěšením ukazovat jeho krásy, zázraky a možnosti těm, kteří je pod mým vedením viděli poprvé.“

William Frederick Cody (An Autobiography of Buffalo Bill, 1920, New York)

Buffalo Bill's Wild West

V roce 1883 založil plukovník Wiliam F. Cody svou proslulou Buffalo Bill's Wild West založenou na prezentaci ukázek z prostředí Divokého západu, kde ztvárnil ústřední postavu. Jednalo se o originální koncept westernové show pod otevřeným nebem, se spoustou atraktivních hraných scének, ve kterých vystupovaly legendy Divokého západu včetně indiánů původních obyvatel Ameriky. Součástí programu

Na fotografii na vedlejší stráně vlevo: Legendy Divokého západu Sedící býk a W. F. Cody zvaný Buffalo Bill na snímku W. Notmana z roku 1885 (Podle Čvančara-Čvančara 2017, 113).

byly i ukázky střeleckého umění prezentované nejlepšími střelci. Nechyběly scénky zahrnující krocení koní, hovězího dobytka a dovednosti kovbojů, i jejich mexických protějšků vaquerů. Na scéně se objevilo i několik bizonů, řada mustangů či losů. Zájem diváků sklízel pravý poštovní dostavník z Deadwoodu.

Buffalo Bill usilovně pracoval na způsobu, jak přetavit svůj nápad v úspěšný podnik, který by uživil nejen jeho, ale zároveň všechny účinkující, členy souboru a ostatní zaměstnance. Na reklamních plakátech bylo uváděno až 800 lidí. Pro úspěch bylo nezbytné sestavit sebraný organizační tým. K hlavním pilířů podniku patřil Nate Salsbury, který zajišťoval organizační a ekonomickou úsek. Buffalo Billem byl jmenován do role spolumajitele, víceprezidenta, promotora i producenta. V průběhu let se obklopil řadou schopných lidí, mezi které patřil především bývalý zvěď, talentovaný tiskový agent, manažer, šéf propagace a vrchní správce John M. Burke zvaný „Major Arizona“, který se staral o propagaci, která byla na svou dobu vedena velmi efektivně za použití prakticky všech možných prostředků. Právem jej lze označit za průkopníka marketingových technik. Scénář postupně vylepšoval. Buffalo Bill kladl důraz, aby byla jeho vystoupení založena na westernovém základu sjednocujícím historické prvky a jezdecké disciplíny. Mezi lety 1883 a 1906 postupně procestoval Spojené státy a rovněž neváhal podniknout výpravy přes Atlantik, kde v rámci osmi turné vystupoval v mnoha zemích Evropy. V roce 1887 Buffalo Bill se svou Wild West show podnikl první turné na britských ostrovech, kde zaznamenal u publika mimořádný ohlas. Šťěstí bylo na Codyho straně, neboť jeho předpremiéru tři dny před samotným zahájením v Londýně přijel zhlédnout následník trůnu princ z Walesu, příští král Eduard VII. za doprovodu své manželky a dětí. Dojem na členy královské rodiny byl natolik silný, že se William Frederick Cody mohl těšit jen o několik dní později z návštěvy samotné panovnice královny Viktorie, která toho roku slavila své 68. narozeniny. Během dalšího vystoupení přivítal celou plejádu urozených hostů královny, mezi kterými byli například švédský král Oskar II., král belgický Leopold II., král dánský Kristián IX. Mezi přítomnými hosty měl být budoucí císař Vilém II. i rakouský korunní

princ Rudolf Habsburský, syn císaře Františka Josefa I. Poutavě sehrané scénky z prostředí Divokého západu a ukázky jezdeckého umění zanechaly u všech přítomných silný dojem. V roce 1893 se na Světové kolumbovské výstavě v Chicagu nedílnou součástí show stali Drsní jezdci světa, čímž se název podniku změnil na Buffalo Bill's Wild West and Congress of Rough Riders of the World. Ukázky jezdeckého umění prezentované elitními jezdci z různých částí světa výrazně přispěly k větší popularitě celého podniku.

V roce 1894 zachytil Buffalo Billa a známou členku jeho souboru Wild West, fenomenální ostrostřelkyni Annie Oakley, ohromující publikum přesností a rychlostí střelby na krátký film za pomoci kinetoskopu americký vynálezce Thomas Alva Edison. Snímek vznikl ve studiu „Black Maria“ ve West Orange v New Jersey. Jednalo se vůbec o první filmový záznam westernové scény v historii kinematografie. Edisonova společnost Illuminating Company zajišťovala také elektrické osvětlení pro show Buffalo Billa v Brooklynu a s Cody je pojilo několikaleté přátelství. V roce 1906 realizoval podnik poslední turné v Evropě, během kterého navštívil Itálii a poté vystupoval v padesáti městech na území Rakouska-Uherska včetně slezských a moravských měst. V rámci této poslední zámořské cesty se Buffalo Bill v Drážďanech setkal se spisovatelem Karlem Mayem. V roce 1907 proběhlo poslední turné Wild West show ve Spojených státech.

Když na Moravě byl Buffalo Bill, aneb jak bratři Čvančarovi slavný příběh znovuoživilí.

Dosud největší zásluhu na zmapování života pozoruhodné legendy amerického Divokého západu Williama Fredericka Codyho známého jako Buffalo Bill a jeho proslulého turné Buffalo Bill's Wild West mají bratři Miroslav a Jaroslav Čvančarovi, kteří během pátrání za pomoci své rodiny a přátel shromáždili rozsáhlé množství historických materiálů v rámci důkladného studia dostupných archivních pramenů nejen v Evropě, ale přímo na americkém kontinentě. V roce 2017 publikovali výsledky svého dlouholetého bádání v odborné publikaci na populární téma nesoucí název *Když u nás byl Buffalo Bill*, jež byla vydána s podporou Akademie věd České republiky. Knihaje základním pramenem pro studium poznání jednotlivých etap života jedné

z významných osobností amerického Západu. Od jeho dětství přes nelehké dospívání v drsném prostředí Divokého západu, které postupně formovalo jeho osobnost, přes službu v armádě Unie, roli civilního průzkumníka, zvěda, lovce i průvodce, počátky kariéry herce a showmana až po zakladatele velkolepé jezdecké show Wild West, se kterou cestoval napříč Spojenými státy a Evropou po několik desetiletí. Autoři se neváhali vydat během studia pramenné základny po stopách Buffalo Billa přímo do jeho rodné země.

*Bratři Miroslav a Jaroslav Čvančara.
Foto Dušan Dostál (Čvančara–Čvančara 2017, 8).*

Zdařilý projekt bratří Čvančarů mimo jiné dokládá, že jméno Williama Fredericka Codyho stále rezonuje ve společnosti i sto let po jeho smrti. Díky jejich vynaloženému úsilí má široká veřejnost nebyvalou možnost podrobně se seznámit s poněkud polozapomenutými fakty souvisejícími s posledním evropským turné Buffalo Bill's Wild West v roce 1906, kdy Buffalo Bill dojel po železnici z Krakova až na Moravu a vystoupil v několika městech. Nejprve se zastavil v Těšíně dne 7. srpna 1906, o den později přivítalo nadšené publikum Indiány a kovboje

v Moravské Ostravě, 9. srpna bylo již vystoupení v Opavě. Program byl nabitý, cestovalo se přes noc. Projeli Moravskou branou kolem Suchdola a ráno 10. srpna byli již ve stanici Přerov, kde rovněž soubor odehrál dvě představení. Z Přerova výprava zamířila do Brna, kde se představení odehrála na cvičišti v Králově Poli v sobotu a neděli 11. a 12. srpna 1906. V pondělí 13. srpna 1906 po dvoudenním nabitém programu v Brně se tři zvláštní ostře sledované vlaky vydaly na severozápad do Jihlavy, města ležícího na historické zemské hranici Čech a Moravy.

Z logistického hlediska zvolilo vedení podniku stejně jako jinde na světě železniční dopravu, která jim umožnila v té době nejrychlejší přepravu velkého množství lidí, zvířat i materiálu rozmístěných ve třech speciálních vlakových soupravách. Severní dráha císaře Ferdinanda propojující Vídeň s Krakovem jim v tomto ohledu volbu zastavení v jednotlivých městech na trase usnadnila. Konečně nadešel čas, aby se představy o tom tolik vzdáleném Divokém západě, o zemi původních obyvatel Indiánů, o které někteří dosud četli pouze napínavé příběhy v románech Jamese Coopera a Karla Maye, nyní před jejich zraky zhmotnily prostřednictvím hraných scén mnohasetlenného souboru vedeného Buffalo Billem.

*Buffalo Bill na svém bílém koni se s diváky vždy přátelsky vítal i loučil. Sbírka Jiřího Krticzky
(Čvančara–Čvančara 2017, 253)*

Dodnes zůstává s podivem, že organizátoři show takového kalibru, jakým Wild West ve své době byla, by si nechali ujít příležitost při průjezdu českým územím vynechat tak atraktivní destinaci, jakou byla Praha, matka měst. Pražské policejní ředitelství mělo ovšem daleko přísnější požadavky na upevnění sedadel s ohledem na bezpečnost diváků a vystoupení se tak nekonalo. Z původního vystoupení v Liberci plánovaného na 14. srpna 1906 sešlo z časových důvodů, ale i tak se celá výprava na pár hodin zastavila na libereckém nádraží a samotný Cody stihl udělit rozhovor redaktorovi místního tisku, ve kterém vyjádřil lichotivý dojem z krátké návštěvy: „Jsem příjemně překvapen vzhledem Liberce“. Poté již speciální vlaky opustily území českých zemí a vydaly se do města Žitava v Německém císařství.

Příjezd Wild West show do Přerova

Na svátek sv. Vavřince dne 10. srpna slaví město Přerov na počest tohoto svěťce tradiční svato-vavřínecké hody. Shodou okolností právě v tento den roku 1906 se ve městě schylovalo k nebývalé události, kterou bylo představení Wild West show. Obyvatelé města, předem obeznámeni zprávami v dobovém tisku a všudypřítomně vylepenými reklamními plakáty, očekávali příjezd speciálně vypravené vlakové soupravy na přerovské nádraží, které v té době patřilo k největším a nejmodernějším na trati z Vídně do Krakova.

Tři speciální vlaky s téměř pěti desítkami vagonů přijely po Severní dráze brzy ráno z Opatovic. Poté, co souprava projela Hranicemi se ocitla v bečevské části Moravské brány. Zatímco část osazenstva ještě podřimovala, krajinou dolního Pobečví se ranním letním povětrím neslo povědomé rytmické dunění parních lokomotiv táhnoucích za sebou vagony s cenným nákladem a neobvykle pestrou směsicí pasažérů. U obce Jezernice překonala souprava dvojkolejný železniční viadukt úctyhodné délky 426 m postavený v roce 1842 na trati bývalé Severní dráhy císaře Ferdinanda. Před Lipníkem nad Bečvou si mohl W. F. Cody letmým pohledem z okna vlaku povšimnout nápadné siluety rozsáhlé hradní zříceniny Helfštýna na jednom z hřebenů kry Maleníku nad levým břehem řeky Bečvy, nad malou obcí Týn nad Bečvou, krčící se se při jeho úpatí. Stěží lze říct, co tomuto zcestovalému muži probíhalo hlavou při pohledu na krajinu dolního Pobečví.

V únoru téhož roku se plukovník Wiliam Frederick Cody dožil významného životního jubilea šedesátí roků. Za těch posledních šest desítek let toho zažil během svých cest nejen porodném severoamerickém kontinentě, ale rovněž během putování se svou Wild West show po Evropě opravdu mnoho, což se odráželo ve tváři v té době již bělovlasého muže s nápadně upraveným vousem. Prožito toho měl již opravdu hodně.

Před samotným vjezdem na vlakové nádraží v Přerově vlak přešel železniční most z roku 1854 přes řeku Bečvu, aby vzápětí poté dorazil do cílové stanice tohoto dalšího náročného dne. Program byl předem daný.

Po příjezdu bylo nutné, aby se pomocný personál postaral nejprve o koně a vyložil veškerý potřebný materiál z jednotlivých vagonů. Dle dostupných informací z celkových 49 vagonů sloužilo 9 lůžkových vozů k přepravě lidí, 18 stájových k přepravě koní a 22 vagonů plošinových k přepravě materiálu. Náklad obsahoval stanová plátna, tisíce dřevěných sloupů, lana, sedadla, lavice, osvětlovací tělesa, kočáry, vozíky, soubor rekvizit, kuchyňské vybavení, nářadí a mnoho dalších potřeb. V dobovém tisku *Hlasy z Pobečví* ze dne 10. 8. 1906 je příjezd popisován následovně: „Divoký západ Buffalo-Billa přibyl v noci na dnešek do Přerova třemi zvláštními vlaky, z nichž každý jest kusem americké vynalézavosti a zajímavé ukázky praktického smyslu. První vlak, skoro 300 m dlouhý, pozůstává z 18 vozů, druhá a třetí z 15 vozů. Vozy jsou různě upraveny – v některých stáje, v jiných dílny, spárny, zásobárny atd.“

Přerovské vlakové nádraží postavené na Severní dráze císaře Ferdinanda na počátku 40. let 19. století se nacházelo při jihozápadním okraji městské zástavby. První vlak projel Přerovem 1. září 1841. Výpravní budova osobního nádraží s novorosančním průčelím dominovala od roku 1893 jihozápadní straně Nádražní dnešní Husovy ulice. Centrální částí objektu byla bohatě zdobená odbavovací hala s osobními a zavazadlovými pokladnami. Z přilehlého vestibulu vedl k ostrovním nástupišťům vůbec první staniční podchod v českých zemích. Na konci června roku 1906 vítali Přerované na tomto nádraží samotného císaře a krále Františka Josefa I.

Jen o měsíc později ráno 10. srpna přišel tolik očekávaný okamžik, kdy americký dobrodruh, legenda divokého západu plukovník W. F. Cody poprvé vstoupil na hanáckou půdu právě v Přerově a rozhlédl se kolem.

Přerov byl na začátku 20. století díky své strategické poloze na trati Severní dráhy rychle se rozrůstajícím městem, s rozvíjejícím se průmyslem a obchodem s historickými i nově vybudovanými architektonicky zajímavými stavbami.

Podle osvědčeného scénáře z jiných měst se po příjezdu do Přerova hlavní část exotické poměrně nesusoudné výpravy složené z původních obyvatel divokého západu Indiánů, kteří kráčeli majestátně včele průvodu, dále Mexičanů, Japonců či Tatarů vydala pěšky, na koních i vozech do přerovských ulic za zvuků bubnů a dalších nástrojů, které přitahovaly pozornost a podněcovaly zvědavost malých i velkých Přerovanů. Musela to být nádherná dechberoucí podívaná, která se zapsala do paměti Přerovanů.

Můžeme se jen domnívat, kde Buffalo Bill v Přerově skutečně byl či nebyl. S určitostí víme minimálně o dvou místech. Tím bylo přerovské železniční nádraží a velké cvičiště u jezdeckých kasáren, které bylo určeno jako místo konání představení Wild West.

Oddíl dragounů před budovou jezdeckých kasáren v Přerově na dobové pohlednici z roku 1904.

Muzeum Komenského v Přerově.

Vystoupení Wild West show Buffalo Billa v Přerově

Zkušební organizátoři Buffalo Bill's Wild West nechtěli jako obvykle ani v případě Přerova podcenit propagaci celé akce, což dokládají zprávy otištěné v příloze dobového tisku *Hlasy Pobečví* dne 4. 8. 1906, tedy několik dní před samotným představením: „Buffalo Bill známý to americký cirkus zavítá 10. srpna do Přerova, aby zde uspořádal dvě představení. Cirkus sám bude umístěn na vojenském cvičišti. Reklama je americká – město i vesnice jsou zaplaveny plakáty, jež znázorňují, co vše v cirkus se bude odvíjet. To se ví, že plakáty ty jsou atrakcí pro lid, jenž divá se na různé výjevy ze života amerického. Indiánů, mexických Covojoů, Kavkazských Kozáků.“

V Přerově jen 1 den!

Pátek 10. srpna.

Místo na velkém ovišti.

Jen dvě představení!

Odpoledne ve 2 hod., večer v 8 hodin.
 Vstup odpoledne od 1 hodiny, večer od 7 hodin.
 Veškerá představení jsou přesně totéž jako odpolední.
 Veškerá sedadla nalézají se pod nepromokavým přístřeškem.

Buffalo Wild Bill's West

Po příjezdu vlakových souprav do stanice Přerov bylo nutné, aby se pomocný personál postaral nejprve o koně a vyložil veškerý potřebný materiál z jednotlivých vagónů a přepravil jej o několik set metrů dál na velké cvičiště za jezdeckými kasárnami. Poté sehraný tým postavil během tří hodin arénu s kompletním zázemím a přichystal vše potřebné, aby první představení mohlo začít. Jen v krytém hledišti mělo být připraveno až 12 000 míst. Tento profesionální rutinní přístup byl oceněn o několik dní později dne 18. 8. 1906 v jinak nepřítliš pochvalném příspěvku na stránkách regionálního periodika *Hlasý Pobečví*: „S úžasnou rychlostí necelých tří hodin zbudováno plachtové město s obdivuhodnou energií, v níž všude bylo vidět jistý systém, rozdělení práce, přikročeno ke zbudování arény pro několik tisíc osob, stáji pro veliké množství koní, indiánských chýší čili wigwamů, obsáhlá restaurace, obdiv vzbuzující kuchyně – všude stejná práce bez zvláštního komanda, jakoby cirkus už několik dnů u nás stál.“

Samotný program byl předem avizován. O průběhu představení v Přerově se dovídáme na základě zpráv a reklamních plakátů otištěných v dobovém tisku, např. Moravských národních novinách ze dne 29. července 1906. Cena vstupného byla stejně jako nabídka atraktivního programu také předem známa: „Ceny míst podniku „Buffalo Bill“: 1. místo 2 K, číslované sedadlo 4 K, rezervované 5 K, lóže 8 K, lože (6 míst) 48 K. Děti pod 10 let platí poloviční ceny.“ V rámci předprodeje si bylo možné v samotný den představení zakoupit sedadla v knihkupectví firmy A. Michálka v Přerově. Pro

ty dosud ještě nerozhodnuté byla kromě slibovaného atraktivního programu zdůrazněna informace, že se jedná o poslední turné vedené osobně slavným plukovníkem W. F. Codym alias Buffalo Billem. Doslova: „Jeho tourné na rozloučenou. Nikdy více již nepřijdou! Neproměškejte poslední příležitost jich vidět. 500 koní. 3 zvláštní vlaky. 800 lidí“. O pohodlí diváků mělo být postaráno za jakéhokoliv počasí: „Veškerá sedadla nalézají se pod nepromokavým přístřeškem.“ Pamatováno bylo i na návštěvníky druhého večerního představení: „Veliká aréna jest večer elektricky dle vlastního systému osvětlena.“ To měly zajišťovat samonapájecí dynamoelektrické centrály systému Bolte and Weyer. Vše bylo zajištěno až do posledního detailu. Nic nebránilo tomu, aby první návštěvníci mohli vstoupit do areálu již hodinu po polední před zahájením prvního představení, najít si svá místa a pohodlně se usadit v očekávání nevšedního kulturního povyražení. Slunečné srpnové letní počasí zpříjemňoval větřík vanoucí od řeky Bečvy. Samotná show začala úderem druhé hodiny odpolední. Druhé večerní představení v osm hodin večer.

Buffalo Bill prezentovaný jako král střelby předvedl svými obdivuhodnými výkony provedenými při jízdě na koních v plném trysku, že i v šedesáti letech neztratil nic ze své formy. Na scéně se objevili také kovbojové a jejich ženské protějšky cowgirls, mexičtí vaueros a jihoameričtí gaučos. Arénou procválali i krásní divoci mustangové. Drsní jezdci světa předvedli mistrovsky odvážné kousky, z kterých se přítomným divákům musel tajit dech. Nemohl chybět ani proslulý šestispřezím tažený poštovní dostavník Deadwood pronásledovaný Indiány na koních, který projel přerovskou arénou stejně jako kdysi před lety v Londýně za účasti urozených členů královské rodiny a jejich hostů. Velkým lákadlem bylo 100 indiánů, jejichž přítomnost a bojové taneční exhibice vytvořily nevšední atmosféru. O další exotický nádech se postaralo vystoupení skupiny japonských „Samurai“, kteří prezentovali ukázky tradičních bojových technik i moderních bitevních manévřů užívaných v zemi vycházejícího slunce.

Dramatické vyvrcholení a zároveň zlatý hřeb celého programu představovala scéna z bitvy u Little Bighorn prezentovaná na plakátech jako: „Nejúchvatnější vojenské drama: „Bitva u Little Big-

Reklamní plakát na Wild West show.

horn". Poslední ohražení a heroický odpor Custerův". Tato zjednodušená ukázka z legendárního střetu Sedmé kavalerie s indiánskými válečníky určená pro širokou veřejnost vzbudila značný rozruch. Indiánští bojovníci nemilosrdně decimující modrokabátníky vedené podplukovníkem George A. Custerem přezdívaným Syn Jitřní hvězdy zvířili prach přerovské arény na levém břehu řeky Bečvy. Jednalo se vlastně o rekonstrukci jen tří desítek let staré události, kdy došlo ke skutečnému masakru poblíž řeky Little Bighorn na území dnešního státu Montana, padlo na 274 mužů ze Sedmé kavalerie. V aréně ještě nedoznely pronikavé vítězné pokřiky indiánských válečníků a Buffalo Bill v roli mstitele se po poslední scéně loučil s přerovským publikem. Večerní srpnové nebe nad Přerovem rozzářily hvězdy a nadešel čas, aby se legenda Divokého západu Buffalo Bill rozloučila s Pobečvany.

Ohlasy na vystoupení Wild West show v Přerově

Vše proběhlo úspěšně. Vlastně téměř. Právě během představení v Přerově se dopustili hlavní organizátoři přešlapu, který se dotkl místního publika hovořícího převážně česky, což vyvolalo v době vzrůstajícího národního uvědomění patřičné vášně. Kritika se snesla na hlavu organizátorů především kvůli zvolenému jazyku, kterým k Přerovanům promlouvali. Projev mluvený v němčině nedopadl právě na úrodnou půdu a měl se setkat s hlasitým odporem Hanáků. Tuto zdánlivě nevinou epizodu ovšem novináři nenechali bez odezvy.

Některé publikované komentáře plukovníka Codyho vysloveně nešetřily na rozdíl od jiných smířlivějších výstupů dokládajících kladnou odezvu publika. Snad nejpřísněji hodnotil vystoupení list *Moravská orlice* ze dne 12. 8. 1906, který popisuje událost v příspěvku s názvem *Buffalo Bill a čeština* následovně: „Impresario toho cirkusu dne 10. t.m. na cvičišti řečnil s tribuny k zástupcům českého lidu o všecko pryč – německy! Ani slova českého! Provokativní ráz této opovázlivosti musel být impresariovi dobře znám, jelikož viděl, že mu ani dva lidé ze sta nerozumí a že se nalézají v kraji a městě úplně českém.“ Pisatel dále vedení podniku obviňoval z dalších urážek českého obecnstva a z honby za ziskem. Obsah tohoto rozhořčeného článku jen o pár dní později převzal v příspěvku z doplněným komentářem deník *Pozor* ze dne 15. 8. 1906, olomouckého vydavatele Bohumíra Knechtla.

Představu o vizuální podobě celé show pak máme z archivních snímků a unikátních filmových záznamů z jiných měst v Evropě či ve Spojených státech, kam Buffalo Bill zavítal.

Snímek ženy s vyčesanými vlasy s medailonem na krku většici spodní prádlo u jednoho ze stanů v zázemí, za nímž je vidět jedna ze stran arény s hledištěm krytým plachtami. Jde o jediný známý snímek ze dne vystoupení Wild West show v Přerově. Sbirka Fotografie, filmy, videozáznamy a jiná média. Muzeum Komenského v Přerově.

Archivní foto neznámé ženy.

Bohužel musíme objektivně konstatovat, že vzhledem ke krátkosti a zcela doslova nabitému programu americká legenda divokého západu plukovník W. F. Cody zvaný Buffalo Bill sice doložitelně v Přerově byl, ale po hříchu nám chybí historické dobové snímky této osobnosti, na kterých by byl v ulicích Přerova zachycen. Tedy pokud se ještě dnes neukrývají v nějakém dosud nezpracovaném rodinném archivu. Pověštinou jsme odkázáni na dobové zprávy a poutavé reklamní plakáty otištěné v novinách, které návštěvu a atmosféru barvitě líčí a popisují. Ve sbírce Muzea Komenského v Přerově se dochovala jediná fotografie, kterou lze spojit s přerovským vystoupením legendární Wild West show Buffalo Billa, ale ikona Divokého západu na ní zachycena není. Autor zvětčil ženu s vyčesanými vlasy s medailonem na krku věšící spodní prádlo u jednoho ze stanů v zázemí, za nímž je vidět jedna ze stran arény s hledištěm krytým plachtami.

Představení Wild West show jako příležitost pro přerovské hostinské

Tuto jedinečnou kulturní událost si nenechalo ujít tisíce obyvatel Přerova a okolí. Jistě mezi nimi nechyběl tehdejší starosta města František Tropper a řada významných osobností té doby. O patřičné obcerstvení a náležitý přísun tekutin přítomnému publiku, jemuž v krásném horkém letním počasí vyschlo v hrdle se postarali přerovští hostinští a majitelé pivovarů. Jedním z nich byl rovněž majitel pivovaru Josef Šilhavý, který svou účast na akci avizoval s předstihem dne 29. července 1906 v *Moravských národních novinách* hned vedle reklamy na Buffalo Bill's Wild West: „*Znamenité pivo v sudech i v láhvích světlé i černé, zdravotní veleváženému doporučuje J. Šilhavý dříve měšťanský pivovar v Přerově.*“ Mimořádnou příležitost využilo několik dalších živnostníků, což dokládají žádosti, které dodnes uchovává Státní okresní archiv Přerov. Mezi nimi je žádost adresovaná přerovské městské radě. Hostinský Josef Sirták uvádí v žádosti ze dne 2. 8. 1906: „*V hluboké úctě podepsaný prosí slušně slavnou městskou radu o povolení ku výčepu na zdejšímu cvičišti na den 10. srpna r. 1906.*“ Na vedení města se obrátili také Jan Sprušil a Arnošt Kupčík v žádosti ze dne 29. července 1906, v níž stojí: „*My níže psaní prosíme Slavnou radu města*

Přerova za příčinou příjezdu cirkus Buffalo Bill, abychom sobě zřídili společný výčep spojený s prodejem piva, vína a.t.d., jen po čas, kdy výše uvedený cirkus zde bude. Slavná rado Přerova račiž žádost naši na vědomí vzíti a laskavě vyříditi.“ Jinou žádost o zvláštní povolení výčepu piva a prodeje uzennin na akci: „*...při cirkus dne 10. tm. Buffalo Bill na vojenském cvičišti...*“ směřoval František Zapaška hostinský u Jindřicha Taubera v Přerově 7. srpna 1906 c.k. okresnímu hejtmantství.

Kdo ví, zda si po odehraném večerním představení nedala samotná legenda Divokého západu či jeho američtí a mexičtí kovbojové vyprahlí a žízňiví ze zvířeného prachu jezdecké arény jedno přerovské zdravotní před cestou do Brna na další štaci. To už se dnes nedozvíme.

Muzeum Komenského v Přerově připravilo v souvislosti se 120. výročí této mimořádné přerovské kulturní události ze srpna 1906 výstavu s názvem
Buffalo Bill:

Legenda Divokého západu v Přerově.

Výstavu mohou všichni zájemci navštívit od 5. června do 6. září 2026.

Neexistuje nesmysl, aby neměl smysl

Lubomír Vyňuchal

Tato slova pronesl svého času scénárista a spisovatel Miloš Macourek (1926–2002), jehož sté výročí narození si letos připomínají v jeho rodišti. Muzeum Kroměřížska připravilo velkou vzpomínkovou interaktivní výstavu, na jejíž přípravě se zapůjčením sbírkových předmětů podílelo mj. také naše muzeum.

Zmíněný úvodní citát, resp. jeho rozšířená verze, vás přivítá spolu s velkoformátovým vysmátým portrétem Miloše Macourka hned naproti vstupu do výstavy. A jaké že to předměty z našich sbírek změnily pro letošní léto svá uložení? Jelikož v zadání stálo vytvoření iluze kouzelnické školy z filmu „*Dívka na koštěti*“, jednalo se především o letitý školní nábytek, patřičné školní obrazy a učební pomůcky. Navíc modré světlo a všudypřítomné pavučiny dodaly celé instalaci tu správnou magickou a tajemnou atmosféru. Preparáty drobných zvířat, sov či obrazy netopýřů, v polících skleněné válce a v kapalině zalití hadi i obojživelníci. Další předměty doplnily školní kabinet z filmu „*Šest medvědů s Cibulkou*“. Náš Ježík, tedy „nafukovací“ ryba z řádu čtverzubců, např. doplňuje oddíl věnovaný filmové pohádce „*Jezerní královna*“ a havran samozřejmě nesmí chybět v připomínce seriálu „*Arabela*“.

Tak si přijedte zavzpomínat, jak se cestovalo vodovodním potrubím ve filmu „*Jak utopit doktora Mráčka aneb Konec vodníků v Čechách*“, prokousávalo kremrolí v komedii „*Pane,*

vy jste vdova!“ či přímo vyzkoušet kouzelný prsten, cestovní plášť, křišťálovou kouli nebo královskou korunu z „*Arabely*“. Nebo sedněte doma a dejte si třeba špenát.

Každopádně popisovanou výstavu je možné navštívit v muzejní Galerii v podloubí na kroměřížském Velkém náměstí až do 20. září 2026. Na závěr jen dodám, že v den vernisáže byla na rodném domě Miloše Macourka v ulici Malý val č. p. 1540 odhalena bronzová pamětní deska. Tento jednopatrový řadový bytový dům s šedou fasádou, kde náš „Král fantazie“ poprvé spustil křik, najdete hned za Arcibiskupským gymnáziem a na jeho oprýskaných dvoukřídlých

vstupních dveřích spatříte dvě kruhová klepadla v podobě hlav „Krále zvířat“.

PS: Ještě jsem si vzpomněl na jeden rozhovor se spisovatelem Františkem Nepilem, kdy jedna z otázek zněla: „*Kdybyste měl tu možnost udělit Nobelovu cenu za humor, komu z našich lidí by to bylo?*“ Autor oblíbených rozhlasových „dobrých jiter“ bez většího rozmýšlení jmenoval asi desítku jmen a úplně na závěr v nadsázce pravil: „...a taky Machovi a Šebestové za vytvoření Miloše Macourka a Adolfa Borna.“ Takže vzhůru do Kroměříže na výstavu!

A jak by dodal na závěr i náš spisovatel a scénárista: „*Přeji Vám dobrou a ještě lepší cestu!*“

KALENDÁRIUM MUZEA

15. 7. Tvořivá středa v muzeu: Vytvoř si loutku 2. Pro velký úspěch opakujeme téma dílny, avšak s novými motivy! Vytvořte si z papíru a dalších materiálů pštrosa, žabu, žirafu nebo jiná zvířátka, která se společně vydají vstříci napínavým dobrodružstvím! Vševedárna přerovského zámku, 10–12 a 14–16 hodin. Vstupné 40 Kč. Všechny materiály budou připraveny na místě.

16. 7. Exkurze za synantropními druhy ptáků. Vpravdu Přerovem s ornitoložkou Lenkou Harmáčkovou za ptáky města a povídání o jejich soužití s lidmi. Odchod v 18 hodin od budovy ORNIS. Vstupné 40 Kč. Za deště se akce nekoná.

18. 7. Palác žije chutí. Můžete se těšit na komentované prohlídky hradu zakončené degustací několika vzorků vín vinařství Dvůr pod Starým Horama. Komponovaný program s hudebním doprovodem, vystoupením skupiny historického tance, cimbálové muziky a nočními prohlídkami. Vstupné 500 Kč.

2. 8. Zahradní slavnost. Odpoledne pro celou rodinu v areálu ORNIS – improvizací divadlo, expozice Ptáci Česka, komentovaná prohlídka sezónní výstavy, módní ptáci přehlídka, žertovná dražba na podporu ptáčích parků ČSO, opékání špekáčků, občerstvení. Od 15 hodin v areálu ORNIS. Vstupné 60/120/250 Kč. Koná se za každého počasí.

4.–9. 8. Soubor zobcových fléten Vivat Flauto. Soubor zobcových fléten Vivat Flauto vedený Blankou Vyslouzilovou zpríjemní návštěvníkům prohlídku Helfštýna svým hudebním vystoupením. Více o souboru na www.vivatflauto.cz. Vstupné 150/80 Kč.

12. 8. Tvořivá středa v muzeu: Indiánská členka a šerifova hvězda. Nejen pro ty, kdo nemohli přijít na červnovou Muzejní noc, opakujeme tvoření ve stylu Divokého západu. Sherifova hvězda nebo indiánská členka neodmyslitelně patří k dětským hrám a příběhy o Buffalo Billovi milují všechny generace. Vševedárna přerovského zámku, 10–12 a 14–16 hodin. Vstupné 40 Kč. Všechny materiály budou na místě.

19. 8. Tvořivá středa v muzeu: Ozdob si kufr! Přijďte si ozdobit lepenkový kufřík od firmy Kazeto! Vytvoříte si originální zavazadlo na dětské poklady, vzpomínky z cest nebo jako dárek pro své blízké. K dispozici budou barvy s rozličnými šablonami, akrylové fixy, ale i razítka nebo samolepky. Vhodné

pro všechny věkové kategorie. Pracovní oblečení s sebou. Vševedárna přerovského zámku, 10–12 a 14–16 hodin. POSLEDNÍCH 30 KUFŘÍKŮ!!! Rezervace nutná na tel.: 581 250 531, pouze do vyprodání zásob! Vstupné 150 Kč. Všechny materiály budou připraveny na místě. Zájemce prosíme, aby přišli nejpozději v 16 hodin, aby stihli své dílo dokončit.

22. 8. Slavnostní zahájení XXXVIII. Kovářského fóra. Představení kovářského týmu, který během Kovářského fóra vytvoří unikátní dílo pro Helfštýn. Akce začíná v 16.00 hodin.

23.–28. 8. XXXVIII. Kovářské fórum. 38. ročník tradiční akce, během které vytvoří vybraný kovářský tým před zraky návštěvníků unikátní dílo. Finální výtvar se stane součástí sbírky uměleckého kovářství hradu Helfštýna, která již čítá více než 1 300 exponátů. Mistři černého řemesla mohou návštěvníci vidět v rámci vstupu do hradu, a to v historické hradní kovárně na třetím nádvoří. Vstupné 150/80 Kč.

27. 8. Evropská noc pro netopýry. Večer s Josefem Chytilým o životě netopýrů. Od 19 hodin promítání filmu, od 19.30 krmení hendikepovaných netopýrů ze záchranné stanice, odchyt a ukázka druhů v zahradě ORNIS. Vstupné 40 Kč.

28.–30. 8. HEFAISTON – XLIV. Mezinárodní setkání uměleckých kovářů. Nenechte si ujít 44. ročník tradičního mezinárodního setkání uměleckých kovářů Hefaiston! Na co se můžete těšit? Demonstrace kovářské tvorby na 10 pracovištích včetně historické hradní kovářny, výstava exponátů pod širým nebem, kovářské soutěže, přednášky v Galerii na druhém nádvoří a mnoho dalšího.

15.–16. 9. Podzimní swap. Výměnný bazar podzimního oblečení. Přineste na akci čisté, nepoškozené oblečení, které nepotřebujete, a odnesete si jiné! Oba dny 9–17 hodin, budova ORNIS. Vstupné 40 Kč, oblečení zdarma.

16. 9. Tvořivá středa v muzeu: Kouzelné 3D brýle. Chodíte rádi do kina a milujete zážitky z 3D filmů? Vytvořte si originální 3D brýle podle vlastní fantazie! Brýle vám poslouží i ke zobrazení trojrozměrných tištěných obrázků, které znáte z encyklopedií. Vševedárna přerovského zámku, 15–17 hodin. Vstupné 60 Kč. Všechny materiály budou připraveny na místě.

17. 9. Jak se daří ptákům? Beseda s ředitelem České společnosti ornitologické Zdeňkem Vermouzkem. Od 17 hodin v budově ORNIS. Vstupné 150 Kč.

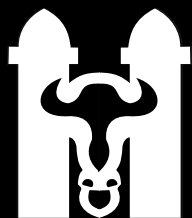
27. 9. Závěr sezóny Oldtimer Clubu Helfštýn. Tradiční setkání členů klubu sběratelů historických vozidel Oldtimer Club Helfštýn proběhne na hradě i v roce 2026. Plánovaný příjezd vozidel na Helfštýn bude kolem 13.30 hodin. Vstupné 150/80 Kč.

KULTURA PŘEROVA

červenec–září 2026

Hrubá kotelna ani v létě nezahálí

Dagmar Vobecká

Už jste byli za kulturou na Osmeku? Ne? Tak to je nejvyšší čas to napravit! Náš Spolek Hrubá kotelna najdete v přerovském Areálu Osmek, v ulici Za Mlýnem 2945/56.

Do 31. 8. Portréty sladkosti

Autorská výstava výtvarných děl Pavly Voborník Kačírkové

Budova C, Balírna.

Otevřeno po-čt 9.00–16.00

vstup volný

(po objednání u správce areálu, tel. 601 527 590).

Jak může chutnat a vonět vzpomínka na továrnu? Výstava Portréty sladkosti představí sérii experimentálních obrazů vytvořených ze surovin obsahujících složky skutečně používané při výrobě čokolády a bonbónů. Vznikla tak jedinečná vizuální i senzorická stopa místa, kde se po desetiletí vařily marmelády, vyráběly cukrovinky a zpracovávalo ovoce.

V obrazech lze tušit tváře lidí, jejichž životy byly s továrnou spjaty, ale na které čas postupně zapomněl. Díla zároveň vracejí do prostoru jeho charakteristickou vůni a připomínají práci, energii a odhodlání generací, které zde působily.

Součástí výstavy je také site-specific instalace Sladký nový vítr, vytvořená přímo pro prostor bývalé čokoládovny. Stříbrná fólie odkazující na někdejší obalové materiály symbolizuje nový proud umění, který dnes proudí z továrny do města a dává industriálnímu areálu nový život.

Pavla Voborník Kačírková, rodačka z Přerova, ve své tvorbě propojuje sochu, instalaci a obraz-objekt. Zkoumá vztah člověka k přírodě i neviditelným silám, které nás obklopují, a hledá způsoby, jak je zachytit v hmotné podobě.

10. 9. v 17.00 David Miřejovský

přednáška

Budova A, Sál Varna.

Vstupné: 130 Kč

Donald Trump je téměř v polovině svého druhého prezidentského mandátu. Už stihl zásadně změnit samu Ameriku i zbytek světa. Každé jeho rozhodnutí přitahuje obrovskou pozornost nadšených stoupenců i velmi kritických odpůrců. Co prez-

dent v úřadu ještě dokáže a jak zbytek jeho mandátu ovlivní rychle se blížící volby do Kongresu? Vhled do americké společnosti a politiky nabídne David Miřejovský bývalý zpravodaj ČT v USA a autor knihy Amerika na mušce.

17. 9. v 19.00 VNVP & Laďka Mečířová: Pocta Zuzaně Navarové v jazzovém hávu

koncert

Budova K, Sál Kotelna.

Vstupné: 300 Kč

Jazzové trio Veřejně nepřístupná vodní plocha (VNVP) propojuje ve své tvorbě jazz s prvky folkloru, alternativy i bigbítu. Mladí hudebníci, kteří na sebe upozornili debutovým albem Decoration Storage, spojili síly se zpěvačkou Laďkou Mečířovou, známou z folk-rockové kapely Půltny. Společně přinášejí citlivé a originální úpravy písní Zuzany Navarové, kterým dávají nový, barevný jazzový zvuk. Projekt osloví nejen obdivovatele tvorby Zuzany Navarové, ale také posluchače jazzu a alternativní hudby.

24. 9. v 17.00 Cukrářský kurz s Yvonou: Zdobení dortu

Budova A, Sál Varna.

Vstupné 400 Kč, platba předem.

Chcete povýšit své domácí dorty na vyšší úroveň? Přijďte si vyzkoušet oblíbené cukrářské techniky zdobení a naučit se triky, které dodají vašim vytvořeným profesionální vzhled.

Během kurzu se seznámíte se zdobením krémem pomocí cukrářských špiček, tvorbou jednoduchých dekorací i efektním „crash efektem“, který vytváří dojem jemně popraskaného povrchu dortu. Ukážeme si také práci se šablonami (stencily) a řadu dalších tipů a postupů, které můžete využít při pečení doma.

Kurz je vhodný pro začátečníky i pokročilé nadšence do pečení, kteří chtějí získat nové dovednosti a inspiraci pro své sladké tvoření.

Do 30. 9. Jak se žilo u Janáčků

Autorská výstava obrazů Venduly Chalánkové
Budova A, Sál Varna.

Otevřeno po-čt 9.00–16.00

vstup volný

(po objednání u správce areálu, tel. 601 527 590)

Stěny Varny zdobí 18 kreseb přerovské rodačky a dnes brněnské výtvarnice Venduly Chalánkové. Projekt Jak se žilo u Janáčků představuje ilustrace ke dvěma knihám vycházejícím z odkazu Marie Stejskalové, řečené Máři — dlouholeté hospodyně v rodině skladatele Leoše Janáčka.

Mářina kuchařka obsahuje recepty, podle kterých se u Janáčků vařilo a peklo, ale i poznámky k událostem v rodině. Mářiny paměti pak nabízejí osobitou výpověď o životě Leoše Janáčka, jeho ženy Zdenky i dětí Olgy a Vladimíra.

Ilustrace Venduly Chalánkové se v roce 2021 staly základem výstavy U Janáčků v kuchyni v Památníku Leoše Janáčka v Brně a projekt byl následně představen také v rámci Roku české hudby 2024. Výstavu připravilo TIC Brno a Mářinu kuchařku vydalo @TIC Brno ve spolupráci s Moravským zemským muzeem.

Vendula Chalánková patří mezi nejvýraznější české výtvarnice střední generace. Ve své tvorbě propojuje kresbu, ilustraci, komiks i objektovou tvorbu a její rukopis je nezaměnitelný — jemný, ironický i hravý zároveň.

Do 30. 9. Autorská výstava obrazů Lukáše Popeláře

Popik dsgn: grafika, printy

Budova H, přízemí.

Otevřeno po-čt 9.00–16.00,

vstup volný

(po objednání u správce areálu, tel. 601 527 590)

Lukáš Popelář je absolventem střední technické školy se zaměřením na grafiku a obalovou techniku. V oblasti grafického designu působí od roku 2002. Zaměřuje se na tvorbu tiskovin, reklamních materiálů, logotypů a ilustrací. Kromě grafického designu se věnuje také volné umělecké tvorbě, zejména kresbě a malbě.

Do 31. 12. Tereziina kuchyň

Budova A, 1. patro.

Výstava.

Pohled do stylizované kuchyně zakladatelky továrny Terezie Hrubé z období kolem roku 1900 a připomenutí začátků jejího podnikání i rodinné historie.

Do 31. 12. Miroslav Straka:

Obrazy a sochy

Budova H, vestibul ve 2. patře.

Srdečně vás zveme na pořady Hrubé Kotelny.

www.hrubakotelna.cz

Archeologické léto je zpět!

V návaznosti na uplynulé úspěšné ročníky celorepublikové akce Archeologické léto se Archeologické ústavy AV ČR v Praze a v Brně ve spolupráci s více než pěti desítkami vědeckých, muzejních a dalších regionálních pracovišť rozhodly i v letošním roce 2026 zorganizovat program komentovaných prohlídek archeologických lokalit s odborným výkladem profesionálních archeologů. Rozšiřují tak nabídku poznávacích a výletních cílů pro laickou i poučenou veřejnost. Dávají jedinečnou šanci „prozkoumat“ lokality známé i ty méně známé.

Na Přerovsku mohou všichni milovníci archeologie a historie během měsíce července až září absolvovat prohlídky vedené terénním archeologem Muzea Komenského v Přerově Zdeňkem Schenkem. Ten je seznámí se všemi zajímavostmi, které se vztahují ke třem významným archeologickým lokalitám v regionu. V Přerově bude ve spolupráci Kulturně informačních služeb města Přerova a Muzea Komenského v Přerově realizována komentovaná prohlídka legendární paleolitické lokality Před-

mostí s Památníkem lovců mamutů, v jehož interiéru je k vidění unikátní skládka kostí zvířat poslední doby ledové. V srpnu letošního roku navíc uplyne 132 let od světově proslulého archeologického objevu, kterým byl tzv. hrob lovců mamutů odkrytý K. J. Maškou v roce 1894 na západní straně lokality Skalka v Předmostí. Dne 1. srpna 2026 se mohou všichni zájemci v doprovodu archeologa Muzea Komenského v Přerově vydat na komentovanou procházku od přerovského zámku přes Horní náměstí směrem k pozdně gotickému opevnění, které nechal vybudovat majitel přerovského panství Vilém z Pernštejna v závěru 15. století. Zájemci se podél řeky Bečvy následně přemístí k Památníku jednoty bratrské, kde si poslechnou zajímavé infor-

mace o významu této archeologické lokality, kde v letech 2012–2013 proběhl v Přerově záchranný archeologický výzkum v souvislosti s úpravou jižního předpolí Tyršova mostu. Více než 20 let zatrávněné parcely č. 237 a 238 v ulici Na Marku odhalily tajemství ukryté nehluboko pod zemí. V místech, kde v roce 1988 došlo na základě demoličního výměru k odstranění objektu bývalé tělocvičny Sokola z roku 1897, v průběhu 20. století upravené na objekt kina, byly odkryty základy dvou staveb. Nejstarší zástavbu na zkoumané ploše tvořily v překvapivě dobrém stavu zachovalé substrukce bratrského sboru (modlitebny) a bratrského domu se školou z poloviny 16. století, oddělené uličkou ze štětového kamene. Dle písemných

Dokončení z předchozí strany.

pramenů byl nový sbor Jednoty bratrské v Přerově založen na den sv. Marka, tj. 25. dubna 1554, a téhož roku bylo započato s jeho stavbou, která byla dokončena následujícího roku. Přerovský bratrský sbor se stal významným místem střetávání členů jednoty bratrské (tzv. synod). Na zdejší bratrské škole studoval a později v letech 1614–1618 působil jako učitel J. A. Komenský.

Další atraktivní prohlídkou v rámci projektu Archeologické léto 2026 bude na Přerovsku návštěva hradu Helfštýna a jeho předpolí seznamující s výsledky archeologických výzkumů a nejzajímavějšími nálezy v atraktivním prostředí paláce.

Pokud máte o některou z komentovaných prohlídek zájem, stačí si jen rezervovat ten správný termín na internetové stránce akce Archeologické léto:
<https://www.archeologickeleto.cz/>

Předmostí: Památník lovců mamutů a komentovaná prohlídka po archeologické lokalitě

4. 7. 2026 od 10. 00

5. 9. 2026 od 10.00

(Místo setkání: před Infocentrem KIS Předmostí.)

Přerov - městské opevnění, Památník jednoty bratrské

1. 8. 2026 od 10.00

(Místo setkání: před zámek na Horním náměstí v Přerově.)

Helfštýn

11. 7. 2026 od 10.00

15. 8. 2026 od 10.00

KNIHOVNA JE ZDE PRO VÁS

1. 7. – 31. 8. Léto s knihovnou „Pod pírátskou vlajkou“ – cesta za pokladem, tematické tvořivé dílny, deskovky, kvízy, omalovánky, fotokoutek a další zábava na celé prázdniny, půjčovna pro děti, Palackého 1, v provozní době.

3. 9. Když v Přerově byl Buffalo Bill: 120 let od vystoupení legendy divokého Západu na Hané – přednáška Zdeňka Schenka, Hostinec Michalov, od 17.00. (nutná rezervace)

9. 9. Čtenářský klub – setkání čtenářů, učebna MěK Přerov, Žerotínovo nám. 36, od 17.00 hod.

17. 9. Vyplatí se kupovat nový chytrý telefon? – přednáška pro seniory pořádaná ve spolupráci se SeniorOn, učebna MěK Přerov, Žerotínovo nám. 36, od 10.00 hod. (nutná rezervace)

17. – 18. 9. Prodej vyřazených knih a časopisů, suterén MěK Přerov, Žerotínovo nám. 36, od 8.00 do 17.00.

18. 9. Noc literatury. Čtení literárních ukázek z tvorby evropských spisovatelů, od 18.00, lokace bude upřesněna.

24. 9. Jan Sarkander: kontroverzní mučedník – přednáška Josefa Špidly, učebna MěK Přerov, Žerotínovo nám. 36, od 17.00. (nutná rezervace)

30. 9. Zdravý vývoj dětských nohou. Přednáška Adély Kadlčíkové v rámci projektu Bookstart – S knížkou do života, půjčovna pro děti, Palackého 1, od 9.00 (nutná rezervace)

30. 9. Nový Zéland – cestovatelská přednáška Marka Balického, Ministerstvo zemědělství ČR v Přerově, Wurmova 2, od 17.00.

Více na www.knihovnaprerov.cz

SONS je již 30 let s námi

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky, z.s. (SONS) oslaví v letošním roce již 30 let od svého založení.

Jana Doupalová

Vznikla dne 16. června 1996 sloučením tří subjektů: České unie nevidomých a slabozrakých (dále „Unie“), Společnosti nevidomých a slabozrakých v České republice (dále „SNS“) a Společenství organizací nevidomých a slabozrakých (dále „Společenství“).

SONS ČR je spolek, který sdružuje osoby, které nevidí vůbec nebo vidí špatně už od dětství, i těch, již přicházejí o zrak postupně v dospělosti. Spolu s obecně prospěšnými společnostmi (TyfloCentry a Tyflo-servisy), které SONS vybudovala, pracuje na celém území ČR. Své pobočky a odborná střediska má v převážně většině okresů ČR a sdružuje na 10 000 členů. SONS má v Praze – Jinonicích i své středisko výcviku vodičích psů pro zájemce z celé republiky.

Pro dospělé osoby s těžce poškozeným zrakem nabízí SONS ČR škálu služeb, které usnadňují každodenní život, zpříjemňují a obohacují společenské aktivity, učí jak žít, bavit se i pracovat bez ohledu na poškození zraku.

Všichni pracovníci SONS jsou ze zákona pravidelně proškolení. Velkou pomocí jsou dobrovolníci, kteří pomáhají převážně při doprovodech a zajišťování větších akcí.

V Olomouckém kraji působí pět poboček SONS – v Přerově, Olomouci, Prostějově, Šumperku a Jeseníku. V Přerově můžete SONS navštívit na níže uvedené adrese:

SONS Přerov
Adresa: Jaselská 6
Telefon: 775 438 152;
email.: prerov@sons.cz

SONS Přerov poskytuje dvě registrované sociální služby: odborné sociální poradenství a sociálně aktivizační činnost pro seniory a osoby se zdravotním postižením. Jsou určené osobám s těžce poškozeným zrakem, od 16 let výše. Organizace pomáhá zajišťovat kompenzační pomůcky, příspěvky, dávky, orientovat se v zákonech, zprostředkovává kontakt se společenským prostředím aj. Nyní má ve své členské základně cca 60 osob. Pro své uživatele nabízí různé kroužky, kluby, výlety, exkurze, přednášky, sportovní a kulturní akce, vše přizpůsobené cílové skupině. Při aktivitách se procvičuje paměť, jemná motorika, práce indi-

viduální i v kolektivu, a to v rukodělném či šachovém kroužku, v klubu stolních her, při lekcích trénování paměti aj. Zvyšovat fyzickou zdatnost mohou zájemci u bowlingu, zvukem navážené laserové střelbě, vycházkách, výletech nebo u sportovních soutěží. Informace ze sociální oblasti, program k akcím a další rubriky, jsou zveřejňovány v měsíčníku Zpravodaj a na webových stránkách: <https://www.sons.cz/prerov>

SONS spolupracuje s očními a praktickými lékaři, městem, úřady, školami a dalšími neziskovými organizacemi. Prezentujeme se na Dnech otevřených dveří na očním oddělení přerovské nemocnice. Pro studenty a veřejnost pořádáme zážitkové semináře a dny otevřených dveří. Zájemci si tak mohou vyzkoušet

kompenzační pomůcky jako například lupy, čtecí zařízení, počítače a mobily s hlasovým výstupem, indikátory hladiny tekutin, měřiče délky, váhy, teploty, také s klapkami na očích poznávat hmatem předměty, zahrát si stolní hry pro nevidomé a slabozraké nebo zastřílet na zvukem naváděném střeleckém laserovém simulátoru.

Členové a dobrovolníci SONS mají také možnost seberealizace. Mohou se společně s pracovníci a oblastní radou podílet na plánování a organizování akcí, rozšiřovat mezi lidmi povědomí o světě nevidomých a slabozrakých či oslovovat sponzory.

Spolek SONS je závislý na vícezdrojovém financování, proto uvítá jakoukoli finanční částku. Příspěvt mohou dárci na účet: 263081201/0300 nebo do kasičky s maketou vodícího psa umístěných zejména v obchodech.

Každoročně pořádá v polovině října SONS ČR sbírku „Bílá pasetelka.“ Výtěžek slouží k dofinancování služeb, vývoji pomůcek, zkvalitňování života osob s těžce poškozeným zrakem a jiné.

Děkujeme všem za finanční i jinou pomoc, návštěvu a využití našich služeb. Těšíme se na nové členy, příznivce a dobrovolníky.

Celostátní sbírka Bílá pastelka

(letos 12. -14. října):

Sbírkový účet:

888833222/0800, v.s. 171 (Přerov)

Účet SONS OO Přerov:

263081201/0300

QR kód (funguje celoročně) je nastaven na částku 50 Kč a její výši lze libovolně měnit.

QR Platba

Radůza opět v Přerově

23. 9. 2026 KONCERT PÍSNIČKÁŘKY RADŮZY S KAPELOU (19.30)

Známa písničkářka, šansoniérka, hudební skladatelka a multiinstrumentalistka poprvé vystoupila na akci Klubu Dlažka již v roce 2002 a naposledy pak v listopadu r. 2024. Aktuální koncert představí průřez její dosavadní tvorbou. Doprovodnou kapelu tvoří další skvělí muzikanti – za bicími usedne Miloš Dvořáček a kytary budou doménou Josefa Štěpánka. Sama Radůza skvěle ovládá hru na akordeon, kytaru, ukulele, klavír, flétny či dudy. A jako dárek si zde můžete pořídit třeba její poslední „vánoční“ album s názvem „A žili šťastně až do smrti...“

30. 9. 2026 DISTANT BELLS – PINK FLOYD TRIBUTE BAND (19.30)

Brněnská kapela, která se již od r. 2003 věnuje živé reprodukci skladeb legendární britské kapely založené roku 1965. V repertoáru má přes 80 skladeb Pink Floyd od raného období Syda Barretta přes všechny studiová alba až po některé kousky z Gilmoreovy sólové éry. Každý koncert má jinou skladbu písní a většinou dojde i na přání diváků. Díky dobovým aparátům, nástrojům a efektům se jedná o zvukově velmi věrné napodobení atmosféry 70. let a jedinečný zážitek.

1. 10. 2026 KVÍZ – 770 LET MĚSTA PŘEROVA (19.00)

Akce především pro všechny přerovské patrioty, přičemž základní podmínkou účasti je vytvoření a přihlášení 4–6 členného týmu bez omezení věku. Přihlášky jsou zpoplatněny. Ceny pro vítězné týmy a občerstvení na místě zajištěno.

2. 10. 2026 MELODY GENTLEMEN (19.30)

Swing cocktail: 120 let Jaroslava Ježka. K poslechu i tanci. Dobové oblečení vítáno!

Všechny zmíněné akce, pořádané v rámci oslav 770 let města Přerov, proběhnou v Klubu TEPLŮ na Horním náměstí. Předprodej: Musiccentrum – hudební nástroje, Wilsonova ulice.

Více informací na:

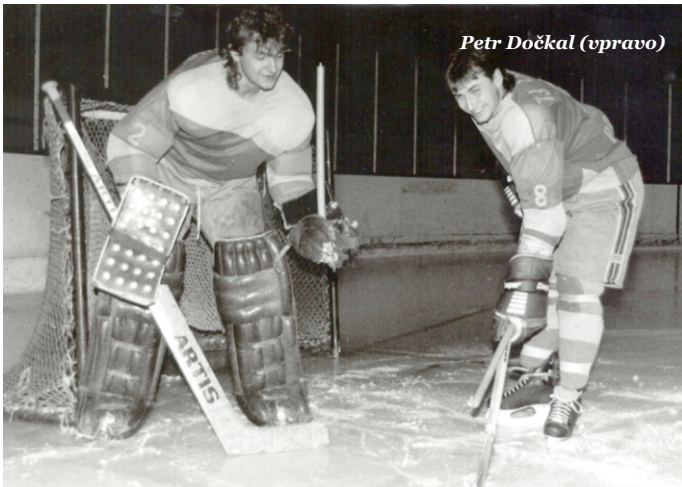
Petr Dočkal, srdcař přerovského hokeje

Přerovský hokej se blíží k velkému jubileu – stoletému výročí založení klubu. Hokejové zápasy se sice v Přerově hrály na rybníku už před první světovou válkou, organizovaná historie klubu ale začala až s datem 25. listopadu 1928. Právě v tento den byl pod SK Přerov založen odbor ledního hokeje.

Ve třetím pokračování sériálu o výrazných postavách historie přerovského hokeje přichází na řadu další trenér – Petr Dočkal. Jeho osoba spojuje léta minulá se současnou novodobou érou od roku 2015. Bývalý vynikající útočník totiž už řadu sezón pomáhá držet pro Přerov první ligu.

Pro hokejové začátky Petra Dočkala musíme v archivu klubu sáhnout do poloviny sedmdesátých let. „S hokejem jsem začínal v éře sportovních tříd na základní škole Želatovská. Nastoupil jsem do druhé třídy k paní učitelce Anně Svozilové, která z nás utvořila velmi dobrou třídu. Mým prvním trenérem byl pan Kolda, po něm pánové Burian a Votruba. Byli jsme dobrá parta a dařilo se nám. Už v základnách jsme porazili brněnské soupeře Zetoru i Ingstavu a se Spartou Praha jsme prohráli jen 0:1. V roce 1980 jsme se spoluhráči Milanem Hradilem, Milanem Murgašem, Martinem Pěchou nebo s Jiřím Kučou dosáhli na titul krajského přeborníka hokejových základen Severomoravského kraje,“ vzpomíná Dočkal na počátky své kariéry.

Roky běžely dál a Dočkal neslevil ze své píce, která se mu vyplátila. Řídil se heslem „jak trénuješ, tak hraješ.“ „Od mladších

Petr Dočkal (vpravo)

žáků už byl hokej samozřejmě náročnější. Hrál jsem vždy ve dvou mužstvech. Tomu mladšímu jsem dělal kapitána a o rok výše jsem se učil. Měli jsme velkou letní dřinu, která mi ale nevadila. Byla potřeba. Například během soustředění ve Zlíně nebo na naší chatě u Olešnice v Kokorách, kde jsem dvoje prázdniny nacvičoval střelbu na branku. I díky mým spoluhráčům se mi pak začalo dařit a v sezóně 1981/82 jsem nastřílel 34 gólů,“ potvrzuje, že snaha vedla k úspěchům.

Další průběh osmdesátých let přinesl posun přes starší žáky do mladšího a staršího dorostu. Velkou odměnou byly pozvánky do výběrů reprezentace. „V roce

1984 jsem se společně se spoluhráči Pěčkem, Mádrem a Kowalíkem dostal do širšího výběru ČSSR do 16 let na soustředění ve Slaném. Pak jsem byl ve výběru reprezentace do 20 let, kdy jsem byl nominován k mezinárodním zápasům se Švédy. Hrál jsem tehdy ve třetím útoku. Dva zápasy jsme vyhráli, ve dvou jsme remizovali. Předtím jsem se totiž dostal s 23 góly a 9 nahrávkami na třetí místo v první lize staršího dorostu na Moravě. Zasluhu na tom měli spoluhráči z útoku Hradil a Baďura i trenéři Kostiha se Stalčíkem.“

Už v patnácti letech si pak Dočkal zapisoval starty za mužskou kategorii. „Bylo to v sezóně

1986/87. Tenkrát hrál Přerov druhou ligu v brance s Foldynou, v obraně s Růžičkou, Chytilem a Vavrušou a v útoku s Málkem, Korčákem, Juříkem, Hlobilem, Němčickým, Hánou a dalšími. Na střídavý start jsem stačil dát za muže pět gólů,“ vzpomíná na své začátky mezi v prvním týmu klubu. Na základní vojenskou službu musel Dočkal vyrazit 450 kilometrů, až na samotný východ Slovenska. „Dostal jsem se do týmu VTJ Michalovce, které tenkrát hrály první ligu. Vzpomínám si na utkání se Slovanem Bratislava, v němž jsme ho pokořili 4:3, a já jsem vstřelil dvě branky. Druhé utkání v Bratislavě ale bylo nepříjemné, neboť jsem vedoucím mužstva omylem nebyl zapsán na soupisku a můj kontaktní gól tak musel být rozhodčím anulován,“ vrací se s úsměvem k zajímavému momentu. Hned zkraje devadesátých let se mohl Dočkal vyšvihnout do nejvyšší soutěže. Přišly mu pozvánky ze dvou klubů zvoucích jmen. „Byl jsem osloven Spartou Praha a Třincem. Oba kluby měly

zájem, abych přijel na týdenní soustředění. Vybral jsem si Třinec, který tehdy vedl trenér Alois Hadamczik.“

Přišly tak další sezóny v přerovském dresu. V sezóně 1991/92 Přerov usiloval o postup do první ligy, ale těsně mu utekl. Výraznou výhru 6:1 proti Žďáru nad Sázavou totiž MEO nepotvrdilo v následujícím utkání s Havířovem, který prohrálo 4:5.

V závěru roku 1993 si Dočkal vyzkoušel také soutěž v Holandsku. Do země větrných mlýnů necestoval sám. „Byl tam velký zájem o naše služby pro závěr sezóny a play-off, takže jsem společně s Alešem Verlíkem zamířil do Eindhovenu. Trenérem týmu byl kanadčan Guus Bakker. Stačil jsem tam dát 24 gólů a k tomu jsem přidal 18 asistencí. V tabulce produktivity jsem byl třetí,“ popisuje zajímavou štaci.

Závěr hráčské etapy přinesl angažmá v Přerově, ve Vyškově a krátce i v Ingstavu Brno. „To už první krůčky na ledě dělal můj syn Petr a hokeji se na čas upsali i synové obou mých bratrů. Prostě celá mužská část naší

rodiny byla posedlá tím černým kusem gumy, který někdy i bolí.“

Trenérskou dráhou odstartoval Petr Dočkal už v roce 1992, kdy se ujal vedení dětí v přerovském klubu společně s Vladimírem Kočarou starším. Poté byl asistentem trenérů Žáčka a Chytila nejen u dorostu, ale také u juniorky. Obě kategorie tehdy hrály extraligu. Jako hlavní kouč působil také u druholigového A-týmu, se kterým byl dvakrát v play-off. „Vzpomínám na finálovou sérii s Novým Jičínem v sezóně 2003/04, kterou jsme dovedli až do rozhodujícího zápasu, ale prohráli jsme ho 0:4 a do baráže se nedostali. Byla to velká škoda, protože hráči jako Martin Chlad, Radek Vodička, Pavel Hanák, Jan Kolář a další by si to tenkrát zasloužili.“

„Přerovskému hokeji přejí stále tak perfektní fanoušky a také časem návrat do první ligy.“ Když Petr Dočkal takto v polovině listopadu 2008 zakončoval povídání do seriálu o přerovských hokejových legendách pro oficiální web klubu, ze kterého čerpáme, těžko mohl tušit, že právě on bude hlavním koučem týmu, který Zubry do první ligy dostane. Ve mimořádně skvělé sezóně 2014/15 se to podařilo.

„Musím se přiznat, že jsem o trénování prvního mužstva už příliš neuvažoval. Muže jsem vedl v minulosti dvakrát. Poprvé jsme to museli z finančních důvodů v průběhu sezóny zabalit, přestože jsme byli na třetím či čtvrtém místě. Toho jsem se nechtěl zúčastnit. Podruhé jsme to dotáhli až do finále s Novým Jičínem, kde jsme však dojeli na nízký počet hráčů. Zdravých bylo asi jen dvanáct a tehdy

nebyly podmínky na doplnění týmu,“ řekl Petr Dočkal v následném rozhovoru po postupu do tehdejší WSM ligy.

Od roku 2015 je tak Petr Dočkal jednou z předních postav novodobé éry přerovského hokeje. U áčka tvořil realizační tým například s Vladimírem Kočarou, Kamilem Přechtělem, Jakubem Grofem, Robertem Svobodou a naposledy s Michalem Mikeskou. Chyběl jen krátce, když si odskočil k juniorce. Od fanoušků získal přezdívku „Král Dočky“.

„Přerov měl vždy rád hokej,

který se tady dělá srdcem a v posledních letech i v rodinném prostředí. Město a jeho okolí si jednoznačně zaslouží, aby se zde hrála první liga. Každá sezóna v Maxa lize je pro přerovské fanoušky a celý Přerov takový malý dárek. Každá úspěšná sezóna v této soutěži je s naším skromnějším rozpočtem malý zázrak, ale zázraky se přece dějí. Takže přeji hráčům, fanouškům i dalším lidem kolem přerovského A-týmu, ať se nová sezóna 2026/27 podaří a bude právě tou úspěšnou“, uzavírá Petr Dočkal.

Zářijové dny v kině Hvězda

Kino Hvězda pokračuje v oslavách svého 50. výročí a v září vás v rámci celorepublikových KINOdňů pozve nejen na projekce za symbolické vstupné, ale také do svého zákulisí. Filmové plátno následně vystřídá adrenalin a odvaha žen v dokumentu Flow, doplněném o besedu s rekordmankou Denisou Krásnou

19 – 20. 9. 2026 KINOdny

Zveme vás do kina ve dnech 19. a 20. září 2026, kdy proběhne historicky první ročník celorepublikové akce jménem KINOdny. Kina se otevrou se společnou kampaní a vstupným 100 Kč, ale také mohou odhalit zákulisí svých promítáren, pořádat exkurze a další doprovodné programy. Do akce se připojí samozřejmě i kino Hvězda Přerov, které celý letošní rok jede na vlně svého 50letého výročí. Více o programu se včas dozvíte na sociálních sítích kina.

23. 9. 2026 v 17.30 projekce filmu Flow: Hlasy z Řek, Skal a Nebe

FLOW: Film o highlajnách, lezení a kajaku

Flow je celovečerní dokumentární film sledující ženy z různých koutů světa, které se věnují dobrodružným sportům, jako jsou kajak na divoké vodě, horolezectví a highline. Snímek přináší intimní pohled na jejich osobní cesty a ukazuje, jak se vyrovnávají s řadou výzev – od společenských očekávání a fyzických i psychických překážek až po dopady environmentální krize. Působivé

záběry z Indie, Ekvádoru, Kanady, Slovenska i České republiky vytvářejí kulisu pro důležité rozhovory o zkušenostech žen v outdoorovém prostředí. Flow je příběhem odvahy, odhodlání a hledání vlastní cesty v přírodě i ve společnosti. Jeho autoři se v něm podělí s diváky o příběhy žen z různých koutů světa, které se věnují outdoorovým sportům jako highline, lezení a kajakování. Dozvíte se, jak čelit nejen fyzickým a psychickým výzvám, ale i kulturním bariérám, které mohou změnit náš pohled na svět. Jak se zorientovat v náročných situacích, jak si získat důvěru v mezinárodním kolektivu či jak najít sílu a nadhled v těžkých chvílích, třeba když vám nelegální těžba v Amazonii míří pistolí na hlavu nebo vás zatkne indická komunistická policie?

Film navazuje na stejnojmenný knižní projekt. Snímek má 85 minut a po něm se můžete těšit na besedu s highlinerkou Denisou Krásnou.

www.kinohvezdaprerov.cz

Sezóna snů na travnatých površích Lindy Noskové

Na začátku roku 2026 se Linda Nosková nacházela na 12. místě světového žebříčku ženského tenisu. Úvod sezóny se ji moc nepovedl. Na turnajích konaných na tvrdém povrchu povětšinou končila již ve druhém kole. Světlou výjimkou byl turnaj v Indian Wells, kde vypadla až v semifinále.

Michaela Fajkl Kaprová

Pak přišla kvalifikace na Billie Jean King Cup. Po řadě omluvenek českému týmu proti Švýcarkám nikdo moc nevěřil. Zvláště, když ani jedna z našich hráček nevstupovala do kvalifikace s top formou a Švýcarky hrály na domácích kurtech v Bielu. Linda Nosková ale všem pochybovačům vytřela zrak. Nezalekla se role české jedničky a úspěšně dotáhla naši reprezentaci do finálového turnaje.

V prvním dni kvalifikace jasně potvrdila roli favoritky, proti švýcarské dvojce Viktoriji Golubicové neztratila set a srovnala na 1:1. V úvodním zápase zvítězila švýcarská jednička Belinda Bencicová nadtrofeje jak z dvouhry, tak ze čtyřhry. Marii Bouzkovou.

Druhý den začal čtyřhrou, kterou české hráčky ztratily v poměru 2:1 na sety a Švýcarky se ujaly vedení v kvalifikaci. Za tohoto nepříznivého stavu pro české barvy nastoupila do svého druhého zápasu Linda Nosková proti Belindě Bencicové. I přes ztrátu druhého setu a tři mečboly švýcarské jedničky dokázala mladá česká tenistka udržet nervy, nakonec celý zápas vyhrát a tím srovnat stav kvalifikace na 2:2. V závěrečném duelu zvítězila Marie Bouzková a české reprezentantky se mohly radovat z postupu do závěrečného turnaje Billie Jean King Cupu v Číně.

Ze švýcarského Bielu se Linda Nosková přesunula do německého Stuttgartu, kde pro ni v místní hale začala antuková sezóna. Na antuce se jí dařilo o něco lépe než na tvrdém povrchu. Uhrála dvakrát čtvrtfinále a jednou se dostala do osmifinále. Jediný antukový turnaj, který se jí nepovedl, bylo French Open, kde vypadla už v prvním kole.

Po tomto nezdaru se Linda nesožila a odehrála zatím svůj životní turnaj na berlínské trávě. Do finále prolétla bez ztráty jediného setu, kde pak následně přetlačila čtvrtou hráčku světového žebříčku Pegulaovou poměrem 2:1. A je to právě Lindina finálová soupeřka, která se o ní vyjadřuje s velkým respektem a předvídá jí zářnou budoucnost. Tímto vítězstvím na turnaji si Linda poprvé v kariéře zajistila místo v první světové desítkě ženského tenisu. A aby těch úspěchů na jednom turnaji nebylo málo, tak Linda spolu s Jekatěrinou Alexandrovovou ovládly v Berlíně i čtyřhru. Pro českou hráčku to znamenalo zisk prvního dublu – trofeje jak z dvouhry, tak ze čtyřhry.

Linda absolvovala během sedmi dní devět zápasů a další den po odehrání finálového klání čtyřhry ji čekal další zápas v jiném německém městě – Bad Homburgu. Nicméně únava z předešlého turnaje se silně podepsala na jejím výkonu a bohužel vypadla hned v prvním kole. Což pro ni znamenalo i rychlý pád ze světové desítky.

Z Německa se přesunula do dějiště nejslavnějšího turnaje – anglického Wimbledonu. Zde měla týden na přípravu a regeneraci, než nastoupila svůj první zápas. V něm působila již daleko odpočatěji a zápas vyhrála 2:0. Následovala jízda turnajem, kde v jeho průběhu ztratila do finále pouze dva sety a největší drama připustila s Rumunkou Soranou Cîrsteovou – zápas došel až do tiebreaku třetího setu. Ve finále se pak utkala s Karolínou Muchovou.

Linda v prvním setu působila naprosto chladnokrevně, Karolínu do ničeho prakticky nepouštěla a ovládla set poměrem 6:2. Začátek druhého setu velmi připomínal ten první a když Linda vzala Karolíně podání, vypadalo to na jasnou záležitost a rychlý konec finále. Jenomže zvlášť v tenisu nikdy neříkejte konec, dokud nedopadne poslední míček. Za stavu 3:5 pro Lindu šla na podání Karolína. Během něj si Linda vypracovala hned tři mečboly, ale ani jeden nevyužila a Karolína získala své podání. Dostala se zpátky do zápasu, ve druhém setu už nedovolila Lindě jediný game a otočila tak z 3:5 na 7:5, čímž srovnala finále na 1:1. Po konci setu si odešla Linda srovnat hlavu do šaten, aby se zpět vrátila ta chladnokrevná Linda z prvního setu. Hned při první příležitosti vzala Karolíně podání a už nepřípustila žádné drama. Závěrečný set ovládla poměrem 6:3 a v jednadvaceti letech získala svůj první Grand Slam.

Ze srdce upřímně gratulujeme!

PREZIDENT REPUBLIKY V PŘEROVĚ

Krátce po poledni v neděli 14. července 1946 se Přerov poprvé dočkal plnohodnotné návštěvy hlavy státu, když za bouřlivého aplaudování tisíců shromážděných občanů zastavila před Městským domem prezidentská kolona. Během pobytu na svém letním sídle v Náměšti nad Oslavou v červenci 1946 absolvoval prezident dr. Edvard Beneš sérii zájezdů po moravských městech a právě 14. července po zastávkách ve Vyškově, Kroměříži a Hulíně vjel prezident přesně v 11.53 do Přerova, o čemž občany informoval městský rozhlas. Obyvatelé již ve špalírech čekali podél celé trasy a hlavně pak na náměstí, kde byl dr. Beneš s manželkou Hanou přivítán a po přehlídce četné rotty vystoupil na tribunu, kde přečetl krátkou zdravici. Právě tento okamžik zachytil zdejší fotograf Antonín Janovský a vedle prezidenta s chotí lze spatřit přednostu jeho vojenské kanceláře generála Anotnína Hasala či předsedy ONV a MNV Jaroslava Kašparíka a JUDr. Jaromíra Možíše. Po necelé hodině pokračovala návštěva do Olomouce, kde však dle dobových zpráv nedosahovala míra výzdoby té přerovské, která obnášela množství slavobrán, praporů i velkých plastických znaků s vlasteneckými motivy, rozmístěných po celé trase průjezdu z ulice 9. května až na Velkou Dlážkou.

Trichinoskop Portable

Petr Sehnálek

Sbírka Meopta-Optika mimořádným dokladem výrobního programu známé přerovské značky Meopta (Optikotechna). Vedle klasických přístrojů z oborů foto-kino či představitelů tzv. speciální (tj. zbrojní) výroby se zde nachází i nejrůznější zajímavosti, neřku-li unikáty.

Do té kategorie patří bezesporu trichinoskopy – speciální mikroskopy sloužící k ochraně zdraví, protože byly zkonstruovány ke kontrole masa (zejména vepřového) na larvy parazitů rodu trichinella. Konzumací závadného masa totiž hrozí nemoc trichinelóza, kterou provází horečka, třesavka, bolest hlavy, intenzivní pocení a posléze se přidává edém obličeje, nevolnost, zvracení a průjem. Poté, co se larvy dostávají do svaloviny, vznikají bolesti svalů, svalové třesy a nemoc mohou provázet i kardiovaskulární, nervové, oční či respirační komplikace. Nemoc byla spojena s konzumací syrového či nedostatečně tepelně upraveného masa a první její epidemie u nás byla zaznamenána v roce 1865 ve Frýdlantu v Čechách. Za posledních 100 let bylo v Čechách a na Moravě zaznamenáno dalších 19 epidemií, při kterých onemocnělo přes 1000 osob, z nichž 50 zemřelo. Největší případy se udály v roce 1934 v Aši, kde onemocnělo téměř 200 osob a v roce 1947 v Olomouci, kde počet nakažených přesáhl 400.

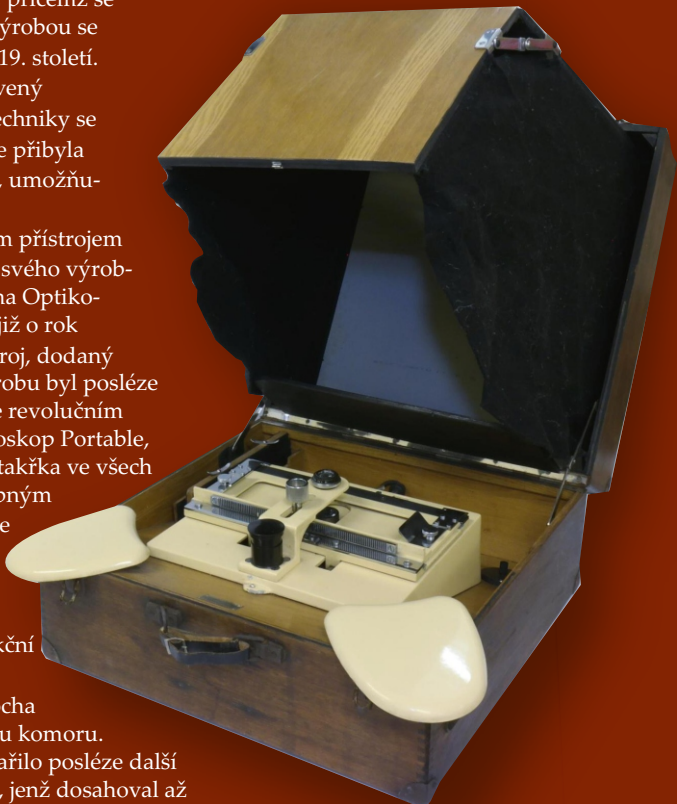
Hlavní zbraní v boji proti trichinelóze se stala prevence spočívající v důsledné kontrole masa, přičemž se uplatnil právě trichinoskop, s jehož výrobou se začalo v Německu v poslední třetině 19. století. Původně se jednalo jen o mírně upravený obyčejný mikroskop, ale s vývojem techniky se přístroj zdokonaloval a do konstrukce přibyla žhavicí lampa a výkonnější objektivy, umožňující podrobnější kontrolu vzorků.

Trichinoskop se časem stal nezbytným přístrojem pro laboratoře na jatkách, a tak jej do svého výrobního programu zařadila i nová továrna Optikotechna, založená na jaře roku 1933, a již o rok později vyrobila první zkušební přístroj, dodaný přerovským jatkám. Pro sériovou výrobu byl posléze vyvinut stabilní laboratorní typ V, ale revolučním byl zejména přenosný model Trichinoskop Portable, který umožnil veterinářům pracovat takřka ve všech podmínkách, a to až se šedesáti násobným zvětšením. Přístroj, s jehož výrobou se začalo na jaře 1936, měl podobu kufříku z dubového dřeva

o rozměrech 47x25 cm, v němž bylo ergonomicky uloženo samotné projekční zařízení – tříčočkový objektiv Mirar, žárovka, transformátor, projekční plocha a skládací zástěna, nahrazující temnou komoru.

Konstruktorům Optikotechny se podařilo posléze další zdokonalení v podobě typu Miniatur, jenž dosahoval až

200násobného zvětšení při menších rozměrech (kovová schránka 30x23x15 cm o váze 7,5 kg). Ještě v roce 1946 pak byla úspěšně odzkoušena veterinární správou zcela nová varianta původního modelu Portable.

„U ZUBRA“ DŮM SLUŽEB ŠÍŘAVA III

V roce 1976 došlo k završení 5leté výstavby sídliště Šířava III, které vzniklo na stavebním místě uvolněné rozsáhlou asanací staré zástavby započaté roku 1970. V rámci 4 etap bylo postaveny obytné bloky s téměř 2300 byty, dvě základní školy, tři mateřské školy a jesle, dům s pečovatelskou službou zdravotní středisko a nezbytné objekty občanské vybavenosti, tvořící jakési logistické srdce sídliště.

Šířava III měla ubytovat přes 5 tisíc obyvatel, pro které bylo třeba v místě zajistit veškeré zásobování a služby. Základem obchodní sítě se staly samoobslužné prodejny potravin, přičemž vůbec první byla v Přerově otevřena v roce 1957 a o 5 let později jich v okresním městě fungovalo již 14. První prodejny vznikaly adaptací starších provozoven (např. v tehdejší ulici Čs. armády tj. Wilsonově či v pasáži) a od 60. let se standardem staly specializované novostavby, situované do budovaných sídlišť, kde byla situace se zásobováním zpočátku velmi kritická. Vedle prodeje potravin ovšem bylo třeba vybudovat i další provozovny obchodu a služeb, takže se projektovaly multifunkční objekty pro umístění potřebných prodejen a tzv. drobných provozoven. V Přerově byl první takový dům služeb zprovozněn v roce 1968 na pomezí sídliště Šířava I a II v ulici Svisle, kde vedle samoobsluhy fungovaly také trafika (čili dobově provozovna Poštovní a novinové služby), čistírna, holičství a fotoateliér. Koncem roku 1973 přibyl nový dům služeb na sídlišti Velká Dlážka a v roce 1976 se dočkali obyvatelé sídliště Šířava III, kteří prozatím museli docházet za nákupy do ulic Klivarova, Petřivského nebo Svisle. Již do počátku roku tak veřejnosti sloužila „velkosamoobsluha“ v externím křídle dokončovaného domu služeb, situovaná proti dokončované novostavbě základní školy. V říjnu pak zahájil provoz celý komplex, jenž obsáhnul celkem 15 prodejen a provozoven služeb. Základ objektu tvořila čtvercová jednopatrová stavba, uprostřed s průchozím otevřeným atriem, odkud dvě schodiště zajišťovala přístup na průchozí balkon prvního patra. V přízemí se vedle již zmíněné samoobsluhy dále nacházely cukrárna, resp. bufet, prodejny ovoce a zeleniny či drogerie, telefonní budka, novinový stánek a také pivnice. V prvním patře šlo využít služeb knihovny, spolkových místností, pošty a také restaurace-vinárny s letní terasou. Restaurace byla tehdy pojmenována jako Zlatý zubr, takže se pro celý komplex vžilo pojmenování „U Zubra.“ Postupem času docházelo k určité obměně provozoven, ale základní skladba přetrvávala a v podstatě přetrvává dodnes, byť celý areál prošel v první dekádě 21. století zásadní přestavbou, kdy vedle úprav vnějšího vzhledu i vnitřního uspořádání byl odstraněn otevřený charakter objektu, přičemž došlo i k zastřešení atria. Přestavěný objekt dostal nové pojmenování – obchodní centrum Trumf, které však i po takřka dvou dekadách existence původního „Zubra“ ještě z přerovského místopisu nevytlačilo. Původní podobu pak připomíná snímek, který vznikl u příležitosti otevření původního domu služeb počátkem podzimu roku 1976.

Petr Sehnálek

ZPRÁVODAJ MUZEA KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ, ČERVENEC–ZÁŘÍ 2026

Texty: Veronika Balajková, Jana Doupalová, Michaela Fajkl Kaprová, Radim Himmler, Aneta Klárová, Marta Konířová, Andrea Kopečková, Helena Kovářová, Svatava Měrková, Aleš Novitný, Petr Sehnálek, Kristína Sehnálková, Zdeněk Schenk, Jana Tritková, Dagmar Vobecká, Martin Vymazal a Lubomír Vyníchal

Foto: Muzeum Komenského v Přerově, HC Zubr Přerov, Kino Hvězda Přerov, Jan Gebauer, Iveta Juchelková, Zdeněk Schenk, Jiří Vojzola

Redakce a grafická úprava: Kristína Sehnálková

Korektury: Eva Uhlířová

Vydalo Muzeum Komenského v Přerově, p.o., Horní nám. 7/7, 750 02 Přerov IČO: 00097969. Zaregistrováno MK ČR pod zn. MK ČR E 21496.

Čtvrtletník - periodický tisk územního samosprávného celku. Vyšlo 13. 7. 2026 v Přerově. Příští číslo vyjde 12. 10. 2026. Tisk SUGESTO s.r.o.

Změna programu vyhrazena!

V rámci akci pořádaných Muzeem Komenského v Přerově, p.o., budou pořizovány obrázky a zrušené záznamy za účelem prezentace organizátora akce. Muzeum Komenského v Přerově, p.o., nese odpovědnost za záznamy pořizované a zveřejňované jinými subjekty. <http://www.prerovmuzeum.cz/img/muzeumum/> GDPR/2018_05_Informace_o_zpracovani_osobnich_udaju_web.pdf. Muzeum Komenského v Přerově je řízeno a financováno Olomouckým krajem.

